Κ. ΟΡΑΤΙΟΥ ΦΛΑΚΚΟΥ

ΕΙΚΟΣΙΝ ΕΚΛΕΚΤΑΙ ΩΔΑΙ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ ΣΤ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

15- 1965

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΓΡΑΤΣΙΑΤΟΥ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΑΙ: ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^ΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,,
8Α - ΟΔΟΣ ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ - 8Α
1931

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΟΡΑΤΙΟΥ

Ὁ Κόϊντος Ὁράτιος Φλάκκος ἐγεννήθη ἐν Οὐενουσίᾳ, πολίχνῃ τῆς κάτω Ἰταλίας εἰς τὰ μεθόρια τῶν Σαυνιτῶν καὶ Λευκανῶν, τῇ 8 Δεκεμβρίου τοῦ 65 π. Χ. Περὶ μὲν τῆς μητρός, ἧς ὁ ποιητὴς οὐδόλως μνημονεύει, οὐδὲν γινώσκομεν οὐδὲ τὸ ὄνομα, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ ἦτο ἀπελεύθερος (libertinus), ποριζόμενος τὰ τοῦ βίου ἐκ τῶν προσόδων μικροῦ κτήματος, ὅπερ εἶχεν ἀποκτήσει διὰ τῆς φιλοπονίας καὶ οἰκονομίας, ἐγγὺς τῆς Οὐενουσίας παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Αὐφίδου ποταμοῦ. Ἐκεῖ δὲ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Οὐολτούρνου, μιᾶς τῶν κορυφῶν τῶν Ἀπεννίνων κειμένης παρὰ τὰ ὅρια τῆς Σαυνίτιδος, ἐπέρασεν ὁ Ὁράτιος τὴν πρώτην παιδικὴν ἡλικίαν, ἀπολαύων τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀγροτικοῦ βίου καὶ ἀναπνέων τὸν καθαρὸν ἀέρα χώρας ὀρεινῆς καὶ δασώδους.

Ἀλλ' ὁ πατήρ, μεριμνῶν περὶ τῆς τελείας παιδεύσεως τοῦ υἱοῦ, πρωΐμως μετῴκησεν ἐξ Οὐενουσίας εἰς Ρώμην, ἔνθα ἐπέτρεψεν αὐτὸν εἰς διδασκάλους ἱκανούς, παρ' οὓς ἐφοίτων τῶν ἐπιφανῶν Ρωμαίων τὰ τέκνα. Ὅπως ἐπαρκῇ εἰς τὰς νέας δαπάνας, ἠναγκάσθη ν' ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τοῦ εἰσπράκτορος τῶν ἐκ τῶν δημοπρασιῶν προερχομένων χρημάτων (coactor auctionum). Γινώσκων δὲ κάλλιστα ὁ συνετὸς ἀνὴρ εἰς ὁπόσους ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ πόλει ἐξέκειντο κινδύνους οἱ ἄπειροι ἔτι νέοι, εὐχαρίστως κατηνάλισκε τὸν ἀπὸ τοῦ ἔργου ἐκείνου παρεχόμενον αὐτῷ χρόνον εἰς τὴν ἐπιμελῆ ἐποπτείαν τοῦ παιδευομένου υἱοῦ. Αὐτὸς δ' ὁ ποιητὴς περιγράφει μετὰ συγκινήσεως ἔν τινι χωρίῳ (Σατιρ. 1, 6, 72), μοναδικῷ σχεδὸν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ λογοτεχνίᾳ, τὴν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀφοσίωσιν καὶ αὐταπαρνησίαν τοῦ πατρός. Οὐδὲν ἄλλο ἐπιζητῶν οὗτος ἐν τῇ φιλοστοργίᾳ του ἢ τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν τοῦ παιδὸς προκοπήν, οὐ μόνον προθύμως κατέβαλλε τὰπαιτούμενα ἀναλώματα μοχθῶν καὶ στερῶν ἑαυτὸν τῆς ἕστω καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μικρᾶς ἐκείνης ἐν τῷ ἰδίῳ κτήματι εὐζωίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος ἐπεμελεῖτο ἰσχυρῶς τῆς ἠθικῆς τοῦ υἱοῦ ἀγωγῆς, συμβουλεύων δι' ἐπιτηδείων παραδειγμάτων καὶ ποιῶν τοῦτον ἱκανὸν νὰ διακρίνῃ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ τὶ εἶναι καλὸν καὶ τὶ κακόν, πρὸς δὲ καὶ παρακολουθῶν αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ἐντεῦθεν ὑποστρέφοντα οἴκαδε.

Ἄγων τὸ 19ον ἔτος τῆς ἡλικίας (περὶ τὸ 46 π.Χ.) ὁ Ὁράτιος ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὡς ἦτο ἔθος εἰς τοὺς εὐπόρους νέους Ρωμαίους, ὅπως συμπληρώσῃ τὴν παίδευσιν αὐτοῦ διὰ τῆς περὶ τὴν φιλοσοφίαν σπουδῆς. Ἀλλὰ καὶ περὶ τοὺς Ἕλληνας ποιητὰς κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐπέστησε σύντονον τὴν ἑαυτοῦ προσοχήν. Εἰς δὲ τοὺς φίλους αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διατριβὴν δύνανται νὰ καταλεχθῶσιν ὁ νεαρὸς Μᾶρκος Κικέρων, υἱὸς τοῦ ῥήτορος, καὶ ὁ Μ. Οὐαλέριος Μεσσάλας, οἵτινες μετ' ἄλλων πολλῶν Ρωμαίων διέτριβον ἐν Ἀθήναις πρὸς εὐρυτέρας μελέτας.

Μετὰ δύο περίπου ἔτη τοῦ Ὁρατίου τὰς σπουδὰς διακόπτουσιν ἔκτακτα πολιτικὰ γεγονότα. Ὁ Καῖσαρ ἐδολοφονήθη μηνὶ Μαρτίῳ (τοῦ 44 π. Χ.), οὗ ἕνεκα ἐξερράγη νέος ἐμφύλιος πόλεμος σφόδρα συνταράξας τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Μηνὶ δὲ Σεπτεμβρίῳ τοῦ ἔτους ἐκείνου ἀφίκετο εἰς Ἀθήνας ὁ τυραννοκτόνος Βροῦτος κηρύττων μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν ἀπὸ τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ ἀπαλλαγὴν τῆς πατρίδος. Ὁ δὲ Ὁράτιος, ὅπως καὶ ἄλλοι συμφοιτηταὶ αὐτοῦ, προθύμως ἔσπευσε νὰ ταχθῇ ὑπὸ τὴν σημαίαν τούτου· καίπερ δ' οὐδέποτε πρότερον στρατεύσας ἔλαβεν ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Βρούτου τὸ ἀξίωμα τοῦ χιλιάρχου. Ἀλλ' ἡ ἐν Φιλίπποις μάχη (κατὰ Νοέμβριον τοῦ 42 π. Χ.) διέλυσε τὰ ὄνειρα καὶ ἠφάνισε τὰς ἐλπίδας τῶν δημοκρατικῶν, ὁ δὲ Ὁράτιος κατήντησεν εἰς δεινὴν στενοχωρίαν. Ὁ ἀξιόλογος αὐτοῦ πατὴρ ἦτο ἤδη τεθνεώς, καὶ ἡ μικρὰ πατρικὴ περιουσία, ἥτις θὰ περιήρχετο εἰς τὸν υἱόν, ἐδημεύθη ὑπὸ τοῦ Ὀκταβιανοῦ μετ' ἄλλων πολλῶν κτηματικῶν περιουσιῶν ὑπὲρ τῶν ἀπομάχων στρατιωτῶν.

Ἐπωφελούμενος ὁ Ὁράτιος τὴν παρὰ τοῦ Ὀκταβιανοῦ δοθεῖσαν γενικὴν ἀμνηστίαν κατῆλθεν εἰς Ρώμην (τῷ 41 π. Χ.), ἔνθα κατώρθωσεν, ὅπως πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ν' ἀναλάβῃ ἐπικερδὲς ἀξίωμα, τὸ τοῦ ταμιακοῦ γραμματέως· κατὰ δὲ τὸν χρόνον τῆς ἀπὸ τοῦ ἔργου τούτου σχολῆς, ὄντα οὐχὶ ὀλίγον,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διέτριβε περὶ τὴν ποίησιν. Οὕτως ἐγένετο ταχέως φίλος τῶν ἤδη γνωστῶν ποιητῶν Βεργιλίου καὶ Οὐαρίου καὶ διὰ τῆς τούτων θερμῆς συστάσεως κατέστη (τῷ 39 π. Χ.) οἰκεῖος καὶ φίλτατος τοῦ Μαικήνου, πιστοῦ τοῦ Ὀκταβιανοῦ συμβούλου καὶ γενναίου τῶν γραμμάτων προστάτου. Μετὰ ἓξ δὲ περίπου ἔτη (πιθανῶς τῷ 33 π. Χ.) ἐδωρεῖτο εἰς αὐτὸν ὁ Μαικήνας τὴν Σαβινικὴν ἔπαυλιν, κειμένην εἰκοσιπέντε περίπου μίλια πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολὰς τῆς Ρώμης ἐν τῇ κοιλάδι τῆς Διγεντίας, μικροῦ ποταμίου χυνομένου εἰς τὸν Ἀνίωνα. Τὸ κτῆμα τοῦτο ἦτο οὐ μόνον ἱκανὸν πρὸς συντήρησιν τοῦ Ὁρατίου, δυναμένου νῦν ἀμερίμνως καὶ ἀπερισπάστως νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὰς φιλολογικὰς μελέτας, ἀλλ' ἀπέβη καὶ πηγὴ ἀσφαλὴς καὶ ἀκένωτος χαρᾶς καὶ εὐδαιμονίας· συχνὰ ὁ ποιητὴς ἀσμενίζει νὰ ὑμνῇ τὰ θέλγητρα αὐτοῦ.

Διὰ τῆς πρὸς τὸν Μαικήναν φιλίας καὶ διὰ τῶν θαυμασίων κοινωνικῶν ἀρετῶν καὶ τῆς ποιητικῆς εὐφυΐας αὐτοῦ εὐχερῶς εἰσῆλθεν ὁ Ὁράτιος εἰς τὴν ἀρίστην ρωμαϊκὴν κοινωνίαν. Αἱ δὲ ᾠδαὶ αὐτοῦ περιτράνως μαρτυροῦσι τὴν πρὸς πάντας τοὺς συγχρόνους διαπρεπεῖς Ρωμαίους φιλίαν. Ἐκ τούτων ἦσαν ὁ Ἀγρίππας, τοῦ Ὀκταβιανοῦ ὁ πιστὸς στρατηγὸς καὶ ὕστερον γαμβρός, ὁ Μεσσάλας, ὁ ἐν Ἀθήναις συμφοιτητὴς τοῦ Ὁρατίου καὶ ὕστερον εἷς τῶν κρατίστων ρητόρων, ὁ Πωλίων, διαπρέψας ἔν τε τοῖς γράμμασι καὶ τῇ ρητορικῇ καὶ ἐν τοῖς ὅπλοις. Πλὴν δὲ τῶν προμνημονευθέντων ποιητῶν, Βεργιλίου καὶ Οὐαρίου, οἰκεῖοι αὐτοῦ ἦσαν οἱ ἑξῆς, δόκιμοι κριτικοὶ καὶ λογοτέχναι, ὁ Κοϊντίλιος Οὔαρος, ὁ Οὐάλγιος, ὁ Πλώτιος, ὁ Ἀρίστιος Φύσκος καὶ ὁ ποιητὴς Τίβουλος.

Ἡ πρὸς τὸν ἡγεμόνα Αὔγουστον οἰκειότης τοῦ Ὁρατίου ἦτο εἰλικρινὴς καὶ ἐγκάρδιος. Ἂν καὶ μετὰ πεποιθήσεως ἐτάχθη ὑπὸ τὰς σημαίας τῶν δημοκρατικῶν Βρούτου καὶ Κασσίου καὶ ἐπολέμησεν ἐν Φιλίπποις, εἶχεν ὅμως πλείστην σύνεσιν καὶ φιλοπατρίαν, ὥστε μετὰ τὴν προηγηθεῖσαν μακρὰν ἐκείνην περίοδον τῶν δεινῶν ταραχῶν καὶ ἐμφυλίων σπαραγμῶν νὰ μὴ τυφλώττῃ νῦν πρὸς τὴν θαυμασίαν τάξιν καὶ τὴν εἰρήνην τὴν ἐν τῷ ρωμαϊκῷ κράτει ἐπικρατήσασαν διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ εὐκόσμου διοικήσεως τοῦ Αὐγούστου. Εἰλικρινῶς ἀφωσιωμένος πρὸς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸν ἡγεμόνα, δὲν ἔστερξεν ἁπλῶς τὸ νέον καθεστώς, ἀλλὰ διὰ τῶν ἑαυτοῦ ποιημάτων ὕμνησε τοῦτο καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐμπέδωσιν αὐτοῦ.

Ἀπέθανε τῇ 27 Νοεμβρίου τοῦ 8ου ἔτους π. Χ. μικρὸν πρὸ τοῦ νὰ συμπληρώσῃ τὸ 57ον ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ἀφ᾽ οὗ ἐπεῖδε τὸν θάνατον τοῦ φίλου καὶ προστάτου Μαικήνου, ὅστις τελευτῶν συνίστα θερμῶς τῷ Αὐγούστῳ τὸν ἀγαπητὸν Ὁράτιον: Horatii Flacci ut mei esto memor. Ἐτάφη δ᾽ ὁ ποιητὴς ἐπὶ τοῦ Ἠσκυλίνου λόφου παρὰ τοῦ Μαικήνου τὸ μνῆμα.

Τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ὁρατίου ἐκδοθὲν ἔργον ἦτο τὸ Ι βιβλίον τῶν σατιρῶν τῷ 35 π. Χ. Μετὰ 5 δ᾽ ἔτη ἐξεδόθη τὸ ΙΙ. Τὰ ποιήματα ταῦτα προσαγορεύονται μὲν συνήθως ***σάτιραι*** (satirae) καὶ αὐτὸς ὁ Ὁράτιος ὑπαινίσσεταί που εἰς τὴν προσηγορίαν ταύτην, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ αὐτοῦ ρητῶς ὀνομάζονται sermones, ἤτοι ***διάλογοι*** ἢ ὁμιλίαι συντεταγμέναι κατὰ τὸν ἀνειμένον τρόπον τοῦ καθ᾽ ἡμέραν λόγου. Παρ᾽ Ὁρατίῳ αἱ σάτιραι εἶναι κομψαὶ διατριβαί, ὑποκείμενον ἔχουσαι τὰς κακίας καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν συγχρόνων· παρενείρονται δ᾽ ἐν αὐταῖς τερπνὰ περιστατικὰ ἐξ ἀτομικῆς ἐμπειρίας, ἀνακινοῦνται λογοτεχνικὰ ζητήματα, περὶ ἃ ἠσχολοῦντο οἱ σύγχρονοι, καὶ χαριέντως ἐπισκώπτονται αἱ ὑπερβολαὶ τῶν τότε ἀκμαζόντων φιλοσοφικῶν συστημάτων, τῶν Ἐπικουρείων καὶ Στωικῶν, περὶ ἃ ἐνδελεχῶς ἐσπούδαζεν ὁ Ὁράτιος χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι οὐδενὸς τούτων ἀπόλυτος ὀπαδὸς (nullius addictus iurare in verba magistri).

Οἱ ***ἐπῳδοί,*** δημοσιευθέντες περὶ τὸ 29 π. Χ., ἀποτελοῦσι μετάβασιν ἀπὸ τῶν σατιρῶν εἰς τὰς ᾠδάς. Πρὸς μὲν τὰς σατίρας ὁμοιάζουσι κατὰ τὸν συχνὸν ψογερὸν χαρακτῆρα, πρὸς δὲ τὰς ᾠδὰς κατὰ τὴν λυρικὴν μορφήν.

Τῶν ***ᾠδῶν*** (carmina) τὰ τρία πρῶτα βιβλία ἐδημοσιεύθησαν τῷ 23 π. Χ., ὅτε ὁ Ὁράτιος ἦγε τὸ 42ον ἔτος τῆς ἡλικίας. Πολλαὶ δὲ τούτων ἀναντιρρήτως ἐποιήθησαν ἔτη τινὰ πρότερον καὶ ἔνιαι προφανῶς περὶ τὸ 32 π. Χ. Διὰ τῶν ᾠδῶν κατελέχθη ὁ Ὁράτιος εἰς τοὺς δοκιμωτάτους Ρωμαίους ποιητὰς καὶ ἠσφάλισεν ἑαυτῷ διαρκῆ φήμην. Μετὰ ἓξ δ᾽ ἔτη ἀνετέθη κατ᾽ ἐκλογὴν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ἡ σύνθεσις τοῦ ἑκατονταετηρικοῦ ὕμνου (carmen saeculare), ὅστις ἐψάλη κατὰ τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῷ ἔτει ἐκείνῳ γενομένην δημοτελεστάτην ἑορτὴν τῶν Σαικουλαρίων. Τὸ τέταρτον βιβλίον ἐξεδόθη τῷ 13 π. Χ.

Ἔργον τέλος κάλλιστον τῆς ὡρίμου τοῦ ποιητοῦ ἡλικίας εἶναι αἱ **ἐπιστολαὶ** ἐν δακτυλικῷ ἑξαμέτρῳ, ὅπως καὶ αἱ σάτιραι πεποιημέναι, ὧν τὸ μὲν Ι βιβλίον ἐδημοσιεύθη περὶ τὸ 20 π. Χ., τὸ δὲ ΙΙ περὶ τὸ 14 π.Χ. Εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου τοῦ ποιητοῦ ἀνήκει ἡ Epistola ad Pisones, συνήθως Ars poetica καλουμένη, ἐν ᾗ οὗτος πραγματεύεται περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ποιητικῆς συνθέσεως καὶ ἰδίᾳ περὶ τοῦ δράματος.

Ὡς καλλιτέχνης τῆς λυρικῆς μορφῆς ὁ Ὁράτιος εἶναι ἐν τοῖς Ρωμαίοις ποιηταῖς ἀνυπέρβλητος. Κατὰ δὲ τὸ περιεχόμενον πολλαὶ τῶν ᾠδῶν αὐτοῦ εἶναι ποιητικὰ ἀριστουργήματα. Ἡ φιλοπατρία αὐτοῦ ἦτο ἄδολος καὶ γνησία, ἡ εἰς τὸν Αὔγουστον ἀφοσίωσις βαθεῖα, ἡ ἐπὶ τὴν ἀρετὴν πίστις ἁγνὴ καὶ ἀκράδαντος. Ὁσάκις δ' ἐπιλαμβάνεται τῶν θεμάτων τούτων, ὁμιλεῖ εἰλικρινῶς καὶ ἐκ πεποιθήσεως, καὶ συχνάκις ἀποδεικνύεται ἔχων δίαρμα καὶ ὕψος λυρικόν. Ἀλλὰ καὶ αἱ ᾠδαί, αἱ εἰς τὰ ἄλλα εἴδη τῆς ποιήσεως ἀναφερόμεναι, αἵ τε φαιδραὶ καὶ αἱ συμποτικαὶ καὶ ἐρωτικαί, μετὰ πολλῆς τέχνης ἐπεξειργασμέναι θέλγουσιν ἰσχυρῶς τὸν ἀναγνώστην διὰ τῆς ἐπανθούσης χάριτος καὶ ἀδιάστου εὐτραπελίας. Ἀκολουθεῖ μὲν ὁ Ὁράτιος, ὡς αὐτὸς σεμνυνόμενος ὁμολογεῖ, εἰς τοὺς Ἕλληνας λυρικούς, τὴν Σαπφώ, τὸν Ἀλκαῖον, τὸν Ἀρχίλοχον, ἀλλὰ διασώζει καὶ τὴν ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν καὶ πρωτοτυπίαν, ὥστε νὰ ἐμφανίζεται ὡς γνήσιος Ρωμαῖος ποιητής, εἰς οὗ τὰ ποιήματα ἀποτυποῦνται καὶ ἀποκαταφαίνονται οἱ διαλογισμοί, τὰ συναισθήματα, τὰ πάθη καὶ οἱ πόθοι τῶν συγχρόνων Ρωμαίων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΞΗΓΗΤΙΚΟΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑ

1.

Οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ ποιητής. «Οἱ μὲν πολλοὶ εὐχαριστοῦνται ἄλλοι εἰς ἄλλα καὶ ὑπ' ἄλλων ἐλαύνονται ἐπιθυμημάτων, ταπεινῶν καὶ ἀναξίων λόγου, εἰς ἐμὲ δὲ μεγίστη ἡδονὴ καὶ ὑψηλὸν ἰδεῶδες εἶναι ἡ περὶ τὴν ποίησιν ἀσχολία καὶ εὐδοκίμησις. Ἐὰν λοιπὸν σύ, ὦ Μαικήνα, μὲ καταλέξῃς εἰς τοὺς λυρικοὺς ποιητάς, θὰ λάβω κλέος οὐρανόμηκες καὶ ἀθάνατον».

Ἡ προκειμένη ᾠδή, δι' ἧς ὁ Ὁράτιος ἀφιεροῖ πρὸς τὸν Μαικήναν τὰ τρία πρῶτα βιβλία τῶν ἑαυτοῦ ᾠδῶν, χρησιμεύει ἅμα καὶ ὡς ***εἰσαγωγή***, ἐν ᾗ ὁ ποιητὴς προαγγέλλει, ὅτι ἡ ποίησις ἣν μέλλει νὰ ἀσκήσῃ, εἶναι ἡ ***λυρική***.

(Μέτρον—πρῶτον Ἀσκληπιάδειον)

1. Atavis edite regibus] «ἐκ βασιλικῶν προγόνων καταγόμενε». Ἡ παράθεσις regibus ἀντὶ ἐπιθετικοῦ διορισμοῦ : regiis. Τὸ δὲ atavus κυρίως=***ἐπίπαππος***, ὁ εἰς πέμπτον βαθμὸν πρόγονος, (pater avus, proavus, abavus, atavus). Οἱ Κίλνιοι, οἱ τοῦ Μαικήνου πρόγονοι, ἀνῆκον εἰς ἀρχαῖον Τυρρηνικὸν γένος τῶν λουκουμώνων (οὕτως ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῶν Τυρρηνῶν οἱ βασιλεῖς), ὅπερ πάλαι ποτὲ κατῴκει ἐν τῇ πόλει Ἀρρητίῳ, φθονούμενον δὲ διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν ἐξεδιώχθη ἐκεῖθεν καὶ καθιδρύθη ἐν Ρώμῃ. Ὁ Μαικήνας, καίπερ τοιαύτην ἔχων καταγωγήν, ἠρκεῖτο νὰ μένῃ ***ἱππεὺς*** καὶ μηδὲν δημόσιον ἀξίωμα ν' ἀναλαμβάνῃ. Οἱ δὲ περὶ αὐτὸν ποιηταὶ ἐξαίρουσι τὴν τοιαύτην τοῦ ἐπιφανοῦς ἀνδρὸς μετριοφροσύνην.

2. O et] χασμῳδία ἀνεκτὴ ἐπὶ ἐπιφωνήσεως. Ὁ Ὁράτιος, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι σύγχρονοι Ρωμαῖοι ποιηταί, ἀξιωθεὶς τῆς φιλίας καὶ ὑψηλῆς προστασίας τοῦ Μ., ἐσεμνύνετο ἐπὶ τούτῳ. Ὁ πρῶτος στίχος, ὅστις δὲν εἶναι ἁπλῆ φιλοφρονητικὴ προσφώνησις, ἐν συνδέσει μετὰ τοῦ δευτέρου στίχου σημαίνει : «καίπερ οὕτως ὑπεράνω ὑμῶν ἱστάμενε, ἀλλ' οὕτινος ἡ δύναμις εἶναι ἐμὴ προστασία καὶ ἡ δόξα ἐμὸν κόσμημα».

3. sunt quos . . . iuvat]=nonnullos iuvat (πρβλ. τὰ ἑλλην.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰσὶν οἵ, ἔστιν οἷς, κτλ. κατωτέρω στ. 19 est qui). Τὰς παντοίας τῶν ἀνθρώπων κλίσεις καὶ ἐπιθυμίας παρέστησαν ἤδη οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες λυρικοί, πρβλ. Σόλωνος ἀπόσπ. 12, 43 κέ.: ***Σπεύδει δ' ἄλλοθεν ἄλλος· ὁ μὲν κατὰ πόντον ἀλᾶται ἐν νηυσὶν χρῇζων οἴκαδε κέρδος ἄγειν ἰχθυόεντα, ἀνέμοισι φορεύμενος ἀργαλέοισιν, φειδωλὴν ψυχὴν οὐδεμίαν θέμενος· ἄλλος γῆν τέμνων πολυδένδρεον εἰς ἐνιαυτὸν λατρεύει τοῖσιν καμπύλ' ἄροτρα μέλει κτλ.***—curriculo] διὰ τοῦ «ἅρματος», ὀνομαστικὴ curriculus, ὑποκορ τοῦ currus.

4. collegisse metaque... evitata] ὑποκείμενα τοῦ iuvat. Παρατηρητέα ἡ ποικιλία τῆς συντάξεως· ὑποκείμενα ὡσαύτως τοῦ iuvat εἶναι καὶ αἱ κατωτέρω ὑποθετ. προτάσεις (7—9: hunc, si... illum, si). «Τινὲς ἥδονται, ὅτι συνέλεξαν διὰ τοῦ ἅρματος ὀλυμπιακὴν κόνιν καὶ παρέκαμψαν τὴν στήλην». Ἡ μεγίστη τέχνη τοῦ ἁρματηλάτου ἦτο προλαβὼν νὰ παρακάμψῃ ὡς οἱόντε ἐγγύτατα τὴν στήλην ἢ νύσσαν (meta), ὅπως μὴ ἄλλος τις τῶν διαμιλλωμένων προδράμῃ, ἀλλ' ἅμα καὶ νὰ μὴ προσκρούσῃ εἰς ταύτην μηδὲ ν' ἀνατραπῇ (πρβλ. τὴν παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Ἠλέκτρᾳ (741 κέ.) περιγραφήν. Τοὺς ἕνεκα τῆς ταχίστης περιστροφικῆς κινήσεως καταθερμαινομένους τροχοὺς καλεῖ ὁ ποιητὴς fervidos (διαπύρους).

5. palmaque nobilis... evehit] «καὶ ὁ φοίνιξ τῆς δόξης... ἀνυψοῖ». Ἡ πρότασις αὕτη συνδέεται μετὰ τῆς προηγουμένης sunt quos iuvat κτλ. διὰ τοῦ que παρατακτικῶς (=eosque), ἐν ᾧ κατ' ἔννοιαν εἶναι ὑποτεταγμένη εἰς αὐτὴν (=quos... evehit). —palma] ἆθλον τῶν Ὀλυμπιακῶν ἦτο ὁ κότινος, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου οἱ νικηταὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἀγῶσιν ἐλάμβανον καὶ κλάδον φοίνικος. Ἡ χρῆσις τούτου πρωίμως εἰσήχθη καὶ εἰς τοὺς Ρωμαίους, παρ' οἷς ἐν τῷ ποιητικῷ λόγῳ ἡ λ. palma κατήντησε συνώνυμος τῇ victoria.—ad deos] τὴν ἀποθέωσιν τῶν ἐν ἀγῶσι νικητῶν ἐξαίρει καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Ὁράτιος (IX, 2, 17: quos Elea domum reducit palma calestes).—Terrarum dominos] ἀναφέρεται εἰς τὸ quos «καὶ ἀνυψοῖ αὐτοὺς ὡς δεσπότας τοῦ κόσμου πρὸς τοὺς θεούς». Πρὸς ταῦτα πρβλ. στίχ. 30.

7—9. Hunc... illum] δηλ. iuvat, οὗ ὑποκείμ. αἱ ἑπόμεναι δύο ὑποθετ. προτάσεις.—mobilium] «τῶν ἀσταθῶν Κυριτῶν»,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δηλ. τῶν Ρωμ. πολιτῶν ὁτὲ μὲν ὑπὲρ τοῦ δεῖνος, ὁτὲ δὲ ὑπὲρ τοῦ δεῖνος ψηφιζομένων. Τὸν ὄχλον ἀλλαχοῦ καλεῖ ὁ ποιητὴς turbam ventosam.—8. tergeminis honoribus] ἀφαιρετ. ὀργαν. «διὰ τῶν τριπλῶν ἀξιωμάτων», τ. ἔ. διὰ τῆς μείζονος ἀγορανομίας (ἢ τῆς ταμιείας), τῆς στρατηγίας καὶ τῆς ὑπατείας. Διὰ τοῦ ἐπιθέτου tergeminus παρίσταται ἡ διαδοχικὴ σειρά, καθ' ἣν οἱ Ρωμαῖοι καθίσταντο συνήθως εἰς τὰς ἀνωτέρας ταύτας ἀρχάς.— 9. proprio] = suo proprio, ὅπως συνήθως παρὰ Κικέρωνι. — 10 verritur] = σαρώνεται, τ. ἔ. συνάγεται. «Ἐὰν ἔκρυψεν ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ σιτοβολῶνι ὅ,τι δήποτε συναθροίζεται κτλ.» ποιητικὴ παράστασις τοῦ πάθους τῶν πλουσίων, ὅπως ἀποθησαυρίζωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερα. Μὴ οὔσης τῆς Ἰταλίας αὐτάρκους, ἤρχετο σῖτος εἰς Ρώμην ἐκ τῆς Αἰγύπτου, Σικελίας καὶ Ἀφρικῆς (Libycis areis).

11. gaudentem κτλ.] «τὸν χαίροντα νὰ κτλ.» ποιητικὴ παράστασις τοῦ μικροῦ γεωργοῦ ὅστις μένων προσκεκολλημένος εἰς τὸ πατρικόν του χωράφιον εὐχαριστεῖται νὰ καλλιεργῇ μετὰ κόπου πολλοῦ τὸ σκληρὸν αὐτοῦ ἔδαφος. — 12. Attalicis condicinibus] «διὰ προσφορῶν Ἀττάλου», ἃς δηλ. Ἄτταλος μόνον ἠδύνατο νὰ κάμῃ. Ὑπαινιγμὸς εἰς τὸν παροιμιώδη πλοῦτον τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου, ὅστις ἀποθνήσκων ἐκληροδότησε τὸ ἑαυτοῦ βασίλειον εἰς τοὺς Ρωμαίους (τῷ 133 π. Χ.). Παρατηρητέα ἡ χρῆσις τοῦ ἀτομικοῦ ἐπιθέτου Attalicus ἀντὶ γενικοῦ τινος ἐπιθέτου, ὅπως καὶ κατωτέρω τῶν ἐπιθέτων Cypria (στ. 13), Myrtoum (14), Icariis — Africum (15), Massici (18), Marsus (28). Διὰ τῆς τοιαύτης χρήσεως ὀνομάτων συγκεκριμένων καὶ δηλωτικῶν γνωστῶν σχέσεων ἐν τῇ φύσει ἢ ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ προσποιοῦσιν οἱ ποιηταὶ ἐνάργειαν καὶ ζωηρότητα εἰς τὸν λόγον. — 13. demoveas] «δύναταί τις ν' ἀπομακρύνῃ», δηλ. ἀπὸ τῶν πατρικῶν ἀγρῶν. — ut] συμπερασματικόν, οὐχὶ τελικόν· ἐντεῦθεν καὶ τὸ ἐπίθ. pavidus «περιδεὴς ναύτης», οἷος δηλ. πάντως θὰ εἶναι ὁ τέως ἀγρότης. — trabe] μετωνυμικῶς = navi. Ἀλλὰ διὰ τῆς μετωνυμίας (κυρίως=*ἐπὶ δοκοῦ*) ἐμφανίζεται ὁ ἐπικείμενος κίνδυνος. Ἡ Κύπρος ἦτο περίφημος διὰ τὴν ἐξαγωγὴν ἀφθόνου ναυπηγησίμου ὕλης.

14. Icariis fluctibus] δοτ. πτῶσις «πρὸς τὰ κύματα τοῦ Ἰκα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρίου πελάγους», τ. ἔ. τοῦ πρὸς δυσμὰς τοῦ Αἰγαίου πελάγους, οὕτω κληθέντος ἀπὸ τῆς ὁμωνύμου νήσου.—16. metuens laudat... reficit] ὁ νοῦς: Καθ' ὃν χρόνον ὁ ἔμπορος πλέων κινδυνεύει ἐκ τῆς τρικυμίας, ἐπαινεῖ τὸν ἄνετον ἀγροτικὸν βίον, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον παρελθόντος τοῦ κινδύνου λησμονεῖ τὰ πάντα. Τὸ διερρωγὸς πλοῖον, ὅπερ ἐπισκευάζει, οὐδόλως ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην του τοὺς προτέρους κινδύνους.—otium et rura] διὰ τοῦ rura ἑρμηνεύεται σαφέστερον τὸ otium: «τὸν ἄνετον ἀγροτικὸν βίον τῆς πόλεώς του».—18. indocilis... pati] ἡ ἐξ ἐπιθέτων καὶ μετοχῶν ἐξάρτησις ἀπαρεμφάτου ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς ποιηταῖς, ἰδίᾳ τοῖς τῶν Αὐγουστείων χρόνων. Ἐπίθετα συντασσόμενα ἀπαρεμφάτῳ παρ' Ὁρατίῳ εἶναι: audax, dignus, doctus, indoctus, indocilis, blandus, fortis, lenis, sciens, nesciens, timidus κλπ. Τὸ δὲ pauperies σημαίνει οὐχὶ παντελῆ ἔνδειαν (egestas), ἀλλὰ ***πενίαν***, ἣν ὑποφέρει, ὅστις ἀρέσκεται patrios findere sarculo agros.

18—22. est qui] πρβλ. στ. 3.—nec pocula... nec demere spernit] ποικιλία καὶ ἐνταῦθα συντάξεως· ἐκ τοῦ ρ. spernit ἐξαρτᾶται ὄνομα καὶ ἀπαρέμφατον.—Massici] οἶνος περίφημος τῶν λόφων τῆς Καμπανίας ἐγγὺς τῆς Σινουέσης.—solido de die] «ἐκ τῆς ἐργασίμου ἡμέρας». Solidus dies εἶναι ἡ ἡμέρα ἡ ἀφιερωμένη ἀκεραία καὶ χωρὶς διακοπὴν εἰς τὴν ἐργασίαν.—21. stratus membra] «ἐστρωμένος τὰ μέλη». Ἡ τοῦ παθητικοῦ ρήματος καὶ ἰδίᾳ τῆς μετοχῆς τοῦ παρακειμένου σύνταξις μετ' αἰτιατικῆς, σπανιωτέρα οὖσα ἐν τῷ ἀρχαιοτέρῳ λατινισμῷ, ἀποβαίνει συχνὴ παρὰ τοῖς ποιηταῖς τῶν Αὐγουστείων χρόνων κατὰ ζῆλον ἑλληνικόν.—22. ad lene caput] «παρὰ τὴν ἠρέμα κελαρύζουσαν πηγήν», οὐχὶ δηλ. θορυβώδη, ὥστε νὰ διαταράττῃ τὸν ὕπνον τοῦ ἀναπαυομένου. Καλεῖται δὲ τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς ἱερὸν (sacrae), διότι πᾶσαι αἱ πηγαὶ ἦσαν ἱεραί, παρὰ τὰς ὁποίας ἐπιστεύετο ὅτι κατῴκουν νύμφαι.

24—28. lituo] βραχυλογικῶς ἀντὶ sonitu lituі. Ὁ lituus ἦτο σάλπιγξ τοῦ ἱππικοῦ κυρτὴ κατὰ τὸ ἄκρον καὶ ὀξύηχος, ἡ tuba σάλπιγξ τοῦ πεζικοῦ εὐθεῖα.—25. detestata] καίτοι ἀποθετικὸν τὸ ῥῆμα, ἡ μετοχὴ τοῦ παρακειμένου ἔχει παθητικὴν σημασίαν· τὸ δὲ matribus εἶναι πτώσεως δοτικῆς, «οἱ ὑπὸ τῶν μητέρων

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

αὐτῶν μισητοὶ πόλεμοι».—sub Jove]=sub caelo, τὸ δὲ manet =διανυκτερεύει.—26. tenerae] «τῆς τρυφερᾶς», «τῆς νεαρᾶς», ἧς ὅμω; δείκνυται immemor ὁ περὶ τὴν θήραν ἐπτοημένος σύζυγος.—27—28. seu . . . seu] παράστασις διὰ συγκεκριμένων παραδειγμάτων τῆς κρισιμωτάτης στιγμῆς, καθ᾽ ἣν ὁ κυνηγὸς ἀμνημονεῖ τῆς φίλης συζύγου· ἐὰν μὴ ἐφαίνετο ἔλαφος, ἐὰν ὁ κάπρος συνελαμβάνετο ἐν τοῖς δικτύοις, ὁ κυνηγὸς θ᾽ ἀπήρχετο οἴκαδε, ἵνα διανυκτερεύσῃ. — teretes plagas] «εὐστρέπτους ἄρκυς», teretes=ex contortis funiculis factas, ἃς ὅμως διαρρήξας ὁ κάπρος ἔφυγε.—Marsus] =Marsicus.

29—32. me] «ἐμὲ δέ», ἐν ἀντιθέσει πρὸς πάντας τοὺς ἐν ταῖς προηγουμέναις στροφαῖς καταλεχθέντας : sunt quos ; hunc illum ; gaudentem ; luctantem-mercator ; est qui ; multos castra ; venator.—29. doctarum frontium] «τῶν σοφῶν μετώπων», τ. ἔ. τῶν μετώπων τῶν ποιητῶν. Docti καλοῦνται οἱ ποιηταὶ κατὰ μετάφρασιν τοῦ ἑλλην. ὀνόματος ***σοφός***, οὗ ἐποιοῦντο χρῆσιν καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπὶ τῶν ἀοιδῶν καὶ ποιητῶν. Ὁ ποιητὴς κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐδιδάσκετο παρὰ τῶν Μουσῶν καὶ ἀνεμιμνήσκετο μᾶλλον ἢ ἐδημιούργει (πρβλ. Ὁμ. Ὀδ. 8, 481 ***ὃν μοῦσ᾽ ἐδίδαξε***). Μάλιστα δὲ εἰς Ρωμαῖον ποιητὴν ἥρμοζε τὸ ἐπίθετον doctus, διότι ὤφειλε νὰ εἶναι διδαγμένος καὶ νὰ μιμῆται τὰ ἑλληνικὰ πρότυπα.—hederae] ὁ κισσὸς ἦτο ἱερὸς τοῦ Βάκχου, θεοῦ τῆς ποιητικῆς ἐμπνεύσεως.—30. dis miscent] ἀπάντησις εἰς τὸ ἀνωτέρω evehit ad deos, ὅπως τὸ heredae ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ palma. Ὁ νοῦς : οὐχὶ ἁπλῶς μὲ δοξάζουσι καὶ μὲ καθιστῶσι τόσον εὐτυχῆ, ὅσον εἶναι οἱ θεοί, ἀλλὰ μοὶ ἐπιτρέπουσι τὴν εἴσοδον εἰς τὴν χορείαν τῶν θεῶν, μὲ καθιστῶσι σύνεδρον αὐτῶν. Φαντάζεται δ᾽ ὁ ποιητὴς ὅτι ἀποκεχωρισμένος τοῦ ἀναισθήτου ὄχλου διατρίβει εἰς τὰ δροσερὰ ἄλση, ὅπου συνορχοῦνται αἱ Νύμφαι μετὰ τῶν Σατύρων.

32—36. si nequae . . . Euterpe . . . Polyhymnia] τ. ἔ. ἐὰν βεβαίως αἱ Μοῦσαι μοὶ εἶναι εὐμενεῖς· διὰ τῆς ὑποθέσεως ἐκφράζει ὁ ποιητὴς βεβαιότητα περὶ τῆς εὐμενείας. Διὰ τῶν δύο μουσικῶν ὀργάνων (tibia, barbitos) παρίστανται τὰ ποικίλα εἴδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως. Lesboum . . . barbiton] ἐν σχέσει δηλ. πρὸς τοὺς Λεσβίους ποιητὰς Σαπφὼ καὶ Ἀλκαῖον. Μεταχειριζόμενος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁ ποιητὴς ἕλλην. τύπους ἐπιθέτου καὶ οὐσιαστικοῦ ἐμφανίζει τὸν μιμητικὸν χαρακτῆρα τῆς ποιήσεώς του. — 25. quodsi] «ἐὰν λοιπόν», τ. ἔ. ἀφ᾽ οὗ αἰσθάνομαι τοσαύτην ἡδονὴν εἰς τὴν ποίησιν καὶ εὐδοκιμῶ περὶ αὐτήν, ἐὰν σὺ μὲ καταλέξῃς κτλ.— lyricis vatibus] δηλ. οἱ ἐν τῷ ἀλεξανδρινῷ κανόνι περιεχόμενοι ἐννέα Ἕλληνες λυρικοὶ ποιηταὶ (Πίνδαρος, Ἀλκαῖος, Σαπφώ, Στησίχορος, Ἴβυκος, Βακχυλίδης, Σιμωνίδης, Ἀλκμάν, Ἀνακρέων).—36. feriam sidera] «θὰ πλήξω τὰ ἄστρα», τ. ἔ. θ᾽ ἀποκτήσω κλέος οὐρανόμηκες, πρβλ. Ὀδ. 9, 20 ***κλέος οὐρανὸν ἵκει***. Σαπφ. ἀπ. 9 ***ψαύει δὲ πόλον δοκεῖ μοι οὐρανῷ δυσπάχεα***. Εὐριπ. Βακχ. 672 ***ὥστ᾽ οὐρανῷ στηρίζον εὑρήσεις κλέος***. Σοφ. Οἰδ. Κολ. 381 ***πρὸς οὐρανὸν βιβῶν***.

2. (I, 3)

Ὠδὴ ***προπεμπτικὴ*** εἰς τὴν ναῦν τὴν μέλλουσαν νὰ φέρῃ τὸν Βεργίλιον εἰς Ἑλλάδα. Δὲν πρόκειται βεβαίως ἐνταῦθα περὶ τοῦ γνωστοῦ πλοῦ τοῦ Ρωμαίου ποιητοῦ, γενομένου μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ (τῷ 19 π. Χ.), ὅτε ἦσαν ἤδη ἐκδεδομένα τὰ τρία πρῶτα βιβλία τῶν ᾠδῶν τοῦ Ὁρατίου (ὅρα ἀνωτέρω σελ. 30), ἀλλὰ περὶ ἄλλου τινὸς πλοῦ, ὃν πρότερον ἐσκόπει νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκεῖνος.—«Ὦ ναῦ, ἀπόδος μοι, θερμῶς σὲ ἱκετεύω, εἰς τὴν Ἀττικὴν χώραν ἀσφαλῆ καὶ σῶον τὸν πολυτίμητον ἐπιβάτην, τὸ ἥμισυ τῆς ψυχῆς μου. Δεινότατον κακὸν ἡ θάλασσα. Σκληρὸς ἦτο καὶ ὑπέρτολμος ὁ πρῶτος ἐπιχειρήσας νὰ πλεύσῃ αὐτήν. Ὁ μὲν θεὸς παρενέβαλε ταύτην ὡς φραγμὸν ἀνυπέρβλητον, ἀλλ᾽ ὁ ἄνθρωπος ἀρέσκεται ν᾽ ἀπειθῇ καὶ νὰ παραβαίνῃ τοὺς θείους νόμους ἐπὶ τῷ ἰδίῳ ὀλέθρῳ. Ὁ Προμηθεὺς κλέψας ἐκόμισεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ πῦρ καὶ μετ᾽ αὐτοῦ τὰς νόσους. Ὁ Δαίδαλος ἐπειράθη τοῦ ἀέρος καὶ ὁ Ἡρακλῆς διέρρηξε τὸν φραγμὸν τοῦ Ἀχέροντος. Οὐδὲν τοῖς θνητοῖς δυσχερές. Ποῦ λοιπὸν ἀσεβοῦντες θὰ σταθῶμεν; πότε ὁ Ζεὺς θὰ δυνηθῇ νὰ καταθέσῃ τοὺς ὀργίλους κεραυνούς του;»

Πρὸς τὰ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης τόλμης λεγόμενα παραβλητέον τὸ παρὰ Σοφοκλεῖ (ἐν Ἀντιγ. στ. 332 κέ.) στάσιμον: ***Πολλὰ τὰ δεινὰ κοὐδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει*** κτλ., τὰ δὲ περὶ τῶν ἀπὸ τῆς τόλμης ταύτης καὶ ἀπειθείας συμφορῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ περὶ τῆς ὀργῆς τῶν θεῶν διατυπούμενα εἶναι ποιητικὴ παράστασις φιλοσοφικῆς διδασκαλίας, τῆς τῶν Κυνικῶν καὶ Στωικῶν, καθ᾽ οὓς ὁ μὲν πολιτισμὸς εἶναι παρεκτροπή τις καὶ πηγὴ δυστυχίας, ἡ δὲ ἀληθὴς εὐδαιμονία ἔγκειται εἰς τὴν αὐτάρκειαν καὶ τὸν κατὰ φύσιν βίον· τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ἐπιμειξία τῶν λαῶν κατ᾽ αὐτοὺς εἶναί τι παρὰ φύσιν καὶ πρόξενον κακοῦ, ἐὰν δέ ποτε ἐπανήρχετο ὁ πάλαι χρυσοῦς αἰών, ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια θὰ κατηργοῦντο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

(Μέτρον – πρώτη Ἀσκληπιάδειος στροφὴ)

1 – 4. Sic... sic... regat] παρατήρει τὴν ἐμφαντικὴν ἐπανάληψιν τοῦ sic καὶ τὴν ζωηρὰν προσωποποιίαν: «εἶθ' οὕτως... εἶθ' οὕτως νὰ σὲ κατευθύνῃ, ὦ ναῦ, ἀπόδος». Εἰς τὸ regat ὑπόκειται ἡ ἔννοια τοῦ «πάντοτε ἐν τῷ μέλλοντι». Ἄλλως περιοριζομένη ἡ εὐχὴ εἰς τὴν προκειμένην μόνον περίπτωσιν, θὰ ἦτο παράλογος, διότι ἡ ποθητὴ σωτηρία τοῦ πλέοντος Βεργιλίου δὲν εἶναι δυνατὴ ἄνευ τῆς σωτηρίας τῆς νεώς. Διὰ τοῦ sic μεθ' ὑποτακτικῆς εὔχεταί τις πρός τινα ἀγαθόν τι ***ἐπὶ τῷ ὅρῳ*** τῆς ἐκτελέσεως παρακλήσεώς τινος (reddas).—potens Cypri] τὸ ἐπίθετον potens μετὰ γενικῆς. «Κύπρου μεδέουσα», τ. ἔ. ἡ Ἀφροδίτη, ἧς ὑπῆρχε περίφημος ναὸς ἐν Πάφῳ τῆς Κύπρου. Ὡς προστάτις τῶν πλεόντων ἐκαλεῖτο Venus Marina ***(Θαλασσία, Ποντία, Πελαγία, Εὔπλοια)***. — 2 fratres Helenae] οἱ Διόσκουροι, Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης, λατρευόμενοι ὡς θαλάσσιαι θεότητες, αἵτινες ἐνομίζοντο ὅτι παρίσταντο τοῖς ναυτιλλομένοις εὐμενεῖς διὰ τοῦ ἀπὸ τῶν ἄκρων τῶν ἱστίων κατόπιν θυελλώδους καιροῦ ἀπαστράπτοντος ἠλεκτρικοῦ φωτός.—3. ventorum pater] παρὰ Βεργιλίῳ ὁ Αἴολος καλεῖται rex (Αἰν. 1,52), παρ' Ὁμήρῳ (Ὀδ. κ, 21) ***ταμίης ἀνέμων***. — 4. obstrictis aliis] πρβλ. Ὁμ. Ὀδ. ε, 383 ***ἤτοι τῶν ἄλλων ἀνέμων κατέδησε κέλευθα***, κ, 20 ***βυκτάων ἀνέμων κατέδησε κέλευθα***. — aliis] = ceteris. — Japyga] ἄνεμος βορειοδυτικός, ἀλλαχοῦ ὑπὸ τοῦ Ὁρατίου albus καλούμενος ***(αἰθρηγενέτης)***, ὅστις πνέων ἐκ τοῦ Ἰαπυγίου ἀκρωτηρίου τῆς Ἀπουλίας ἦτο εὐνοϊκὸς πρὸς τοὺς εἰς Ἑλλάδα πλέοντας.

5. tibi creditum] «τὸν εἰς σὲ διαπεπιστευμένον Βεργίλιον». Ἐνταῦθα ὑπόκειται ἡ εἰκὼν τῆς παρακαταθήκης (depositum), ἐξ οὗ καὶ ἡ χρῆσις τῶν ρ. debes καὶ reddas. Ἡ ναῦς ἡ φέρουσα τὸν Βεργίλιον ὡς παρακαταθήκην εἶναι ὀφειλέτις (debes), ἣν παρακαλεῖ ὁ Ὁράτιος νὰ παραδώσῃ τὸν παρακατατεθειμένον ἐκεῖ, ἔνθα οὗτος πλέει.—6. finibus Atticis] ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ reddas, ὅπερ ἐνταῦθα κεῖται ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας, ἐφ' ἧς καὶ τὸ reddere epistulam=διδόναι τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν πρὸς ὃν αὕτη πέμπεται.—8. animae dimidium] «τὸ ἥμισυ τῆς ἐμῆς ψυχῆς» κατὰ τὸν ὁρισμὸν ***«φιλία ἐστὶ μία ψυχὴ ἐν δυοῖν σώμασιν»***.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

10. circa pectus] μεταφορικῶς «περὶ τὴν καρδίαν» (πρβλ. Ὁμηρ. ***σιδήρεος θυμός, σιδήρεον ἦτορ***). Ἡ δρῦς καὶ ὁ τριπλοῦς χαλκὸς περὶ τὴν καρδίαν εἶναι ποιητικὴ παράστασις τοῦ ἀδαμάστου θάρρους, δι᾽ οὗ ὡς διὰ θώρακος ἀδιατρήτου ὡπλίσθη ἡ ψυχὴ τοῦ πρώτου θαλασσοπόρου.—fragilem truci] διὰ τῆς παραθέσεως τῶν δύο ἐπιθέτων ἐμφανίζεται ἐντονωτέρα ἡ ἀντίθεσις.

12. praecipitem] πρβλ. τὸ ὁμηρ. (β, 148) ***λάβρον ἐπαιγίζοντα***.—13. decertantem] πρβλ. Ὁμήρ. «Εὖρός τε καὶ Νότος ἐριδαίνετον ἀλλήλοισιν» (Π, 765).

14. Hyadas] σύμπλεγμα ἑπτὰ ἀστέρων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ταύρου, ὅπερ ἐνομίζετο ὅτι κατά τε τὴν ἐπιτολὴν καὶ τὴν δύσιν ἐπέφερεν ὑετοὺς καὶ καταιγίδας, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπίθετον tristes, διότι διὰ τῆς συναγωγῆς τῶν νεφῶν ὁ οὐρανὸς οἱονεὶ σκυθρωπάζει.

15. arbiter] = dux, «δεσπότης», «τύραννος». — 16. tollere seu ponere volt freta] «εἴτε θέλει νὰ ἐξεγείρῃ εἴτε νὰ καταπαύῃ». Τὸ seu ἐτέθη ἅπαξ ποιητικῶς, ὅπως καὶ παρ᾽ Ἕλλησι ποιηταῖς τὸ ***εἴτε***, πρβλ. Σοφ. Οἰδ. Τύρ. 517 ***λόγοισιν εἴτ᾽ ἔργοισιν***. Ὁ ἄνεμος παρίσταται ὡς καταπαύων τὰ κύματα ἐνῷ κυρίως αὐτὸς παύει νὰ πνέῃ, πρβλ. Σοφ. Αἴαντ. 670 «δεινῶν ἄημα πνευμάτων ἐκοίμησε στένοντα πόντον».

17. quem gradum] «ποῖον βῆμα», τ. ἔ. οὐδὲν βῆμα, ἤτοι οὐδεμίαν προσέγγισιν τοῦ θανάτου ἐφοβήθη. Προσωποποιούμενος ὁ θάνατος παρίσταται βαδίζων καὶ προσεγγίζων, πρβλ. στ. 33.—18. siccis oculis] «***ξηροῖς ἀκλαύτοις ὄμμασι***» (Αἰσχύλος)· ὅπερ εἶναι σημεῖον ἀδιατρεψίας. — monstra natantia] «τὰ νηχόμενα τέρατα».—mare turgidum] «τὴν οἰδαίνουσαν θάλασσαν», πρβλ. Σοφ. Ἀντιγ. 335 κέ. ***περιβρυχίοισιν περῶν ὑπ᾽ οἴδμασιν***.—20. infames] «***δυσωνύμους***» ἐν σχέσει πιθανῶς πρὸς αὐτὸ τὸ φοβερὸν ὄνομα «***Ἀκροκεραύνια***», καὶ διὰ τὰ ναυάγια, ἅτινα συνέβαινον παρὰ τὰς ἐκεῖ ἀκτάς.

21. abscidit terras] «ἀπέσχισε», «ἀπεχώρισε» τὰς χώρας (ἀπ᾽ ἀλλήλων).—22. prudens] κατηγορούμενον ἐν τῇ προνοίᾳ αὐτοῦ».—Oceano dissociabili] ἀφαιρ. ὀργανικὴ «***διὰ τοῦ ἀμείκτου Ὠκεανοῦ***», τ. ἔ. πρὸς ὃν οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἐπικοινωνία. Ἔχοντες ἐν νῷ οἱ ἀρχαῖοι τὴν περὶ χρυσοῦ αἰῶνος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μυθικὴν παράδοσιν, καθ᾽ ἣν ὁ ἄνθρωπος ἔζη τότε μακαρίως, ἀπέδιδον τὰς ὕστερον δυστυχίας εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δραστηριότητα καὶ πλεονεξίαν, εἰς τὰς ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις. Τὸ ***πρῶτον ξίφος*** καὶ τὸ ***πρῶτον πλοῖον*** ὑπῆρξαν αἰτίαι συμφορῶν. Ἡ παράστασις δὲ αὕτη ἐγένετο καὶ ὑποκείμενον πραγματείας παρὰ τοῖς ποιηταῖς τῆς τε Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ρώμης ἐπὶ Αὐγούστου. Οἱ θεοὶ ἔπλασαν τὸν ἄνθρωπον, ὅπως κατοικῇ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ἐφ᾽ ἧς καὶ κατῴκει εὐδαίμων κατὰ τὸν χρυσοῦν αἰῶνα. Ἡ θαλασσοπλοΐα, ἄγνωστος οὖσα τότε, εἶναι παράβασις τῶν νόμων τῆς φύσεως καὶ τῆς θείας βουλήσεως, συνεπαγομένη βαρεῖαν τιμωρίαν. Διὸ καὶ αἱ rates καλοῦνται impiae καὶ τῆς θαλάσσης τὰ ὕδατα non tangenda. Τὴν τοιαύτην παράστασιν ἀνύψωσαν, ὡς προερρήθη, εἰς φιλοσοφικὴν διδασκαλίαν οἱ τοῦ ἱστορικοῦ πολιτισμοῦ πολέμιοι Κυνικοὶ καὶ Στωικοὶ φιλόσοφοι· κατὰ τούτους ἐν τῇ τύχῃ τοῦ εἰσαγαγόντος εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ πῦρ καὶ τὴν ἔντεχνον σοφίαν Προμηθέως (πρβλ. κατωτέρω στ. 27), ὅστις πρὸς τιμωρίαν διὰ τὴν ψευδῆ ***ἐπιμέλειάν*** του καὶ ***προμήθειαν*** προσεπατταλεύθη ἐπὶ τῶν βράχων τοῦ Καυκάσου, ἀετὸς δὲ κατέτρωγε τὸ ἧπαρ αὐτοῦ, σαφῶς εἰκονίζεται ὁ ὄλεθρος, ὃν αὐτοὶ εἰς ἑαυτοὺς οἱ ἄνθρωποι ἐπιφέρουσιν ἕνεκα τῶν πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς ἡδονὰς σπουδῆς καὶ ἐπιθυμίας των.

25—26. audax omnia perpeti] «τολμηρὸν ὥστε τὰ πάντα νὰ ὑπομένῃ». Περὶ τῆς συντάξεως πρβλ. ᾠδ. Ι, 18. Ἡ ἀνωτέρω (23—24) διὰ μιᾶς περιπτώσεως ὑποδηλωθεῖσα ἔννοια τῆς ἀνθρωπίνης τόλμης καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς κακῶν, διατυποῦται ἐνταῦθα μὲν γενικώτερον, κατωτέρω δὲ (25—26) διασαφεῖται διὰ τριῶν μυθολογικῶν παραδειγμάτων.—26. ruit per vetitum] «φέρεται ὁρμητικὸς διὰ τῆς ἀπαγορευομένης ὁδοῦ». Ὁ ἄνθρωπος δῆλον ὅτι ἀπειθῶν εἰς τοὺς θείους νόμους καὶ πράττων ὅ,τι ἐκεῖνοι ἀπαγορεύουσιν, ἁμαρτάνει καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν ἐπισύρει καθ᾽ ἑαυτοῦ συμφοράς. Μέλλων δ᾽ ὁ ποιητὴς νὰ παραστήσῃ τὰ πρῶτα τοῦ ἀνθρώπου (τὰ οὕτως εἰπεῖν προπατορικὰ) ἁμαρτήματα ἀναφωνεῖ μετ᾽ ὀδύνης : nefas «φεῦ!»

27. Iapeti genus] «Ἰαπετοῦ γένος» ἤτοι ὁ Προμηθεύς, ὅπως παρ᾽ Εὐριπίδῃ (ἐν Κύκλωπι 104) ὁ Ὀδυσσεὺς καλεῖται

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σισύφου γένος.—28. fraude mala] «ὀλεθρίῳ δόλῳ». Ὁ Προμηθεὺς ἔκλεψε τὸ πῦρ ἐν κοίλῳ νάρθηκι.—intulit gentibus] «ἐπήνεγκε τῇ ἀνθρωπότητι». Διὰ τοῦ intulit σημαίνεται τὸ ἐχθρικὸν καὶ ἐπιβλαβὲς τῆς πράξεως, ὡς δηλοῦσι καὶ τὰ ἑφεξῆς.—29. post ignem subductum] οὐχὶ χρονικῶς (postquam ignis subductus est), ἀλλὰ τοπικῶς. Οὕτως ἡ παράστασις γίνεται εἰκονικωτέρα: «μετὰ τὸ κλαπὲν πῦρ», τ. ἔ. ὄπισθεν τοῦ κλαπέντος πυρὸς ἐπηκολούθησε κτλ.—30 macies] «φθίσις» τ. ἔ. φθαρτικαὶ νόσοι, οὐχὶ πολὺ διάφορον τοῦ ἑπομένου febres. — nova] = ἄγνωστος ἕως τότε.—incubuit] «ἐνέσκηψεν» ὥς τις καταιγίς.—32. necessitas] μετὰ τοῦ leti: «καὶ ἡ βραδεῖα μοῖρα τοῦ πρότερον ἀφεστῶτος θανάτου ἐπετάχυνε τὸ βῆμα», τ. ἔ. οἱ ἄλλοτέ ποτε μακρόβιοι ἐγένοντο ταχυθάνατοι.

34. expertus] δηλ. est. Ἡ πρὸς τὰ προηγούμενα ἀσύνδετος ἀναφορὰ ὑπεμφαίνει ἰσχυρὰν ἀντίθεσιν· ἂν ἡ κλοπὴ τοῦ Προμηθέως ἐπήνεγκε τοιαύτας συμφοράς, ὅμως τὸ ἀνθρώπινον γένος δὲν ἐσωφρονίσθη, ἀλλ᾽ ἐπιμένει εἰς τὰς παραβόλους καὶ ἀνοήτους πράξεις του.—36. non homini datis]=homini negatis.

36. Herculeus labor] πρβλ. Ὁμ. ***βίη Ἡρακλείη,*** «Ἡράκλειος ἄθλος», τ. ἔ. ἀπῃτεῖτο ἄθλος Ἡρακλέους, ὅπως διαρραγῇ ὁ φραγμὸς τοῦ Ἀχέροντος.

37. nil ardui] «οὐδὲν ἄναντες», οὐδὲν δυσχερές. Τὸ ardui γενικὴ τοῦ ὅλου.—38. caelum κτλ.] «εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν πειρώμεθα ν᾽ ἀναβῶμεν». Παροιμιώδης φράσις ἀδυνάτου πράξεως. ***Ὁ χάλκειος οὐρανὸς οὔποτ᾽ ἀμβατὸς αὐτῷ*** (Πίνδαρος). Τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν τολμημάτων τοῦ ἀνθρώπου περαίνει ὁ ποιητὴς μνημονεύων πράξεως ἀδυνάτου, ἧς πειραθέντες οἱ Γίγαντες ἡττήθησαν.

39. neque per nostrum patimur scelus] «καὶ δὲν ἐπιτρέπει ἡ ἡμετέρα ἁμαρτία». Τὸ patimur συντάσσεται μετὰ τῆς προθέσεως per, ὅπως καὶ τὸ licet.—40. iracunda] «τοὺς κεραυνοὺς τῆς ὀργῆς αὐτοῦ». Τὸ ἐπίθετον καθ᾽ ὑπαλλαγὴν ἐπὶ τῶν κεραυνῶν τοῦ Διὸς ἀντὶ ν᾽ ἀποδοθῇ εἰς αὐτὸν τοῦτον.—ponere]=de ponere «ν᾽ ἀποθέσῃ».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

3. (I, 6)

Ἡ ᾠδὴ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Μ. Ἀγρίππαν. Παρακληθείς, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τούτου ὁ Ὁράτιος, ὅπως ὑμνήσῃ τὰ πολεμικὰ αὐτοῦ κατορθώματα, ἀρνεῖται· ἀλλ' ἡ ἄρνησις εἶναι ἅμα καὶ ὕμνος. «Τὰ μεγάλα ἡρωικὰ κατορθώματα, λέγει, χρῄζουσιν Ὁμήρου, ὅπως ψαλῶσιν ἐπαξίως· ἀλλ' ἐγὼ ὁ τὸν ἰσχνὸν τοῦ ποιητικοῦ λόγου χαρακτῆρα ἐπιτηδεύων καὶ περὶ τὰ ἐλαφρὰ καὶ εὐτράπελα ἀσχολούμενος δὲν εἶμαι ἱκανὸς πρὸς αὐτῶ μέγα ἐγχείρημα. Ἄλλος εἶναι ὁ πρὸς τοῦτο ἐνδεδειγμένος, ὁ ἐπικὸς ποιητὴς Οὐάριος, ὁ διαπρέπων ἐπὶ διάρματι καὶ μεγαλοπρεπείᾳ ὁμηρικῇ».

Ὁ *Μ. Οὐϊψάνιος Ἀγρίππας* ἦτο ἐκ τῶν ἀρίστων στρατηγῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν τοῦ Αὐγούστου. Τοσοῦτον δ' ἠγάπα καὶ ἐθαύμαζεν αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ, ὥστε ἀποθανόντος προώρως τοῦ γαμβροῦ του Μαρκέλλου (23 π. Χ.) ἔδωκεν αὐτῷ εἰς γάμον τὴν νεαρὰν χήραν Ἰουλίαν, ἑαυτοῦ θυγατέρα. Διέπρεψεν ἰδίᾳ ὁ Ἀγρίππας ὡς σύμβουλος τοῦ νεαροῦ καὶ ἀπείρου ἔτι Ὀκταβιανοῦ κατὰ τὰς ἐν Φιλίπποις καὶ ἐν Περουσίᾳ μάχας. Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἐγράφη ἡ ᾠδὴ (μετὰ τὸ 29 π. Χ.), εἶχεν ἤδη καταστῆ ἔνδοξος διὰ τὰς ἐν Ναυλόχῳ κατὰ τοῦ Σέξτου Πομπηίου (36 π. Χ.) καὶ ἐν Ἀκτίῳ κατὰ τοῦ Ἀντωνίου (31 π. Χ.) νίκας αὐτοῦ.—Ὁ δὲ *Λ. Οὐάριος Ροῦφος* ἦτο οἰκειότατος τοῦ τε Βεργιλίου καὶ τοῦ Ὁρατίου (ὅρα ἀνωτ. σ. 29). Ὡς ἐπικὸς ἐγένετο ὀνομαστὸς διὰ τοῦ ποιήματος αὐτοῦ de morte Caesaris, ἐποίησε δὲ καὶ τραγῳδίαν Theyestes, ὡς ὑποδηλοῦται ἐν τῇδε τῇ ᾠδῇ (στ. 8), ἣν ὁ ἐμπειρότατος περὶ τὰ τοιαῦτα Κοϊντιλιανὸς θεωρεῖ ὡς τὴν τελειοτάτην τῶν ρωμαϊκῶν τραγῳδιῶν, δυναμένην νὰ παραβληθῇ πρὸς οἱανδήποτε ἑλληνικήν.

(*Μέτρον—δευτέρα Ἀσκληπιάδειος στροφὴ*)

1. Scriberis... fortis] ὁ μέλλων ἐπὶ ἐννοίας δυνητικῆς ἢ παραχωρητικῆς (=scribaris licet), «δύνασαι νὰ ὑμνηθῇς ὑπὸ τοῦ Οὐαρίου ὡς ἥρως», «ἂς ὑμνήσῃ τὰ ἡρωικά σου κατορθώματα ὁ Οὐάριος», τ. ἔ. θ' ἀφήσω τὸν Οὐάριον νὰ σὲ ὑμνήσῃ κτλ. Περὶ τῆς σημασίας τοῦ scribere πρβλ. καὶ στ. 14 —Vario... Maeonii carminis aliti] δοτικὴ τοῦ ποιητ. αἰτίου (dativus auctoris)=a Vario. Ales, καλεῖται ὁ ποιητὴς Οὐάριος, ὅπως ἀλλαχοῦ (IV, 2, 23) ὁ Πίνδαρος Dircaeus cycnus, καὶ ἐν ᾠδῇ II, 20, 10 αὐτὸς ὁ Ὁράτιος μεταμορφοῦται εἰς album alitem. Τὸ δὲ Maeonii carminis εἶναι γενικὴ τῆς ἰδιότητος, ὥστε ales M. carminis= ποιητὴς ᾄδων καθ' Ὁμηρικὸν τρόπον, ποιητὴς ἔχων οἶστρον Ὁμηρικόν. Ἐν τῇ Μαιονίᾳ, ἤτοι ἐν τῇ Λυδίᾳ, ἐλέγετο κατά τινα παράδοσιν ὅτι ἐγεννήθη ὁ Ὅμηρος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

3—4. quam rem cumque... gesserit] τμῆσις καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ ἀπαντῶσα=quamcumque rem. Τὸ δὲ gesserit εἶναι μέλλων Π ἢ τετελεσμένος, οὗ ποιεῖται χρῆσιν ὁ ποιητὴς ἐν σχέσει πρὸς τὸν μέλλοντα scriberis, οὐχὶ δ' ὡς μὴ λαμβάνων πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ πρότερον ὑπὸ τοῦ Ἀγρίππα κατωρθωμένα μηδ' ὡς ἁπλῶς ἀναφερόμενος εἰς τὰ μέλλοντα.—navibus ... equis]= «κατὰ θάλασσαν... κατὰ ξηράν».

4—9. Nos conamur] πληθυντικὸς τῆς ***μετριότητος***, (πρβλ. στ. 17) «ἡμεῖς», τ. ἔ. ἐγὼ καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι, οἷος ἐγώ, ἤτοι ἄνθρωποι ἔχοντες τὴν ἐμὴν ποιητικὴν ἀξίαν. — dicere] = canere «ᾄδειν». Ὁ νοῦς: Ἐγὼ οὔτε ταῦτα τὰ κατορθώματα ἐπιχειρῶ νὰ ὑμνήσω οὔτε εἶμαι ἱκανὸς νὰ ποιήσω Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσειαν. Λέγει δὲ ταῦτα, διότι ἀνωτέρω διέστειλε τὰ κατορθώματα τοῦ Ἀγρίππα, εἰς κατορθώματα κατὰ γῆν, ἅτινα ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὴν Ἰλιάδα, καὶ εἰς κατορθώματα κατὰ θάλασσαν, ἅτινα ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὴν Ὀδύσσειαν. Τὴν μὲν Ἰλιάδα ὑποδηλοῖ ὁ ποιητὴς διὰ τοῦ gravem Pelidae stomachum=***μῆνιν Πηληιάδεω οὐλομένην***· τὴν δὲ Ὀδύσσειαν διὰ τοῦ nec cursus duplicis per mare Ulixei (στ. 7)=***Ἄνδρα... πολύτροπον ὃς μάλα πολλὰ πλάγχθη***. —6. cedre nescii] = τοῦ ἀγνοοῦντος νὰ ὑποχωρῇ, τ. ἔ. τοῦ ***ἀμηχάνου***, ἀκάμπτου.—7. duplicis] μετάφρασις τῶν ὁμηρ. ἐπιθέτων ***πολύτροπος***, ***πολύμητις***, πρβλ. Εὐριπ. ἐν Ρήσῳ 193 ***διπλοῦς ἀνήρ***. Ὁ τύπος Ulixei ἐξ ὀνομ. Ulixeus, ὅπως Achilei, Penthei κτλ.—8. saevam domum] «τὸν σκληρὸν οἶκον τοῦ Πέλοπος», τ. ἔ. τὸν οἶκον ὅστις ἐγένετο ὑποκείμενον πραγματείας κυρίως τῶν τραγικῶν ποιητῶν διά τε τὰ διαπραχθέντα ἐν αὐτῷ κακουργήματα καὶ τὴν ἐπισκήψασαν κακοδαιμονίαν εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ, Πέλοπα, Ἀτρέα, Θυέστην, Ἀγαμέμνονα κτλ. Διὰ τοῦ προκειμένου στίχου ὑπαινίσσεται ὁ Ὁράτιος καὶ τὴν δραματικὴν τέχνην τοῦ Οὐαρίου.

9. tenues grandia] «ταπεινοὶ τὰ ὑψηλά», τ. ἔ. ταπεινοί, ὥστε νὰ μὴ δυνάμεθα νὰ ἐπιληφθῶμεν οὕτως ὑψηλῶν θεμάτων. Διὰ τῶν δύο τούτων ἐπιθέτων χαρακτηρίζονται καὶ τὰ δύο γένη τοῦ λεκτικοῦ χαρακτῆρος, τὸ ***ἰσχνὸν*** (tenue), ὅπερ ἦτο ἴδιον τῶν ἀττικιζόντων Ρωμαίων συγγραφέων καὶ τοῦ ὁποίου ποιεῖται χρῆσιν καὶ ὁ Ὁράτιος ἐν τῇ ἐλαφρᾷ λυρικῇ αὐτοῦ ποιήσει, καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸ **ἁδρὸν** ἢ μεγαλοπρεπὲς (grande), ὅπερ ἥρμοζε μᾶλλον εἰς τὸ ἡρωικὸν ἔπος.—pudor] αἰδεῖται ὁ Ὁράτιος νὰ ἐπιληφθῇ τοιαύτης ποιήσεως, πρὸς ἣν δὲν αἰσθάνεται ἱκανὰς τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις.— 10. imbellis lyrae Musa potens] περὶ τῆς συντάξεως πρβλ. ᾠδ. 2, 1 Potens Cypri, «καὶ ἡ Μοῦσα ἡ δέσποινα τῆς ἀπολέμου λύρας» τ. ἔ. τῆς εἰρηνικῆς ποιήσεως.—11—12. laudes] «**τὰ κλέα**», τὰ ἔνδοξα κατορθώματα. — deterere] κυρίως σημαίνει ἐπιτρίβειν τὴν ὀξεῖαν ἄκραν, ἀμβλύνειν, ἐλαττοῦν (tenuare).—culpa ingeni] διὰ τὴν ἐμὴν ἀφυΐαν.

13—14. Quis... scripserit, «τίς δύναται νὰ ὑμνήσῃ», τ. ἔ. πόσον ὀλίγοι δύνανται νὰ παραστήσωσι τὰς μεγαλοπρεπεῖς ἐκείνας σκηνὰς τῆς Ἰλιάδος! Δὲν εἴμεθα πάντες Ὅμηροι, ὅπως ὁ Οὐάριος ὁ μόνος ἐπιτήδειος νὰ ψάλλῃ τὰ σὰ καὶ τὰ τοῦ Καίσαρος κατορθώματα.— tunica tectum adamandina] «ἀδαμαντοχίτωνα», πρβλ. ὁμηρ. **χαλκοχίτων, χαλκεοθώρηξ**. Ἀδάμας ἐνταῦθα δὲν εἶναι τὸ πολύτιμον μέταλλον, ὅπερ ἐγένετο γνωστὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῆς εἰς τὰς Ἰνδίας στρατείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἀλλ' ὁ σκληρὸς ἐκεῖνος χαλκός, ἐξ οὗ ἐπιστεύετο ὅτι κατεσκευάζοντο αἱ οἰκίαι καὶ τὰ ὅπλα τῶν θεῶν. — 15. Ὁ Μηριόνης ἦτο ἑταῖρος τοῦ Ἰδομενέως, καλούμενος ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου **θοῷ ἀτάλαντος Ἄρηι**.—16. Ὁ Τυδείδης Διομήδης τῇ βοηθείᾳ τῆς Ἀθηνᾶς ἔπληξε τὸν Ἄρην καὶ τὴν Ἀφροδίτην κατὰ τὴν μάχην (Ἰλ. Ε, 330, 846), δι' ὃ καὶ καλεῖ ὁ Ὁράτιος superis parem=ἰσόθεον.

17. Ἀπὸ τῆς δευτέρας στροφῆς (στ. 5), εἰσαγομένης διὰ τοῦ nos, εἶπεν ὁ ποιητὴς τίνα ποίησιν δὲν δύναται νὰ ἀσκήσῃ· διὰ τῆς τελευταίας στροφῆς ἀρχομένης πάλιν ἀπὸ τοῦ nos, λέγει περὶ τίνα ποίησιν ἀσχολεῖται: συμπόσια καὶ ἔρωτες εἶναι ὑποκείμενον τῶν ποιημάτων μου.

18. sectis unguibus] εἰρωνικῶς, «μετὰ κεκομμένων τῶν ὀνύχων» ὥστε δηλ. ἡ μάχη νὰ εἶναι ἀναίμακτος. — in iuvenes acrium]=acriter pugnantium cum iuvenibus.—19. vacui] δηλ. amore, ἐκ δὲ τοῦ ἑπομένου sive urimur ὑπονοητέον τὸν sive (sumus) καὶ πρὸ τοῦ vacui (πρβλ. ᾠδ. 2, 16): «εἴτε καιόμεθα ὑπ' ἔρωτος εἴτε μή». Περὶ τῆς σημασίας τοῦ urimur πρβλ. Βεργ. Αἰν. 4, 68 uritur infelix Dido.—20. non praeter solitum]=

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νικόν. Θεοκρ. 14, 18: ***ἔδοξ' ἐπιχεῖσθαι ἄκρατον ὥτινος ἤθελ' ἕκαστος ἔδει μόνον ὥτινος εἰπεῖν***. Ἀντιφάνης παρ' Ἀθηναίῳ 10, 21: ***κυάθους θεῶν τε καὶ θεαινῶν μυρίους***.—vigiles lucernas perfer] «διατήρησον τοὺς λύχνους ἀγρύπνους (φέγγοντας) μέχρι πρωΐας», τ. ἔ. διατήρησον τὴν εὐωχίαν καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Λέγει τοῦτο ὁ Ὁράτιος, ἅτε γινώσκων ὅτι ὁ Μαικήνας δὲν ἠρέσκετο εἰς τὰ νυκτερινὰ συμπόσια.— procul... clamor] ***μηδὲ βοητὺς ἔστω*** (Ὁμ. Ὀδυσ. Ι, 369). Ἡ εὐωχία μας, λέγει ὁ ποιητής, θὰ εἶναι ἤρεμος καὶ ἀθόρυβος, ἐν ἀντιθέσει δηλ. πρὸς τὴν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ταραχὴν τῆς πόλεως καὶ τὸν θόρυβον, ὅστις δὲν εὑηρέστει τὸν Μαικήναν. Ἴσως δὲ λέγει ταῦτα ὁ ποιητὴς ὅπως δώσῃ καὶ θρησκευτικὸν χαρακτῆρα εἰς τὸ εὐχαριστήριον συμπόσιον.

17. mitte] ἀπόβαλε, ἄφες.—civiles]=domesticas, τ. ἔ. τὰς φροντίδας περὶ τῶν ***ἐσωτερικῶν*** τῆς πόλεως πραγμάτων, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα, περὶ ὧν γίνεται λόγος ἐν τοῖς ἐφεξῆς στίχοις. Ἀπελθὼν ὁ Ὀκταβιανὸς εἰς Ἀνατολὴν κατέλιπε τοποτηρητὴν αὐτοῦ καὶ τῆς πόλεως φύλακα τὸν Μαικήναν.—super urbe]=de urbe.—18. occidit] κατεκόπη, ἀπώλετο. Τῷ 29 π. Χ. ἡττήθησαν οἱ μὲν Δακοί, ὧν βασιλεὺς ἦτο ὁ Κοτίσων, καὶ οἱ Σκύθαι ὑπὸ τοῦ Μ. Κράσσου, οἱ δὲ Κανταβροὶ ὑπὸ τοῦ Στατιλίου Ταύρου· ἀλλ' ἡ παντελὴς αὐτῶν ὑποταγὴ ἐπῆλθε μετὰ δέκα ἔτη. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐξερράγησαν καὶ αἱ διχόνοιαι τῶν Μήδων, ἤτοι τῶν Πάρθων, ἕνεκα τῶν ἀντιζηλιῶν τοῦ Φραάτου καὶ Τιριδάτου.—19. infestus] ὁ πολέμιος (δηλ. τοῖς Ρωμαίοις) Μῆδος, ἤτοι ὁ Πάρθος. — sibi] ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ luctuosis καὶ ὑπονοεῖται καὶ εἰς τὸ dissidet.

21. servit] δουλεύει, εἶναι ὑποχείριος.—23. laxo acu] χαλαρώσαντες τὰ τόξα, τ. ἔ. μὴ τανύοντες πλέον αὐτὰ πρὸς μάχην.—24. campis] ἀφαιρετική, «ἀπὸ τῶν πεδιάδων αὐτῶν», ἔνθα δηλ. κατανοοῦσιν ὅτι ἀπειλοῦνται ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῶν Ρωμαίων.

25. neglegens ne ... laboret] ἀφροντιστῶν, ἀδιαφορῶν (securus, non timens) μή τι πάσχει ὁ δῆμος.—parce nimium cavere]=noli nimium cavere=μὴ στενοχωρεῖσαι παρὰ πολύ. Ἐντεῦθεν ἐξαρτᾶται πάλιν ἡ προηγουμένη πρότασις ne ... laboret (σχῆμα ***ἀπὸ κοινοῦ***).— privatus] γενόμενος πρὸς στιγμὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἰδιώτης. Ὁ Μαικήνας οὐδέποτε ἀνέλαβε δημόσια ἀξιώματα, καὶ νῦν ἀπόντος τοῦ Ὀκταβιανοῦ ἔχων τὴν ὅλην διοίκησιν τῆς πόλεως κατὰ τύπους μὲν δὲν εἶχε δημόσιόν τι ἀξίωμα, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ἦτο δημόσιος ἄρχων ἔχων, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω, civiles super urba curas.—27. dona...cape] μετὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς τελευταίας στροφῆς, ἀρνητικῶς ἐξενεχθέν, ἐπιφέρεται ἐν τῷ ἑτέρῳ ἡ καταφατικὴ ἀντίθεσις ἀσυνδέτως.—et linque severa] καὶ ἄφες τὰ σοβαρά, τὰς σοβαρὰς σκέψεις.

7. (I, 14)

Μετὰ τὸ αἴσιον πέρας τοῦ Σικελικοῦ πολέμου (36 π. Χ.) ἡττηθέντος κατὰ κράτος τοῦ Σέξτου Πομπηίου παρὰ τὰς Μυλὰς καὶ Ναύλοχον, πάντες ἤλπιζον, ὅτι ἡ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος ὑπὸ ἀδιαλείπτων ἐμφυλίων πολέμων σπαραττομένη Ἰταλία θ' ἀπολαύσῃ τοῦ λοιποῦ διαρκοῦς εἰρήνης καὶ θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ κακῶς ἔχοντα. Ἀλλὰ νέοι κίνδυνοι μετ' ὀλίγον χρόνον ἐπεκρεμάσθησαν· ἤρξατο νὰ γίνεται καταφανεστέρα ἡ πρὸς ἀλλήλους ἔχθρα Ὀκταβιανοῦ καὶ Ἀντωνίου. Ὁ ἐντεῦθεν ἐπικείμενος ἀγὼν δὲν εἶχεν εἰσέτι λάβει τὸν χαρακτῆρα ἀμύνης τῆς Ρώμης κατ' ἔξωθεν πολεμίου, ἤτοι τῆς Κλεοπάτρας (πρβλ. 8ην ᾠδήν), ὃν ἔλαβεν ὕστερον διὰ τῆς κατὰ τῆς βασιλίσσης ταύτης τῆς Αἰγύπτου κηρύξεως πολέμου, ἀλλ' ἐφαίνετο ὡς στάσις ἐσωτερική, ἥτις ἀπὸ τῆς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας εἰς ἦν, ὡς εἰς λιμένα, προσήγγιζον ἤδη οἱ Ρωμαῖοι, ἔμελλε πάλιν ν' ἀναρρίψῃ αὐτοὺς εἰς τὸν κλύδωνα τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν. Κατὰ τὸν κρίσιμον τοῦτον καιρὸν (περὶ τὸ 32 π. Χ.), καθ' ὃν ὑπῆρχεν ἔτι ἐλπὶς ἀποτροπῆς τοῦ κινδύνου, ἐποίησεν ὁ φιλόπατρις Ὁράτιος τὴν προκειμένην ᾠδήν.

Ἡ ναῦς ἐν κινδύνῳ!, ἀναφωνεῖ ὁ ποιητής. Ἡ ᾠδὴ ἔχει προφανῶς ἀλληγορικὸν χαρακτῆρα: ναῦς μὲν εἶναι ἡ πόλις, κύματα δὲ καὶ ἄνεμοι οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι, λιμὴν δὲ ἡ εἰρήνη καὶ ὁμόνοια. Ἡ ναῦς πολλὰ παθοῦσα μόλις πρὸ ὀλίγου ἐπανῆλθεν ἐξ ἐπικινδύνου πλοῦ. Τοῦ πλοῦ δὲ τούτου καὶ τῶν κινδύνων ἔλαβεν ὀδυνηρὰν πεῖραν αὐτὸς ὁ ποιητὴς κατὰ τὴν ἐν Φιλίπποις μάχην. Ἐν ᾧ δὲ ἡ ναῦς νῦν εἶναι ἑτοίμη νὰ καταπλεύσῃ εἰς τὸν λιμένα, φοβεῖται ὁ Ὁράτιος μήπως νέα κύματα καὶ νέοι ἄνεμοι αὐτὴν παρασύρωσιν, ὅτε πλέον αὕτη, σφόδρα ἤδη βεβλαμμένη, θὰ καταποντισθῇ. Τὰ καθ' ἕκαστα γνωρίσματα τῆς εἰκόνος ταύτης συμφωνοῦσι πρός τι διασωθὲν ἀπόσπασμα τοῦ Ἕλληνος λυρικοῦ Ἀλκαίου.

(*Μέτρον—τρίτη Ἀσκληπιάδειος στροφή*)

1. navis] συχνὴ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ ἑλλην. γλώσσῃ ἡ μεταφορικὴ χρῆσις τῆς νεὼς ἐπὶ τῆς πόλεως. — referent... novi fluctus] «νέα κύματα ἐξεγειρόμενα θὰ σὲ παρασύρωσι πάλιν». Ἡ ἐπιφώνησις καὶ ἡ κατόπιν ἐρώτησις καὶ προτροπὴ δηλωτικαὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς ὀδύνης καὶ ἀγωνίας τοῦ ποιητοῦ. Τὴν ναῦν, ἥτις ἤδη εἶχε παλαίσει πρὸς τὰ ἄγρια κύματα, βλέπει νῦν οὗτος ἐπανελθοῦσαν καὶ προσεγγίζουσαν εἰς τὸν λιμένα, ἀλλὰ νέα κύματα ἐπαπειλοῦσιν αὐτήν.—2—3. fortiter occupa portum] «πρόλαβε ἐρρωμένως νὰ προσορμισθῇς», τ. ἔ. προτοῦ νὰ σὲ ἐμποδίσωσι τὰ νέα κύματα. Τὸ occupare περιέχει τὴν ἔννοιαν τοῦ ***φθάνειν***, προλαμβάνειν.

3—4. ut nudum] δηλ. sit, «πῶς εἶναι γυμνὸν κωπῶν». Καὶ κατωτέρω ἐπὶ τοῦ malus... saucius νοητέον τὸ sit.—5. Africo] ὡρισμένος ἄνεμος ἀντὶ παντὸς ἐν γένει ἀνέμου (πρβλ. ᾠδ. 1 στ. 12).—6. antemnae gemant] «πῶς αἱ κεραῖαι στένουσιν» ἤτοι τρίζουσιν· ἐξαρτᾶται, ὅπως καὶ αἱ προηγούμεναι πλάγιαι ἐρωτήσεις, ἐκ τοῦ vides κατὰ ζεῦγμα, διότι ὤφειλε μᾶλλον νὰ ἐξαρτᾶται ἐξ ἄλλου τινὸς ρ., οἷον τοῦ audis.—sine funibus] «χωρὶς ὑποζωμάτων», κάλων δηλ. ὑποζωννυόντων τὴν ναῦν, ἵνα συνέχωσιν αὐτὴν καὶ προφυλάττωσι τὴν τρόπιν.—7. durare] «νὰ ὑπομείνωσι» μεταβατικῶς, πρβλ. Βεργ. Αἰν. 8, 77 durate laborem.—carinae] κεῖται πληθυντικός, διότι νοεῖται ***ἡ τρόπις*** μετὰ πάντων τῶν εἰς αὐτὴν ἀνηκόντων, οἷον φαλάγγων, σανιδωμάτων κτλ. Ἕνεκα δὲ τοῦ πληθυντ. carinae ἀποφεύγει ὁ ποιητὴς τὸν τύπον possit, μὴ εὐαρμοστοῦντα εἰς τὸ μέτρον.—8. imperiosius aequor] ἀντικείμενον τοῦ durare, «τὴν ὑπερισχύουσαν τυραννίαν τῆς θαλάσσης», πρβλ. ᾠδ. 2, 14—15 Notus arbiter Hadriae.

10. non di] δηλ. sunt integri, κυρίως αἱ εἰκόνες τῶν θεῶν αἱ τῆς πρῴρας προκείμεναι πρὸς προστασίαν τῆς νεώς. Παρατήρει τὸν πληθυντικὸν di, ἂν καὶ ἡ ναῦς ἔχει τὴν εἰκόνα ***ἑνὸς*** θεοῦ. Ἀλλὰ διὰ τοῦ πληθυντικοῦ ἐν τῇ παρομοιώσει διαφαίνεται ἡ ἔννοια: ἐὰν ἐμπέσῃς πάλιν εἰς νέας συμφορὰς (iterum pressa malo), δὲν θὰ δυνηθῇς νὰ αἰτήσῃς τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν, ἐκ νέου ἁμαρτάνουσα.—quos . . . voces]=ut eos voces.—11. quamvis κτλ.] «καὶ ἂν εἶσαι ἐκ Ποντικῆς πίτυος κατεσκευασμένη, κόρη ὀνομαστοῦ δάσους». Ἡ κυρία πρότασις ἐν τῇ ἐφεξῆς στροφῇ. Περιθρύλητος ἦτο ὁ Πόντος διὰ τὰ δάση, ἐξ ὧν ἄφθονος ἐξήγετο ξυλεία πρὸς ναυπηγίαν.

13. iactes... inutile] «μάτην ἤθελες καυχηθῇ ἐπὶ τῷ γένει (silvae nobilis) καὶ τῷ ὀνόματι (Pontica pinus)». Ταῦτα δὲ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πάντα ὑπαινιγμὸς εἰς τὴν ἔνδοξον ἱστορίαν καὶ καταγωγὴν τῶν Ρωμαίων. Τὸ inutile αἰτιατικὴ διορίζουσα τὸ iactes, πρβλ. dulce ridentem (ᾠδ. 16, 24).

14—15. Nil... fidit] ἀσυνδέτως ἐπιφέρεται ἡ αἰτιολογία τῆς προηγουμένης ἐννοίας: «οὐδὲν ὠφελεῖ ἡ ἐπὶ ἐξωτερικοῖς προτερήμασι (ἐπὶ γένει καὶ ὀνόματι) καύχησίς σου, διότι εἰς τὰς πεποικιλμένας ναῦς οὐδεμίαν ἔχει πεποίθησιν ὁ ναύτης ἐν ὥρᾳ κινδύνου». Πρὸς τὸ pictis πρβλ. τὸ Ὁμηρ. ***μιλτοπάρῃος***.

15—16. nisi ventis debes ludibrium] «ἐὰν μὴ εἶσαι καταδεδικασμένη νὰ γίνῃς παίγνιον τῶν ἀνέμων». Πρὸς τὸ debere ludibrium πρβλ. τὸ τῆς ἑλληνικῆς ***γέλωτα ὀφλισκάνειν***.—cave] κεῖται ἀπολύτως: «φυλάττου».

17—18. nuper... quae... taedium] δηλ. fuisti, ἐν δὲ τῷ ἑπομένῳ: nunc desiderium ἐννοεῖται es. Ἐν τοῖς δυσὶ στίχοις διαστέλλει ὁ ποιητὴς δύο κρισίμους στιγμάς. Κατὰ μὲν τὴν πρώτην (nuper), ὅτε καὶ ἐκρίθησαν τὰ τῆς πόλεως πράγματα διὰ τῆς ἐν Φιλίπποις μάχης, ᾐσθάνθη σφοδρὰν ἀθυμίαν καὶ ἀηδίαν, διότι καὶ αὐτὸς μετέσχε τῶν τότε κινδύνων, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, ὅτε ἡ ναῦς εἶναι ἐγγὺς τοῦ λιμένος, κατέχει αὐτὸν ἐνδόμυχός τις στοργὴ καὶ ἀγωνιώδης μέριμνα.

19—20. nitentes Cycladas] «τὰς λαμπούσας Κυκλάδας», ἕνεκα δηλ. τῶν μαρμαρωδῶν βράχων αὐτῶν· ἡ αἰτιατικὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ interfusa. Προτρέπων ὁ ποιητὴς τὴν ναῦν ν' ἀποφύγῃ τοὺς ἐπικρεμαμένους κινδύνους, εἰδικεύων τούτους ταυτίζει πρὸς τοὺς κινδύνους, εἰς οὓς ὑπόκεινται αἱ νῆες αἱ διαπλέουσαι τὸ ταραχῶδες καὶ διὰ τῶν Κυκλάδων νήσων κατεσπαρμένον Αἰγαῖον πέλαγος.

8. (I, 37)

Μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ ναυμαχίαν, καταλαβόντος τοῦ Ὀκταβιανοῦ κατ' Αὔγουστον τοῦ 30 π. Χ. τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἦλθε μετά τινα χρόνον εἰς Ρώμην ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου τῆς φοβερᾶς βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Ἀντωνίου. Ἐπὶ τῷ εὐφροσύνῳ τούτῳ ἀγγέλματι ἐποίησεν ὁ Ὁράτιος τὴν προκειμένην ἐπινίκιον ᾠδήν, ἐν ᾗ παρατηρητέον, ὅτι ἐπιμελῶς ἀποφεύγει νὰ μνημονεύσῃ τοῦ Ἀντωνίου. Ὅπως δὲ ὁ Ἀλκαῖος ἔμπλεως ἐνθουσιασμοῦ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ τυράννου Μυρτίλου, ἄρχεται: τοῦ ***στασιωτικοῦ*** αὐτοῦ ᾄσματος: ***νῦν χρὴ μεθύσθην καί τινα πρὸς βίαν πώνην, ἐπειδὴ κάτθανε Μύρσιλος***, οὕτω καὶ ὁ Ὁράτιος, ὑπερχαίρων καὶ ἀγαλλόμενος ἐπὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῷ θανάτῳ τῆς βασιλίσσης Κλεοπάτρας, καλεῖ ἐν ἀρχῇ τοὺς φίλους αὐτοῦ εἰς μέθην καὶ χορόν. «Νῦν πρέπει νὰ εὐωχηθῶμεν, νῦν εἶναι καιρὸς νὰ τελέσωμεν τοῖς θεοῖς χαριστηρίους τελετάς· νῦν, οὐχὶ πρότερον, ἐφ' ὅσον ἡ δεινὴ βασίλισσα ἐν τῇ μέθῃ αὐτῆς ἐβουλεύετο παρατόλμως νὰ στήσῃ τὸν θρόνον της ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου βράχου τοῦ Καπετωλίου. Ἀλλ' ἡ μανία αὐτῆς κατεστάλη, ὅτε εἶδε τὸν ἑαυτῆς στόλον καιόμενον· τὴν δὲ μέθην αὐτῆς μετέτρεψεν εἰς πραγματικὸν φόβον ὁ Καῖσαρ διώκων αὐτήν, ὡς περιστερὰν ἱέραξ, ὡς λαγωὸν κυνηγός. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ταπεινή τις γυνή. Ἐπιδοῦσα γαληνῷ τῷ προσώπῳ τὴν πτῶσιν τοῦ ἑαυτῆς βασιλείου προετίμησεν ἐνδόξως ν' ἀποθάνῃ μᾶλλον ἢ ἀδόξως νὰ κοσμήσῃ ρωμαϊκὸν θρίαμβον».

(*Μέτρον — Ἀλκαϊκὴ στροφή*)

1. Παρατήρει τὴν ἐπανάληψιν τοῦ nunc πρὸ ἑκάστης τῶν τριῶν προτάσεων ἀσυνδέτως ἐκφερομένων, ὧν ἡ ἑκάστοτε ἑπομένη περιέχει ἔννοιάν τινα ἐντονωτέραν τῆς προηγουμένης (ἡ πρώτη περιέχει τρεῖς λέξεις, ἡ δευτέρα πέντε κλπ.). Δηλωτικὰ ταῦτα πάντα τῆς ὑπερμέτρου χαρᾶς καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ ποιητοῦ. — pede libero] «ἐλευθέρῳ ποδί», τ. ἔ. ποδί, ὅστις ἐφ' ὅσον μὲν ἔζη ἡ Κλεοπάτρα, ἦτο δεδεσμευμένος, νῦν δὲ ἐκ τῆς ὑπερμέτρου χαρᾶς ἐπὶ τῷ θανάτῳ ταύτης ἀπελύθη τῶν δεσμῶν, ὥστε νὰ ὀρχῆται ἐλευθέρως. — 2. Saliaribus dapibus] «διὰ Σαλιακῶν θοινῶν». Οἱ Σάλιοι ἱερεῖς, οἵτινες εἶχον κατασταθῆ ὑπὸ τοῦ Νουμᾶ πρὸς φυλακὴν τοῦ ἐξ οὐρανοῦ καταπεσόντος ancilis, ἦγον κατ' ἔτος ἀρχομένου τοῦ μηνὸς Μαρτίου μεγαλοπρεπῆ ἑορτήν, καθ' ἣν ὀρχούμενοι περιήρχοντο τὴν πόλιν. Ἦτο δὲ παροιμιώδης ἡ πολυτελὴς εὐωχία τῶν ἱερέων τούτων, καὶ πᾶσα τοιαύτη εὐωχία ἐκαλεῖτο Saliaris.

3. ornare pulvimar] ὑπαινιγμὸς εἰς τὴν ἑορτὴν lectisternium, καθ' ἣν τὰ pulvinaria καὶ οἱ fecti τῶν θεῶν μετὰ τῶν εἰκόνων ἐστρωννύοντο ἐπὶ τῶν ὁδῶν καὶ παρετίθετο αὐτοῖς εὐωχία. Ὁ ἑορτασμὸς τοῦ lectisternii ἦτο σημεῖον δημοσίας χαρᾶς. — nunc tempus erat] παρατήρει τὸ nunc μετὰ παρατατικοῦ, «νῦν θὰ ἦτο καιρός». Ἡ φράσις tempus erat ornare εἶναι παρεμφερὴς πρὸς τὰς aequum erat, debebat κτλ. μετ' ἀπαρεμφάτου πρὸς δήλωσιν τοῦ ὅτι ἔδει νὰ γίνῃ τι, ἀλλὰ δὲν ***γίνεται νῦν*** (πρβλ. τὰ τῆς ἑλληνικῆς, ***ἐχρῆν***, ***προσῆκεν***, ***ἔδει*** κτλ. μετ' ἀπαρεμφάτου).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

5. antehac] δισύλλαβον ἐκ συνιζήσεως τῶν δύο τελευταίων συλλαβῶν : «προτοῦ» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ nunc.—Caecubum δηλ. vinum πρβλ. ᾠδ. 1, 12, καὶ κατωτέρω στ. 14 Mareotico. Ὁ Καίκουβος ἦτο χώρα εὔοινος τῆς Λατίνης, κειμένη μεταξὺ τῆς Ταρρακίνης καὶ τῶν Φορμιῶν.—cellis avitis] «ἀπὸ τῶν ἀποθηκῶν, ἃς ἐπλήρωσαν οἱ πάπποι ἡμῶν»· ἐν αὐταῖς φυλαττόμενος παλαιότατος καὶ ἄριστος οἶνος ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τοιαύτας περιστάσεις.—6—7. Capitolio regina] παρατήρει τὴν ἐκ τῆς παραθέσεως ζωηρὰν ἀντίθεσιν. Τὸ Καπετώλιον (Capitoli immobile saxum) ἦτο τὸ σύμβολον τῆς αἰωνίας ἀρχῆς τῶν Ρωμαίων. Ἐκεῖ δὲ ἡ regina (ὄνομα τοῖς Ρωμαίοις ἀπεχθὲς) ὠνειρεύετο νὰ στήσῃ τὸν ἑαυτῆς θρόνον, ὅπως αὐτὴ κυριαρχήσῃ τοῦ κόσμου, πρβλ. Δ. Κάσσιον 50, 5, 4: ***ὥστε . . . εὐχὴν τὴν μεγίστην, ὁπότε τι ὀμνύοι, ποιεῖσθαι τὸ ἐν τῷ Καπετωλίῳ δικάσαι.***—dementes] καθ' ὑπαλλαγὴν εἰς τὸ ruinas ἀντὶ ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸ regina.—8. funus et]=et funus «καὶ ὄλεθρον»

7—10. morbo] ἀφαιρετ. δυναμένη ν' ἀποδοθῇ ἢ εἰς τὸ contaminato (=μετ' ἀγέλης, τ. ἔ. ἀκολουθίας, νόσῳ μεμολυσμένης) ἢ εἰς τὸ turpium «ὑπὸ τῆς νόσου αἰσχρῶν, δυσειδῶν». Ἡ λ. morbus καὶ τὸ εἰρωνικὸν virorum ἀναφέρονται εἰς τοὺς εὐνούχους τῆς βασιλίσσης.—impotens] qui non compos sui est «ἀκρατής», ἐντεῦθεν ἐξαρτᾶται τὸ sperare.

11. fortuna dulci ebria] «μεθύουσα διὰ τῆς γλυκείας πόσεως τῆς εὐτυχίας», πρβλ. Δημοσθ. Φιλ. 1, 54 ***οἶμαι ἐκεῖνον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων.***— 13. vix una sospes navis] «τὸ ὅτι μόλις μία ναῦς ἐσώθη». Λέγει ταῦτα ὁ Ὁράτιος καταχαριζόμενος εἰς τὴν ἑαυτοῦ φαντασίαν· ἀποφεύγων εὐλαβῶς νὰ ὀνομάσῃ τὸν Ἀντώνιον, οὐδόλως διακρίνει τὸν τούτου στόλον, ὅστις κατεστράφη, ἀπὸ τοῦ τῆς Κλεοπάτρας, ὅστις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐτράπη εἰς φυγήν.

14. lymphatam] ***νυμφόληπτον,*** περὶ τοῦ ὑπὸ τῶν νυμφῶν καταλαμβανομένου καὶ εἰς μανίαν καθισταμένου, «ἐξεστηκυῖαν τὰς φρένας», «μαινομένην». Τὸ lympha κατ' ἀνομοίωσιν ἐκ τοῦ nympha ***(νύμφη)***.— Mareotico vino] οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ παρὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐγγὺς τῶν ὀχθῶν τῆς Μαρεώτιδος λίμνης παραγόμενος οἶνος, ὅστις ἐφημίζετο ὡς ***οἶνος κάλλιστος· λευκός***

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τε γὰρ καὶ ἡδύς, εὔπνους, εὐανάδοτος, λεπτός, κεφαλῆς οὐ καθικνούμενος (Ἀθήναιος 33 d). Ἀλλὰ τοῦ οἴνου τούτου ἡ Κλεοπάτρα ἔπιε πάρα πολύν. — redegit in veros timores] «μετέστησεν εἰς ἀληθινοὺς φόβους», εἰς τὴν σκληρὰν πραγματικότητα τοῦ φόβου ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς τολμηρὰς ἐλπίδας καὶ τὰ μεθυστικὰ ὄνειρα. — 16. volantem] «πετομένην» δηλ. τὴν βασίλισσαν. Τὸ ρ. volare, ὅπερ εἶναι παραστατικὸν τῆς ταχείας φυγῆς, ἐτέθη ἅμα καὶ χάριν τῆς ἑπομένης παρομοιώσεως. — ab Italia] ἡ Κλεοπάτρα ἡττηθεῖσα ἔφυγεν οὐχὶ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἀκτίου· ἐὰν δ' ὅμως ἐνίκα, θὰ ἐγίνετο κυρία τῆς Ἰταλίας. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὁ Ὁράτιος ἐπεξέρχεται τὰ ἱστορικὰ γεγονότα μετὰ ποιητικῆς τινος ἐλευθερίας. Ὁ στόλος τοῦ Ὀκταβιανοῦ μετὰ τὴν μάχην κατεδίωξεν ἐπί τι διάστημα τοὺς φεύγοντας πολεμίους, ἀλλ' ἡ Κλεοπάτρα ἔφθασε σωθεῖσα εἰς Ἀλεξάνδρειαν· αὐτὸς δ' ὁ Ὀκταβιανὸς μόλις κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἑπομένου ἔτους (30 π. Χ.) κατέπλευσεν εἰς Αἴγυπτον.

17. accipiter velut] δηλ. adurget, πρβλ. Ὁμ. Ἰλ. XXII 139 ***ἠΰτε κίρκος . . . οἴμησε μετὰ τρήρωνα πέλειαν.*** — 20. Haemoniae] τῆς Θεσσαλίας, οὕτω καλουμένης ἀπὸ τοῦ Αἵμονος, πατρὸς τοῦ Θεσσαλοῦ. Διὰ τοῦ ἐπιθέτου nivalis δηλοῦται ὁ χειμερινὸς χρόνος, καθ' ὃν γίνεται ἡ θήρα. — 20. catenis] ἐπεθύμει ὁ Ὀκταβιανὸς ζῶσαν νὰ συλλάβῃ τὴν Κλεοπάτραν, ὅπως δι' αὐτῆς κοσμήσῃ τὸν ἑαυτοῦ θρίαμβον. — 21. fatale monstrum] «μοιραῖον τέρας», τ. ἔ. τέρας, ὅπερ ἡ Μοῖρα ἐπήνεγκεν εἰς τὸν κόσμον. Ὡς τι δαιμόνιον ὂν ἐφάνη εἰς τοὺς Ρωμαίους ἡ Κλεοπάτρα, ἥτις γυνὴ οὖσα, ἐζήτει ν' ἄρξῃ τοῦ κόσμου. — generosius perire] ν' ἀποθάνῃ εὐγενέστερον θάνατον τ. ἔ. μᾶλλον ἀντάξιον τοῦ εὐγενοῦς αὐτῆς αἵματος.

24. ensem] κατὰ τὸν Πλούταρχον (ἐν β. Ἀντωνίου 97) ἡ Κλεοπάτρα κινδυνεύουσα νὰ ζωγρηθῇ ὑπὸ τοῦ Προκλήϊου ***ὥρμησεν ἑαυτὴν πατάξαι· παρεζωσμένη γὰρ ἐτύγχανέ τι τῶν ληστρικῶν ξιφιδίων***, ἀλλὰ συλληφθεῖσα ὑπὸ τούτου ἐκωλύθη. — 23 – 24. nec . . . reparavit oras] «καὶ δὲν ἀντήλλαξε χώρας» ἀντὶ δηλ. τῆς Αἰγύπτου. Τὸ reparare ἐνταῦθα = ***ἀλλάττειν, ἀμείβειν*** ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ «μεταβαίνειν εἰς νέαν χώραν». Κατὰ τὸν Πλούταρχον (ἐν β. Ἀντων. 69) ἡ Κλεοπάτρα φεύγουσα τὴν δου-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λείαν ἐπεχείρησε νὰ ὑπερνεωλκήσῃ τὸν στόλον αὐτῆς ὑπὲρ τὸν ἰσθμὸν τὸν χωρίζοντα τὴν Ἐρυθρὰν ἀπὸ τῆς κατ' Αἴγυπτον θαλάσσης (*Ἰσθμὸν τοῦ Σουέζ*), καὶ νὰ εὕρῃ ἀσφαλὲς καταφύγιον εἰς τὸν Ἀραβικὸν κόλπον (latentes oras), ἀλλ' ἐκωλύθη ὑπὸ τῶν περὶ τὴν Πέτραν Ἀράβων. Παρατήρει ὅτι ὁ Ὁράτιος ἀδείᾳ ποιητικῇ παριστᾷ τὴν ματαίωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως ὡς ἐξ οἰκείας τῆς Κλεοπάτρας ἀποφάσεως προελθοῦσαν.

25. ausa] ἐντεῦθεν ἐξαρτῶνται τὰ ἀπαρέμφ. visere καὶ tractare. Ἡ δὲ μετοχὴ δηλοῦσα τὸ ὑστερόχρονον ὡς πρὸς τὰς προηγουμένας προτάσεις ἐξηγητέα διὰ κυρίας προτάσεως: «ἀλλ' ἐτόλμησε».—iacentem] «τὸν καταπεπτωκότα βασίλειον οἶκον».—26. voltu sereno] ἡττηθεῖσα ἐν Ἀκτίῳ ἡ Κλεοπάτρα ἐπανῆλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐν ᾄσμασι καὶ αὐλοῖς, πειρωμένη ν' ἀποκρύψῃ τὴν ἑαυτῆς ἧτταν. Τὸ voltu sereno διορίζει τὸ visere ὅπως τὸ fortis (=fortiter) διορίζει τὸ tractare· «ἀλλ' ἐτόλμησε καὶ τὸν καταπεπτωκότα βασίλειον οἶκον ἱλαρῷ τῷ προσώπῳ νὰ ἴδῃ καὶ τοὺς ἀγρίους ὄφεις εἰς χεῖρας γενναίως νὰ λάβῃ». Ὁ διὰ δήγματος ὄφεως θάνατος τῆς Κλεοπάτρας εἶναι ὁ συνήθως παραδιδόμενος. Κατὰ δὲ τὸν θρίαμβον τοῦ Ὀκταβιανοῦ παριστάνετο ἐν εἰκόνι ἡ Κλεοπάτρα περιεσφιγμένη ὑπὸ ὄφεων. Περὶ τοῦ θανάτου αὐτῆς ὁ Στράβων λέγει (XVII 10): ***ἑαυτὴν ἐν τῇ φρουρᾷ διεχειρίσατο λάθρᾳ δήγματι ὄφεως ἢ φαρμάκῳ ἐπιχρίστῳ, λέγεται γὰρ ἀμφοτέρως.*** Κατὰ δὲ τὸν Πλούταρχον (ἐν β. Ἀντων. 76): ***τὸ ἀληθὲς οὐδεὶς οἶδεν.***

29. deliberata morte ferocior] τολμηροτέρα ἢ πρότερον γενομένη νῦν, ὅτε ἀπεφάσισε ν' ἀποθάνῃ.

30. Liburnis] ἀφαιρετικὴ ὀργανικὴ διορίζουσα τὸ deduci, ὅπερ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ invindes (=ἀρνουμένη, ἀπαξιοῦσα). Αἱ Λιβυρνίδες, ὀνομασθεῖσαι οὕτως ἀπὸ τῶν Λιβυρνῶν, λαοῦ Ἰλλυρικοῦ, ἦσαν ταχεῖαι νῆες.

31. privata] ἰδιῶτις, τ. ἔ. ἐκθρονισθεῖσα. — superbo non humilis] παρατήρει τὰ ἐπίθετα παρ' ἄλληλα χάριν ἐμφάσεως παρακείμενα.—triumpho] δοτικὴ τοῦ σκοποῦ «ὅπως κοσμήσῃ τὸν λαμπρὸν θρίαμβον».

9. (III, 1)

Στερεώσας ὁ Αὔγουστος τὴν ἑαυτοῦ ἀρχὴν ἐνόμισεν ἐπάναγκες πρώτιστα πάντων νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ ἠθικῆς καθάρσεως καὶ ἀνα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μορφώσεως τῶν Ρωμαίων, ὧν τὰς ψυχὰς ἐμόλυναν καὶ διέφθειραν οἱ μακροὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι. Πρόθυμοι ἐν τούτῳ συνεργάται τοῦ συνετοῦ αὐτοκράτορος προσῆλθον ἄλλοι τε τῶν συγχρόνων ποιητῶν καὶ ὁ Ὁράτιος, ὅστις διὰ τῶν ἓξ πρώτων ᾠδῶν τοῦ III βιβλίου ὑμνεῖ τὰς ἀρετὰς ἐκείνας, ἃς ἔχοντες οἱ παλαιοὶ Ρωμαῖοι παρέδωκαν τὴν πόλιν τοῖς ἐπιγινομένοις μεγάλην καὶ κραταιάν.

Ἐν τῇ πρώτῃ ᾠδῇ, θέλων ὁ ποιητὴς ν' ἀποτρέψῃ τοὺς Ρωμαίους ἀπὸ τῆς φιλογρηματίας καὶ ἀπὸ τῆς εἰς τὴν κακίαν ταύτην παρομαρτούσης πολυτελείας καὶ φιλοδοξίας, ὑμνεῖ τὴν ***αὐτάρκειαν :*** desiderantem quod satis est. «Ἀκούσατε ἐν ἱερᾷ σιγῇ ἐμοῦ τοῦ ἱερέως τῶν Μουσῶν τὰ καινὰ διδάγματα ὑμεῖς οἱ νεώτεροι, οἱ μόνοι δυνάμενοι ν' ἀποδεχθῆτε ταῦτα. Πᾶν ἀνθρώπινον μεγαλεῖον εἶναι περιωρισμένον. Οἱ φοβεροὶ βασιλεῖς εἶναι ὑπεράνω ἡμῶν, ἀλλ' ὑπεράνω τῶν βασιλέων εἶναι ὁ Ζεύς. Οἱ ἄνθρωποι εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ τὸν πλοῦτον, τὸ γένος, τὴν δύναμιν, τὰς τιμάς, τὸν χαρακτῆρα· πάντες δ' ὅμως εἶναι ἴσοι πρὸ τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ, τοῦ ποιοῦντος τὸν πλούσιον ταπεινὸν καὶ πτωχόν, ἀλλὰ καὶ τὸν πτωχὸν μέγαν καὶ πλούσιον· ἐπὶ πάντας ὁμοίως ἐκτείνεται ἴσος ὁ σιδηροῦς νόμος τῆς μοίρας καὶ τοῦ θανάτου. Ἀλλ' εἰς τὸν ἀσεβῶς πλοῦτον καὶ δύναμιν κτησάμενον, ὅστις κατατρυχόμενος ὑπὸ τοῦ ἐλέγχου τῆς συνειδήσεως αἰσθάνεται ἐπαιωρούμενον ἐπὶ τοῦ τραχήλου τὸ ξίφος τοῦ Δαμοκλέους, οὔτε αἱ πολυτελεῖς εὐωχίαι δύνανται ν' ἀποδώσωσι τὴν ἐκ τῆς γεύσεως ἡδονὴν οὔτε ἡ μουσικὴ νὰ ἐπαναγάγῃ τὸν ἀποπτάντα ὕπνον· βαθὺν ὕπνον κοιμᾶται ὁ ἥρεμον ἔχων τὴν συνείδησιν ἀγρότης ἐν τῇ πενιχρᾷ καλύβῃ του ἢ παρὰ τὴν εὔσκιον ὄχθην ποταμοῦ. Ἐν τῇ ***αὐταρκείᾳ*** κεῖται ἡ εὐδαιμονία. Ὁ αὐτάρκης δὲν κατέχεται ὑπὸ τῆς ἀδημονίας τῆς κατατρυχούσης τὸν ἄπληστον ἔμπορον, οὔτινος τὰ κατάφορτα πλοῖα εἶναι ἐκτεθειμένα εἰς τὰ ἄγρια κύματα τῆς κλυδωνιζομένης θαλάσσης, ἢ τὸν πλούσιον κτηματικόν, οὔτινος οἱ ἀμπελῶνες καὶ οἱ ἐλαιῶνες εἶναι εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ καιροῦ. Ὁ πλούσιος ἰδιοκτήτης σικχαθεὶς τὴν ξηρὰν ἐκχερσοῖ τὴν θάλασσαν καὶ ἐπ' αὐτῆς κτίζει τὸ ἀνάκτορον αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὁ φόβος καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως καὶ ἡ μέριμνα ἐπακολουθοῦσιν ἄφευκτοι· οὔτε τὰ μάρμαρα οὔτε ἡ πορφύρα οὔτε οἱ ἐξαίρετοι οἶνοι ἀπείργουσι τὴν ἀγωνίαν. Οὐδέποτε λοιπὸν θ' ἀνταλλάξω τὴν εὐδαίμονα Σαβινικήν ἔπαυλίν μου πρὸς ἀνάκτορον, ὅπερ φθόνον μόνον θὰ ἐφελκύσῃ κατ' ἐμοῦ, οὐδὲ πρὸς πλοῦτον, ὅστις ταραχὴν μόνον καὶ ὄχλον θὰ παράσχῃ».

(Μέτρον — Ἀλκαϊκὴ στροφή)

1. «Μισῶ τὸν βέβηλον ὄχλον καὶ ἀπείργω». Profanus (ἐκ τοῦ pro - fanum, πρβλ. pro - festus, pro - fundus) εἶναι κυρίως «ὁ πρὸ τοῦ ἱεροῦ ὤν», ἤτοι ὁ μὴ δεκτὸς εἰς τὸ ἱερόν. Κατὰ τὰς τελετὰς τῶν μυστηρίων οὐχὶ εἰς πάντα ἦτο ἐπιτετραμένον νὰ εἶναι παρών, ὁ δὲ ἱερεὺς πρὸ τῆς ἀρχῆς τῆς τελετῆς ἐκάλει τοὺς ἀμυήτους νὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐξέλθωσι τοῦ ἱεροῦ (πρβλ. Βεργ. Αἰν. 6, 258 procul, o procul este profani). Ἀλλ' ἐνταῦθα profanum volgus καλεῖ ὁ ποιητὴς τὸν ὄχλον τῆς παλαιοτέρας γενεᾶς, ὅστις ἦτο ἁμαρτωλός, διότι διὰ τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ δι' ἄλλων κακιῶν ἐμίανε τὴν πατρίδα. Τούτους ἀπείργων ὁ ποιητὴς στρέφεται πρὸς τὴν ὑπολειπομένην νέαν γενεάν, τὴν ἀμόλυντον καὶ ἐπιδεκτικὴν παιδεύσεως (virginibus puerisque), λέγων: favete linguis «εὐνοεῖτε τῷ στόματι», τ. ἔ. εὐφημεῖτε, σιγᾶτε· ***εὔφημος πᾶς ἔστω λεώς, στόμα συγκλείσας*** (Ἀριστοφ. Θεσμοφ. 39). Τὸ linguis ἀφαιρετ. ὀργανική.— 2 — 3. non prius audita] οἱ μυούμενοι θ' ἀκούσωσι νέαν ἀποκάλυψιν, ᾄσματα δηλονότι ὑψηλότερα τῶν μέχρι τοῦδε ἀκουσθέντων καὶ περιέχοντα σοφίαν ξένην πρὸς τὴν σύγχρονον ἐποχήν. — Musarum sacerdos] τ. ἔ. ὁ ποιητής, ***Μουσάων ἱεροὺς ὑποφήτας*** (Θεόκρ. 16, 26).

5. regum . . . in proprios greges] ἐννοεῖται τὸ ἑπόμενον imperium est (ἐκτείνεται ἡ ἀρχή). Οἱ ὑπήκοοι καλοῦνται greges, διότι οἱ βασιλεῖς εἶναι ***ποιμένες λαῶν***. Ἀλλὰ πλὴν τούτου λέγοντες greges οἱ Ρωμαῖοι ἐνόουν τοὺς δεσπότας τῆς Ἀνατολῆς, πρὸς οὓς οἱ λαοὶ ἦσαν proprii greges, δοῦλοι δηλονότι, οὓς διέθετον ὥς τι ἴδιον ἑαυτῶν πρᾶγμα. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς φοβεροὺς βασιλεῖς, ὧν ἡ ἀρχὴ περιορίζεται εἰς τοὺς ἰδίους ὑπηκόους, ἐπιφέρεται ὁ Ζεύς, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπεκτείνεται ἐπὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς, τ. ἔ. εἶναι ἀπεριόριστος. Περὶ τῆς ὅλης ἐννοίας πρβλ. τὸ τοῦ Φιλήμονος: ***Δοῦλοι βασιλέων εἰσίν, ὁ βασιλεὺς θεῶν, ὁ θεὸς Ἀνάγκης.*** — 7. Giganteo] «διὰ τὸν κατὰ τῶν γιγάντων θρίαμβον». — 8. cuncta] «τὸ σύμπαν».— supercilio] κατὰ τὸ Ὁμηρ. Ἰλ. Α, 528 ***ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων . . . μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον***.

9. est ut ordinet . . . descendat . . . contendat . . . sit] αἱ διὰ τοῦ est ut εἰσαγόμεναι προτάσεις ἔχουσιν ἔννοιαν παραχωρητικὴν ἐν σχέσει πρὸς τὴν κυρίαν πρότασιν (στ. 14) aequa lege . . . sortitur: «εἶναι μὲν βέβαιον ὅτι ἀνὴρ ἀνδρὸς ὑπερέχει κτλ., ἀλλ' ὅμως ἴσῳ νόμῳ κτλ.».— vir viro] ὅπως alius alio.— latius ordinet sulcis] «διατάσσει εὐρύτερον δι' ὄγμων», τ. ἔ. ὑπερέχει κατὰ τὴν ἔκτασιν τῆς ἰδιοκτησίας· ποιητικὴ παράστασις τοῦ πλουσίου.— 10. Arbusta] τὰ δένδρα, ἐφ' ὧν ἀναρριχῶνται αἱ ἄμπελοι, ἤτοι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λεῦκαι καὶ πτελέαι· arbusta ordinare λέγεται κυρίως περὶ τῆς χιαστὶ (quincoux) διατάξεως τῶν δένδρων.

10. generosior] «καταγόμενος ἐκ λαμπροτέρου γένους», εὐγενέστερος.— 11. in campum] δηλ. Martium, ἔνθα ἐγίνοντο τὰ ἀρχαιρέσια. Τὸ δὲ descendat ἢ κυριολεκτικῶς εἴρηται, διότι ὄντως οἱ πλούσιοι ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῶν λόφων οἰκήσεων αὐτῶν κατέβαινον εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως, ἢ κατ᾽ ἀναλογίαν τῶν φράσεων: descendere in proelium, in aciem, in dimicationem.

12. moribus his meliorque fama] οἷος δηλ. εἶναι ὁ homo novus, ὅστις ἀντιτίθεται ἐνταῦθα πρὸς τὸν ἐξ αἵματος εὐγενῆ.— 13. contendat] «διαγωνίζεται» ὡς ἀντιπαραγγέλλων ἀρχήν τινα (competitor).—illi] εἰς τοὺς ὑπερέχοντας κατὰ τὸν πλοῦτον, τὸ γένος, τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν φήμην προστίθεται τέταρτος ὁ ἔχων πλείστους πελάτας, ὅστις παραγγέλλων καὶ αὐτὸς ἀρχήν τινα ἠδύνατο ἀσφαλῶς νὰ ἐλπίζῃ ἐπὶ τὰς ψήφους τοσούτων πελατῶν.— 14. Necessitas] κατὰ προσωποποιίαν «ἡ Ἀνάγκη», «ἡ Μοῖρα».— 15. sortitur] «κληροῦται», τ. ἔ. κλήρῳ ἀποφασίζει περὶ αὐτῶν. Ἡ Μοῖρα δηλ. δὲν ἐκλέγει, ὅπως ὁ δῆμος, ὁτὲ μὲν διὰ τοῦτον, ὁτὲ δὲ δι᾽ ἐκεῖνον τὸν λόγον, ἀλλὰ περὶ πάντων ἀποφασίζει ἀμερολήπτως (aequa lege) καὶ διὰ λόγους διαφεύγοντας τὴν ἡμετέραν ἀντίληψιν.— 16. omne capax movet urna nomen] ἀξιοσημείωτος ἡ τοῦ στίχου κατασκευή: χωριστὰ τὰ δύο ἐπίθετα, χωριστὰ τὰ δύο οὐσιαστικά, χιαστὴ ἡ πρὸς ἄλληλα σχέσις καὶ ἐν τῷ μέσῳ τὸ ῥῆμα. Χαρακτηριστικὰ ταῦτα τῆς ἐν τῇ κάλπῃ κινήσεως καὶ ἀναμείξεως τῶν κλήρων.—monet]=versat (versatur urna sors ὡδ. II, 3, 26), «ἀναπάλλει».

17. destrictus ensis κτλ.] ὁ Ὁράτιος ἔχει ἐν νῷ τὸ γνωστὸν ἀνέκδοτον τοῦ Δαμοκλέους, τοῦ κόλακος Διονυσίου τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν. Προσαρμόζων δ᾽ ὁ ποιητὴς τὴν ὅλην φράσιν εἰδικῶς πρὸς τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο, διατυποῖ τὴν γενικὴν ἔννοιαν: παρὰ πάντα τὸν ὄλβον καὶ τὴν εὐμάρειαν οὐδόλως εἶναι εὐδαίμων ἐκεῖνος, καθ᾽ οὗ διαρκῶς ἐπικρέμαται τρομερός τις κίνδυνος. —cui]=ei, cuius,— impia] οὕτως ὁ τράχηλος καλεῖται ποιητικῶς ἀντὶ νὰ κληθῇ ἐκεῖνος, ἐφ᾽ οὗ τὸν τράχηλον ὡς ἀσεβήσαντος ἐπικρέμαται τὸ ξίφος, τ. ἔ. ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως.— 18. Siculae] Σικελικαὶ δαῖτες, οἷα ἡ εἰς τὸν Δαμοκλέα ὑπὸ τοῦ Διο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νυσίου παρατεθεῖσα. Τὰ Σικελικὰ συμπόσια ἦσαν διαβόητα ἐν τῇ ἀρχαιότητι, πρβλ. Πλάτωνος Πολιτ. 3, 404 δ: ***Συρακοσίαν τράπεζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψων***.— 19. non elaborabunt] «ὅσος δήποτε κόπος καὶ ἂν καταβληθῇ, δὲν θὰ καταστήσωμεν εἰς αὐτὸν γλυκεῖαν τὴν γεῦσιν». Σπανίως τὸ elaborare εὕρηται ἐπὶ ἐνεργητικῆς μεταβατικῆς, ὡς ἐνταῦθα, σημασίας (ἀντικείμ. saporem), συνήθως δ' εἶναι ἡ παθητικὴ μετοχὴ elaboratus (=μὲ κόπον παρασκευασθείς).

21. non reducent] «δὲν θὰ ἐπαναγάγωσι τὸν ὕπνον», ὡσεὶ δηλ. ὁ ὕπνος ἀπέπτη ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ ἀσεβοῦς καὶ ἀρνεῖται νὰ ἐπανέλθῃ. Ἐν τοῖς πλουσίοις Ρωμαϊκοῖς οἴκοις ὑπῆρχον πτηνοτροφεῖα περιέχοντα ᾠδικὰ πτηνά. Παρατήρει τὴν ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ μετὰ πάθους ἐπανάληψιν τῆς λ. somnus.—somnus agrestium virorum] ὕπνος δηλ. οἷον κοιμῶνται οἱ ἀγρόται.—22. humiles domos] τ. ἔ. τὰς καλύβας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς πλουσίους καὶ μεγαλοπρεπεῖς οἴκους, ἔνθα παρατίθενται Σικελικαὶ δαῖτες, καὶ ἀκούονται ᾄσματα πτηνῶν καὶ μουσικαὶ συμφωνίαι.— 23. umbrosam ripam] «τὸ παρὰ τὴν ὄχθην ποταμοῦ εὔσκιον ἄλσος», ἐν ἀντιθέσει δηλ. πρὸς τὰ τῶν πλουσίων τεχνητὰ δασύλλια, ἐν οἷς ᾖδον τὰ πτηνά.

24. Zephyris] ὁ ὑπὸ τῆς πνοῆς τῶν ζεφύρων ὑπεγειρόμενος θροῦς τῶν ἐν τῷ δάσει δένδρων ἀντίκειται πρὸς τὸν πόρρωθεν ἀκουόμενον ἦχον τῶν μουσικῶν ὀργάνων, δι' οὗ οἱ πλούσιοι ἐφέλκονται τὸν ὕπνον. Ὁ δὲ Ὁράτιος ἔχει καὶ τὰ τρία ἐκεῖνα, εἰς ἃ ὁ ὕπνος ἀσμενίζει νὰ εἰσέρχηται, ἤτοι τὸν πενιχρὸν οἶκον (parvo sub lare pauperum, ᾠδ. III, 29, 14), τὰς εὐσκίους ὄχθας τοῦ μικροῦ ποταμίου Digentiae καὶ τὰ οἰκεῖα Τέμπη, τὴν Σαβινικὴν κοιλάδα.—Tempe] περὶ παντὸς δασώδους χώρου (Ἡσύχ. ***τέμπη:*** τὰ σύδενδρα χωρία).

26. desiderantem quod satis est] «τὸν ποθοῦντα μόνον ὅ,τι εἶναι εἰς αὐτὸν ἀρκετόν», τ. ἔ. τὸν αὐτάρκη· εἰσάγεται ἡ εὐρυτέρα ἐξήγησις τῶν ἐν τῇ προτέρᾳ στροφῇ εἰρημένων περὶ τοῦ ἠρέμου ὕπνου τῶν ἀγροτῶν.—sollicitat]=sollicitum reddit «ἐμβάλλει εἰς ταραχήν».—27—28. Arcturi... Haedi] οἱ ἀρχαῖοι συνέδεον τὰς θυέλλας καὶ τοὺς ὑετοὺς πρὸς τὴν ἐπιτολὴν καὶ τὴν δύσιν διαφόρων ἀστέρων. Τοῦ Ἀρκτούρου ἡ δύσις

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

(4 Νοεμβρ.) καὶ τῶν Ἐρίφων ἡ ἐπιτολὴ (4 Ὀκτωβρ.) καθιστῶσιν εἰς ἀγωνίαν τὸν πλούσιον ἔμπορον, μὴ ἕνεκα τῶν ἐνσκηπτουσῶν καταιγίδων ἀπολέσῃ τὸ πλοῖόν του καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἐμπορεύματα.

30—32. fundus mendax, arbore ... culpante] προσωποποιία: Τὸ μὲν κτῆμα παρίσταται ὡς ἀθετοῦν τὴν περὶ εὐφορίας ὑπόσχεσίν του (mendax), τὰ δὲ καρποφόρα δένδρα ὡς πάντοτε (nunc ... nunc ... nunc) δικαιολογούμενα καὶ αἰτιώμενα τὰς βροχὰς (aquas), τὰ ἄστρα (ἰδίᾳ τὰ τοῦ Καρκίνου καὶ τοῦ Κυνός, ἅτινα ἐθεωροῦντο ὡς ἐπιφέροντα τὴν θερινὴν ξηρασίαν) καὶ τοὺς δριμεῖς χειμῶνας.

34. iactis molibus] οἱ μεγάλοι ὀγκόλιθοι ἐρρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως περιορίσωσι τὸ πρὸς ἐκχέρσωσιν μέρος. Τὸ δὲ μεταξὺ τῶν ὀγκολίθων κενὸν (huc) ἐπληροῦτο λατομημάτων (caementa παρὰ τὸ caedo). Διὰ τῆς τοιαύτης ἐκχερσώσεως λέγεται μετά τινος ὑπερβολῆς, ὅτι οἱ ἰχθύες αἰσθάνονται τὴν θάλασσαν στενουμένην (contracta aequora). Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐκχερσωθέντος μέρους τῆς θαλάσσης κτίζει ἔπαυλιν ὁ τὴν ξηρὰν σφόδρα σικχαθεὶς δεσπότης. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἀναβαίνουσιν ὁ φόβος καὶ τὰ φάσματα τῆς συμφορᾶς.— 35. redemptor] «ὁ ἐργολάβος». Παριστᾷ ὁ ποιητὴς τὸν ἐργολάβον ἀκαταπαύστως ἐργαζόμενον (frequens) καὶ τὸν δεσπότην αὐτὸν μετὰ τῶν ἰδίων δούλων (cum famulis) ἐπισπεύδοντα τὸ ἔργον.

37. Timor ... Minae ... Cura] προσωποποιία. Minae εἶναι τὰ κακὰ προαισθήματα, ἅτινα ἡ φαντασία γεννᾷ ἐν αὐτῷ.— 38. scandunt] ἀναβαίνουσιν εἰς τὸ ἐπὶ τῆς θαλάσσης κτισθὲν μέγαρον διὰ τῆς αὐτῆς εἰσόδου, δι᾽ ἧς καὶ ὁ δεσπότης.

39. aerata triremi] «ἀπὸ τῆς χαλκῆς (πολεμικῆς) νεώς», τ. ἔ. ὁ ἐπιβαίνων τῆς χαλκῆς νεὼς θεωρεῖ συνήθως ἑαυτὸν ἀσφαλῆ. — 40. post equitem] «ὄπισθεν τοῦ ἱππέως», τ. ἔ. ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ ἵππου του. Ὁ νοῦς τῆς ὅλης στροφῆς: καὶ τὸν τολμηρὸν μαχητήν, ὅστις ἀναζητεῖ τύχην ἀπερχόμενος μακρὰν ἔφιππος ἢ ἐπὶ χαλκήρους νεώς, καταδιώκει κατὰ πόδας τὸ φάσμα τῆς στυγνῆς φροντίδος.

41. dolentem] «τὸν ἀλγοῦντα», τ. ἔ. τὸν δυστυχῆ, τὸν ὑπὸ ψυχικῆς ταραχῆς κατεχόμενον. — Phrygius lapis] περίφημον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μάρμαρον ἐξαγόμενον ἐκ τῆς Φρυγικῆς πόλεως, ἥτις ἐκαλεῖτο Σύνναδα ***(Συνναδικὸς λίθος)***, λευκὸν μετ' ἐρυθρῶν κηλίδων, χρήσιμον εἰς κατασκευὴν μονολίθων κιόνων.— 42. purpurarum usus clarior] τὸ clarior ὤφειλε μᾶλλον νὰ συμφωνήσῃ πρὸς τὸ purpurarum, ἀλλὰ συνεφώνησε πρὸς τὸ usus, διότι ἡ φράσις purpurarum usus ἀποτελεῖ μίαν ἔννοιαν: purpurae quibus utimur. Ὡς πρὸς τὴν παρομοίωσιν sidere clarior πρβλ. Ὁμηρ. Ἰλ. VI, 295 ***ἀστὴρ δ' ὡς ἀπέλαμπεν*** (ὁ πέπλος).—44. Achaemenium] τ. ἔ. Περσικόν, ἀπὸ τοῦ Ἀχαιμένους, ἱδρυτοῦ τῆς τῶν Περσῶν βασιλικῆς δυναστείας. — costum] κυρίως ὄνομα φυτοῦ ***(ὁ κόστος)***, ἐξ οὗ παρασκευάζεται τὸ περίφημον μύρον ***κόστος*** ἐπίσης καλούμενον.

45. invidendis postibus] ἀφαιρετ. τῆς ἰδιότητος εἰς τὸ atrium: «ἄτριον μετ' ἐπιφθόνων παραστάδων», τ. ἔ. οὕτω μεγαλοπρεπῶν, ὥστε νὰ κινῶσι τῶν θεωμένων τὸν φθόνον.— 46. novo ritu] «κατὰ νέον ρυθμόν», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις Ρωμαίοις ἐπικρατοῦσαν ἁπλότητα.— atrium] ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τῆς ὅλης οἰκίας διὰ τὴν σπουδαιότητα, ἣν τὸ ἄτριον εἶχε πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν τῶν Ρωμαίων βίον. Ἐν τούτῳ ὁ πάτρων ἐδέχετο τοὺς πελάτας καὶ ἡ δέσποινα τὰς ἐπισκέψεις αὐτῆς.— 47. cur permutem?] «διὰ τί ν' ἀνταλλάξω ἀντὶ τῆς Σαβινικῆς κοιλάδος»; — operosiores] «τὸν ὀχληρότερον πλοῦτον», τὸν πραγματωδέστερον· ὡς δεύτερος ὅρος συγκρίσεως ὑπονοεῖται ἡ ἀφαιρετικὴ villa Sabina.

10. (III, 5)

Ἡ ᾠδὴ αὕτη ἐποιήθη καθ' ὃν χρόνον ὁ Αὔγουστος παρεσκευάζετο νὰ στρατεύσῃ ἐπὶ τοὺς Βρεταννοὺς καὶ τοὺς Πάρθους (ἤτοι Πέρσας), ἀναφέρεται δ' ἰδίᾳ εἰς τὸ ἔτος 27 π. Χ., ὅτε ἀκριβῶς ἀπενεμήθησαν αὐτῷ θεῖαι τιμαὶ (στ. 2). Ἀλλ' ἡ εἰς τοὺς Πάρθους στρατεία ἀναμιμνήσκει τὸν ποιητὴν δεινῆς συμφορᾶς τῶν Ρωμαίων, τῆς ἥττης, ἣν οὗτοι ὑπέστησαν ἐν Κάρραις (νῦν Harran), πόλει τῆς Μεσοποταμίας, ἔνθα ὁ Κράσσος ἐφονεύθη καὶ δεκακισχίλιοι Ρωμαῖοι ἐζωγρήθησαν (53 π. Χ.).

Διαβλέπων λοιπὸν ὁ ποιητὴς παράλυσιν ἠθῶν καὶ κατάπτωσιν τῆς πάλαι στρατιωτικῆς ἀρετῆς τῶν ἑαυτοῦ πολιτῶν κηρύττει πρὸς τὴν νέαν γενεὰν τὴν ***αὐταπαρνησίαν***. «Ὤ! αἶσχος νὰ γίνεται λόγος περὶ τοῦ μήπω ἐκπλυθέντος ὀνείδους· στρατιῶται τοῦ Κράσσου ζῶσι φεῦ! ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἀναμεμειγμένοι μετὰ βαρβάρων ὡς γαμβροὶ αὐτῶν καὶ μισθοφόροι. ἀμνήμονες τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ρωμαϊκοῦ ὀνόματος καὶ τῆς πατρίδος καὶ τῶν θεῶν τῆς πατρίδος. Ἆρά γε ἀπολυόμενοι τῆς αἰχμαλωσίας εἶναι δυνατὸν οὗτοι ν' ἀναλάβωσι τὴν προτέραν αὐτῶν ἀνδρείαν; Τοῦτον ἀκριβῶς τὸν κίνδυνον προεῖδεν ὁ Ρῆγλος ἐκεῖνος, ἐὰν τυχὸν ἐπετρέπετο εἰς αἰχμαλώτους νὰ ἐλπίσωσιν ὅτι θὰ ἐξαγορασθῶσιν. Φεῦ! πῶς τὰ ἤθη μετεβλήθησαν; Ὁ αὐτοκράτωρ Αὔγουστος θ' ἀναδειχθῇ ἐπίγειος θεός, ἐὰν ὑποτάσσων τοὺς Βρεταννοὺς καὶ Πάρθους ἀποπλύνῃ τὸ ὄνειδος τῆς ἐν Κάρραις ἥττης καὶ ἀποκαταστήσῃ τὴν πάλαι στρατιωτικὴν ἀρετὴν τῶν Ρωμαίων». Ἐν δὲ τῷ ἐπιφερομένῳ ἱστορήματι τοῦ Ρήγλου παρέχεται τὸ μέτρον τῆς ἐκδικήσεως τῆς ἥττης ἐκείνης καὶ ὑποτυποῦται θαυμασία εἰκὼν μεγαλοφροσύνης καὶ αὐταπαρνησίας, ἐφ' ᾗ διέπρεπον οἱ παλαιοὶ Ρωμαῖοι καὶ τῆς ὁποίας ὀφείλουσι νὰ ἐμφορηθῶσι καὶ οἱ νεώτεροι.

(Μέτρον — Ἀλκαϊκὴ στροφὴ)

1. Caelo tonantem] «τὸν ἐν οὐρανῷ βροντῶντα», τὸν ὑψιβρεμέτην. Τὸ caelo ἀνήκει καὶ εἰς τὸ regnare κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἑπόμενον praesens: ὁ Ζεὺς βασιλεὺς ἐν οὐρανῷ καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τῆς γῆς. — credidimus] ***πεπιστεύκαμεν,*** κυρίως παρακείμενος δηλῶν τὴν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος διήκουσαν μέχρι τοῦδε σταθερὰν πίστιν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἑπόμενον μέλλοντα habebitur.— 2. praesens divus] =conspicuus deus «παρὼν καὶ ἐναργὴς θεός», τ. ἔ. ἐπίγειος ὁρατὸς θεὸς θὰ θεωρῆται ὁ Αὔγουστος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἐπουράνιον ἀόρατον Δία.—3. adiectis] ἀφαιρετ. ἀπόλυτος ὑποθετικὴ=si adiecerit Britannos κτλ. Οἱ Πέρσαι καλοῦνται graves, ἤτοι μισητοί.

5. milesne κτλ.] ἐρώτησις δηλωτικὴ ἀγανακτήσεως: «ἆρά γε ἠδυνήθη ὁ στρατιώτης τοῦ Κράσσου νὰ ζήσῃ», τ. ἔ. εὑρέθησαν Ρωμαῖοι προτιμήσαντες ἀντὶ τοῦ θανάτου νὰ ζήσωσι δοῦλοι καὶ νὰ γηράσωσι συνεζευγμένοι μετὰ βαρβάρων γυναικῶν; Λέγει δὲ τοῦτο ὁ ποιητὴς περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Πάρθων αἰχμαλωτισθέντων Ρωμαίων, οὓς φαντάζεται ἐλθόντας ἤδη εἰς γάμον μετὰ Παρθίδων γυναικῶν καὶ μισθοφοροῦντας.

7. pro curia inversique mores] τὸ inversi ***ἀπὸ κοινοῦ*** καὶ εἰς τὸ curia: «ὦ! καταπεσὸν βουλευτήριον, ὦ! μεταβληθέντα ἤθη». Ἡ curia, ἐν ᾗ συνήρχετο τὸ maximum consilium, ἡ Σύγκλητος, ἐξεπροσώπει τὸ δίκαιον καὶ τὸν νόμον, καθάπερ τὸ Καπετώλιον τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς πόλεως (ᾠδ. 8, στ. 6)· καταπεσούσης τῆς Συγκλήτου ἀνετράπησαν καὶ τὰ ἤθη, ὧν ἐκείνη ἦτο ἄγρυπνος φύλαξ.— 8. consenuit] ἠδυνήθη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νὰ ἐγγηράσῃ μισθοφορῶν ἐν τῷ στρατῷ τῶν πολεμίων (hostium in armis), ὧν τὰς θυγατέρας ἔλαβεν εἰς γάμον (socerorum); Λέγει δὲ consenuit, διότι ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας μέχρι τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἡ ᾠδὴ ἐποιήθη, παρῆλθον 26 ἔτη.

9. sub rege] «ὡς ὑπήκοος Μήδου (τ. ἔ. Πέρσου) βασιλέως». Τὸ ὄνομα rex ἦτο τοῖς Ρωμαίοις μισητόν. Οἱ Μάρσοι καὶ οἱ Ἀπουλοὶ ἐθεωροῦντο ὡς οἱ ἀνδρειότεροι τοῦ ρωμ. στρατοῦ. — 10. anciliorum] γεν. πληθυντ. ἑτερόκλ. ἐξ ὀνομαστικῆς ancile (πρβλ. vectigaliorum), ἱερὰ ἀσπὶς (παρὰ τὸ *ambi - cit - le, ρ. caedere)· sic est apellatum, quia ex utraque parte erat recium (Φῆστος). Αἱ ἱεραὶ ἀσπίδες ἐφυλάττοντο ὑπὸ τῶν Σαλίων ἱερέων. Μία δὲ τούτων κατὰ παράδοσιν ἔπεσεν ἐξ οὐρανοῦ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Νουμᾶ, καί τις προφητεία ἔλεγεν ὅτι τῆς ρωμαϊκῆς ἀρχῆς ἡ διάρκεια ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς σωτηρίας τῆς ἀσπίδος ταύτης. Διὸ καὶ ὁ Νουμᾶς κατεσκεύασεν ἑτέρας ἕνδεκα ὁμοίας ἀσπίδας, ἵνα καταστῇ ἀδύνατος ἡ ἀναγνώρισις καὶ ἁρπαγὴ τῆς μεταξὺ τῶν 12 μοιραίας καὶ οὐρανοπετοῦς ἀσπίδος.— nominis] δηλ. Romani.— togae] τοῦ ἐθνικοῦ δῆλον ὅτι ἐνδύματος τῶν Ρωμαίων (gentem togatam, Βεργιλ. Αἰν. I, 282), ὅπερ δὲν ἐφόρουν πλέον οἱ παρὰ τοῖς Πάρθοις αἰχμάλωτοι Ρωμαῖοι.

11. aeternae Vestae] βραχυλογικῶς: «τοῦ αἰωνίου πυρὸς τῆς Ἑστίας», ὅπερ ἦτο σύμβολον καὶ ἐχέγγυον τῆς ἀθανασίας τῆς πόλεως.— 12. incolumi Iove] ἀφαιρετ. ἀπόλυτος χρονική, Iove δηλ. Capitolino: «ἐν ᾧ χρόνῳ ἵσταται ἀκέραιος ὁ ναὸς τοῦ Καπετωλίου Διὸς καὶ ἡ πόλις Ρώμη».

13. Hoc caverat] «καὶ ὅμως ἀπὸ τοῦτον ἀκριβῶς τὸν κίνδυνον ἐφυλάχθη ὁ προνοητικὸς Ρῆγλος». Ὁ κίνδυνος δηλ. . . ὃν οὗτος προεῖδεν, ἦτο ὅτι, ἐὰν ὑπῆρχεν ἐλπὶς ἐξαγορᾶς, οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶται θὰ κατήντων νὰ προτιμῶσι τὴν αἰχμαλωσίαν μᾶλλον ἢ τὸν γενναῖον θάνατον. Νῦν δὲ οἱ ἐν Κάρραις αἰχμάλωτοι κατήντησαν τοσοῦτον νὰ στέργωσι τὴν αἰχμαλωσίαν, ὥστε καὶ νὰ λησμονήσωσι τὴν ἑαυτῶν πατρίδα. — Τοῦ Ρήγλου ἡ αἰχμαλωσία ἐγένετο κατὰ τὸν πρῶτον Λιβυκὸν πόλεμον (225 π. Χ.). Ὁ δὲ Ὁράτιος φαίνεται ὅτι πιστεύει εἰς τὸν περὶ Ρήγλου θρῦλον, περὶ οὗ λόγον ποιεῖται ὁ ἱστορικὸς Λίβιος (ἐν τῇ περιοχῇ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

XVIII βιβλίου) καὶ ὁ Κικέρων (de off. III, 27, καὶ ἀλλαχοῦ) ἀγνοεῖ δὲ αὐτὸν ὁ Πολύβιος.

14. condicionibus] πρὸς τοὺς παρὰ τῶν Καρχηδονίων προτεινομένους ὅρους περὶ ἐξαγορᾶς τῶν αἰχμαλώτων καὶ συνομολογήσεως εἰρήνης. Τοὺς ὅρους τούτους κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκόμισεν εἰς Ρώμην αὐτὸς ὁ αἰχμάλωτος Ρῆγλος, ὅστις ἐν τῇ Συγκλήτῳ συνεβούλευσε τἀναντία καὶ προετίμησε νὰ ὑποστρέψῃ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν, ὅπως ἀποτρέψῃ τὸ αἶσχος ἀπὸ τῆς πατρίδος του.—15. exemplo trahentis] «ὅστις ἐκ τοῦ παραδείγματος (ᾗ ὡς λέγομεν σήμερον : ***ἐκ τοῦ τοιούτου προηγουμένου***) συνῆγεν». 16. perniciem] «ὄλεθρον, (ὅστις θὰ ἐπέσκηπτεν) εἰς τὴν ἐπερχομένην γενεὰν (veniens in aevum)». — 17. immiserabilis] «ἀνοίκτως», ἀσπλάγχνως, ὅπως δηλ. ἀξίζει νὰ πάθῃ τοῦτο.— 10. pubes] οἱ πεντακόσιοι Ρωμαῖοι οἱ μετὰ τοῦ Ρήγλου ζωγρηθέντες ἐν τῇ παρὰ τὴν Λιβυκὴν πόλιν Ἀσπίδα μάχῃ. Ἐφεξῆς δὲ εἰσάγεται αὐτὸς ὁ Ρῆγλος λέγων ἀπ᾽ εὐθείας ἐν τῇ Συγκλήτῳ. Τὸ δὲ signa ὡς πρώτη λέξις τοῦ λόγου αὐτοῦ ἔχει ἰσχυρὰν ἔμφασιν : «τὰς ρωμαϊκὰς σημαίας», ἅτε ἀναμιμνήσκουσα τοὺς συγχρόνους τοῦ Ὁρατίου τὸ λυπηρὸν γεγονὸς τῆς ἐν Κάρραις μάχης, τὴν ἀπώλειαν τῶν σημαιῶν. Ἐμφαντικὴ ἐπίσης εἶναι ἡ ἐπανάληψις τοῦ ego (ego . . . vidi, vidi ego, στ. 21) : «Ἐμοῦ ἀκούσατε, λέγει ὁ Ρῆγλος, ἐγὼ δύναμαι νὰ διδάξω ὑμᾶς τὶ ἀληθῶς σημαίνει αἰχμαλωσία Ρωμαίων στρατιωτῶν· ἐγὼ ἐπεῖδον ταύτην».

19—21. sine caede derepta] «ἀναιμωτὶ ἀποσπασθέντα». Τὸ αἰσχρὸν ἦτο ὅτι ἀνηρτήθησαν εἰς Λιβυκοὺς ναοὺς σκῦλα συληθέντα οὐχὶ ἐκ νεκρῶν, ἀλλ᾽ ἀφαιρεθέντα ἀπὸ τοῦ σώματος ζωγρηθέντων. Τὸ ἐναντίον παρὰ Βεργιλίῳ (Αἰν. 11, 192) : Spolia occisis derepta Latinis.—civium] δηλ. Romanorum, ὅπερ δὲν ἔχει χρείαν νὰ εἴπῃ ὁ ποιητής, διότι οἱ πολέμιοι δὲν ἦσαν cives, ἀλλὰ δοῦλοι τοῦ βασιλέως.

22. tergo libero] ἀφαιρετ. τοπική, συνηθεστέρα ἡ ἐκφορὰ post tergum «ἐπὶ τῶν νώτων», ἅτινα ὀνομάζονται «ἐλεύθερα», ὡς νῶτα οὐχὶ δούλων, ἀλλ᾽ ἐλευθέρων (πρβλ. ᾠδ. 9, 17 impia

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

cervice).—23. portasque non clausas] τὰς πύλας τῆς πόλεως τῶν Καρχηδονίων. Τὸ νὰ μένωσιν ἀνοικταὶ αἱ πύλαι τῆς πόλεως ἦτο σημεῖον εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας, ἀλλ' ἅμα προσῆπτεν ὄνειδος εἰς τοὺς πολεμίους τῶν Καρχηδονίων, τοὺς Ρωμαίους.—24. Marte nostro] ἀφαιρετ. ἀπόλυτος=Marte secundo. Οἱ ἀγροὶ τῶν Καρχηδονίων ἐδηώθησαν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὅτε ὁ Ἄρης ἦτο μετ' αὐτῶν, τ. ἔ. ὅτε οἱ Ρωμαῖοι ἐνίκων. Κατ' ἄλλους Marte nostro= militibus nostris ἀφαιρ. τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου.

25—26. auro . . . redibit] εἰρωνεία, ἣν καθιστᾷ ἐμφαντικωτέραν τὸ ἐπίρρ. scilicet (=φυσικά, μὰ τὴν ἀλήθειαν). Τὸ auro repensus (=ἀντὶ χρυσοῦ ἀντισταθμηθείς, τ. ἔ. λυτρωθεὶς) ἐμφανίζει μετὰ περισσῆς ἀπεχθείας τὸν ἐξαγοραζόμενον στρατιώτην ὡς ἁπλοῦν ἐμπόρευμα.—flagitio] «εἰς τὴν αἰσχύνην τὴν ἐκ τῆς ἥττης προσθέτετε τὴν ζημίαν τὴν ἐκ τῆς χρηματικῆς λυτρώσεως τῶν αἰχμαλώτων, διότι θ' ἀπολέσητε τὰ χρήματα ὑμῶν χωρὶς οἱ λυτρωθέντες ν' ἀναλάβωσι τὴν πρόσθεν ἀνδρείαν των». Τοῦτο ἑρμηνεύεται σαφέστερον διὰ τῶν ἑπομένων neque . . . nec, ἔνθα ἡ σύνταξις εἶναι παρατακτική, ἐνῷ κυρίως ὑπόκειται σύγκρισις: ut amissos colores lana non refert . . . sic vera virtus κτλ.

27. amissos colores] τὸ ἀρχῆθεν φυσικὸν χρῶμα τοῦ ἐρίου τὸ διὰ τοῦ χρωματισμοῦ ὕστερον ἀπολεσθὲν θεωρεῖται ὡς τὸ γνήσιον (ἐν ἀντιστοιχίᾳ πρὸς τὸ vera virtus) παραβαλλόμενον πρὸς τὸ τεχνητὸν χρῶμα. — 28. refert] «ἀναπαράγει», ἐμφανίζει πάλιν.—lana medicata] «τὸ ἐμβαφὲν ἔριον». Τὸ medicari εἶναι μετάφρασις τοῦ ἑλληνικοῦ ῥήματος ***φαρμάσσειν***.— fuco] κυρίως= τὸ φῦκος (τὸ θαλάσσιον φυτόν), ἀλλ' ἐνταῦθα ἡ ἐκ τούτου παρασκευαζομένη βαφή, δι' ἧς ἐποτίζετο τὸ ἔριον, πρὶν ἐμβαφῇ ἐν τῇ πορφύρᾳ.

29. cum semel . . . excidit]=ἅπαξ ἐκπεσοῦσα, ἀφανισθεῖσα. 30. nec . . . curat reponi] τῆς φράσεως τὸ ἄηθες ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἡ virtus παρίσταται ὡς νοοῦσα καὶ βουλομένη, ἐνῷ ὡς ὑποκείμενον περιεμένομεν μᾶλλον τὸ deteriores: «Οἱ γενόμενοι κακοὶ (οἱ δειλοὶ) δὲν φροντίζουσιν, ὅπως ἀποκαταστήσωσι (reponi =restitui) ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἀληθῆ ἀρετήν, εὐθὺς ὡς αὕτη ἐξαφανισθῇ». Ἀλλ' ἀντὶ τούτου κατὰ προσωποποιίαν λέγεται: «ἡ ἀληθὴς ἀρετὴ ἀπαξιοῖ (non curat) ν' ἀποκατασταθῇ κτλ.» Περὶ τῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐννοίας πρβλ. Τυρταίου 8, 12 ***τρεσσάντων δ' ἀνδρῶν πᾶσ' ἀπόλωλεν ἀρετή***.

31. si pugnat... cerva, erit ille fortis] σύγκρισις ἀπὸ τοῦ ἀδυνάτου. Ὁ νοῦς : ὅπως εἶναι ἀδύνατον νὰ μάχηται ἔλαφος κτλ., οὕτως εἶναι ἀδύνατον νὰ εἶναι ἀνδρεῖος κτλ.— 33. perfidis se credidit] εἰρωνικὴ σύνδεσις δύο ἐναντίων ἐννοιῶν. Ὁ τόνος πίπτει ἐπὶ τῷ perfidis, ὅπερ καθιστᾷ βαρύτερον τὸ ὄνειδος τῆς παραδόσεως· διότι οἱ παραδοθέντες ἐνεπίστευσαν ἑαυτοὺς εἰς ἐκείνους, ὧν ἦτο γνωστὴ ἡ ἀπιστία. Ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Λιβίου ἀποδίδεται τῷ Ἀννίβᾳ perfidia plus quam Punica (XXI, 4, 9).—34. Marte altero] «διὰ δευτέρου πολέμου».—protere] «θὰ κατασυντρίψῃ», ἡ ἰσχυρὰ ἔκφρασις χάριν τῆς ἀντιθέσεως.

35—36. lora sensit... timuitque mortem] διὰ τῆς παρατακτικῆς ἐκφορᾶς τῶν δύο προτάσεων ἀποτελεῖται πρωθύστερον προσποιοῦν εἰς τὸν λόγον ζωηρότητα· τὸ πρῶτον δηλ. γεγονός, ὅπερ ὑπῆρξε καὶ ἡ αἰτία τοῦ νὰ ἀνεχθῶσι δειλῶς οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶται, ὅπως δεθῶσιν ὀπισθάγκωνα, τ. ἔ. ὁ φόβος, ἐπιφέρεται ὡς δεύτερον. Ὁ Ρωμαῖος στρατιώτης ἐδέχθη ἀσυγκίνητος καὶ μετ' ἀδιαφορίας (iners) τὰ ἐπονείδιστα δεσμά, φοβούμενος τὸν θάνατον, ἐν ᾧ ὁ ἀνδρεῖος δέχεται μετ' ἀδιαφορίας τὸν θάνατον, φοβούμενος τὸ ὄνειδος. — 36. unde... sumeret] ἐκ τοῦ inscius: «ἀγνοῶν πόθεν νὰ εὕρῃ σωτηρίαν τῆς ζωῆς». Τὸ δὲ hic (δεικτικὴ ἀντωνυμία τοῦ α' προσώπου)=οἱ περὶ ἐμὲ στρατιῶται. Ὁ νοῦς : «ἓν μόνον ὑπῆρχεν αὐτῷ ἐν τῷ πολέμῳ μέσον σωτηρίας, νὰ ριψοκινδυνεύσῃ ἀνδρείως μαχόμενος. Ἀλλ' ἀγνοῶν τοῦτο συνέχεε τὴν εἰρήνην πρὸς τὸν πόλεμον» (duello ἀρχικῶς=bello). Ἡ πίστις καὶ αἱ διὰ τῆς πίστεως συνομολογούμεναι συμφωνίαι ἀνήκουσιν εἰς τὸν κατὰ τὴν εἰρήνην χρόνον, ἀλλ' ὁ δειλὸς στρατιώτης ἀπέδειξε τὴν πίστιν ταύτην ἐν πολέμῳ (credidit de hostibus), ὅπως ἀμαχητὶ σώσῃ τὴν ζωήν του. — 38. o pudor] «ὦ αἰσχύνη» δηλ. τῆς Ρώμης. — 40. altior] «ὀρθουμένη ὑπερτέρα». Ἡ ἀφαιρ. ruinis σημαίνει τὸ ὄργανον. Ἐπὶ τῶν ἐπονειδίστων ἐρειπίων τῆς Ἰταλίας πατοῦσα ἡ μεγάλη Καρχηδὼν ὀρθοῦται ὑψηλοτέρα.

41. fertur] «ᾄδεται», «λέγεται». Εἶναι ἡ συνήθης φράσις, δι' ἧς ὁ λέγων ἐπιρρίπτει τὴν εὐθύνην τῆς διηγήσεως αὐτοῦ ἐπὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς φήμης ἢ τῆς παραδόσεως. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἐνταῦθα δὲν ἀμφιβάλλει περὶ τοῦ γεγονότος, ὅπερ κατ' αὐτὸν εἶναι ἀληθές· ἀλλ' ἡ γενναία πρᾶξις τοῦ Ρήγλου ἦτο τόσον ἀπίστευτος καὶ παραπλησία πρὸς τὰς μυθικὰς παραδόσεις, ὥστε ὁ Ὁράτιος ὤφειλε νὰ μεταχειρισθῇ τὴν λ. fertur, ὅπως ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου εἰς τὴν ἀντίθεσιν τοῦ ἤθους τοῦ Ρήγλου πρὸς τὸ ἦθος τῶν συγχρόνων Ρωμαίων. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὰ ἐν στ. 41—43 λεγόμενα ἀναφέρονται εἰς τὸν χρόνον τὸν πρὸ τοῦ λόγου τοῦ Ρήγλου, ὅτε οὗτος ἀφίκετο εἰς Ρώμην καὶ αἰχμάλωτος ὢν τῶν Καρχηδονίων ἐνεφανίζετο ὡς capite deminutus (=ἐστερημένος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν ἀστικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων) καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀνάξιος νὰ τύχῃ ἀσπασμῶν παρὰ τῆς συζύγου καὶ νὰ περιπτυχθῇ τὰ μικρὰ τέκνα. — 42. capitis minor] ποιητικὴ ἐκφορὰ ἀντὶ τοῦ συνήθους capite deminutus. Ἡ δὲ γενικὴ capitis κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ capitis damnatus. 43. virilem] «ἀρρενωπὸν» ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ capitis minor.— 44. torvus] «ἀγριωπός».—humi posuisse]=in terram defixisse. Ὀργὴν καὶ ὀδύνην ἐξεδήλου ἡ ἀρρενωπὴ ὄψις του, καὶ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει διετέλει ὁ Ρῆγλος, ἕως οὗ κατώρθωσε νὰ στηρίξῃ τοὺς ἐνδοιάζοντας (labantes) συγκλητικούς. Ὅτι δ' οἱ συγκλητικοὶ ἐφαίνοντο ἐνδοιάζοντες πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Ρήγλου, τοῦτο ἐξαίρει ἔτι μᾶλλον τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ.—45. donec . . . firmaret . . . properaret] τὸ donec μεθ' ὑποτακτικῆς, ὅπως δηλωθῇ ὁ σκοπὸς τοῦ ὑποκειμένου. — 46. auctor] οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ γνώμης τινὸς εἰσηγητὴς ἐν τῇ συγκλήτῳ γινόμενος, οἱ δ' ὑπὲρ τῆς γνώμης αὐτοῦ συνηγοροῦντες ἐλέγοντο suasores.—numquam alias] ἐμφαντικώτερον τοῦ non alias: «οὐδέποτε ἄλλοτε». Ἡ πρωτοφανὴς γνώμη, ἣν εἰσηγεῖτο ὁ Ρῆγλος, ἦτο πρὸς ἴδιον αὐτοῦ ὄλεθρον. — 48. egregius exsul] «ὁ ὑπέροχος ἐξόριστος». Ὑπερεῖχε τῶν ἄλλων ὁ Ρῆγλος, διότι δὲν ἠξίωσε νὰ συμπενθήσῃ μετὰ τῶν πενθούντων οὐδ' ἐφάνη τὸ παράπαν ἐνδοιάζων, ἀλλ' ἔσπευσε ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἐξορίαν.

49. atqui] «***ἀλλὰ μήν***», ἐκ τοῦ at+qui (ἀφαιρ. ἀόρ. ἀντ.) κυρίως = ἀλλ' ὁπωσδήποτε.—sciebat] καὶ ὁ Κικέρων (ἔνθ' ἀν.) λέγει περὶ τοῦ Ρήγλου: neque vero tum ignorabat se ad crudelissimum hostem et ad exquisita supplicia proficisci,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

sed iusiurandum conservandum putabat.—50. non aliter] ὁ δεύτερος ὅρος τῆς συγκρίσεως ἐπιφέρεται διὰ τοῦ quam si (στ. 53): «οὐχὶ ἄλλως ἢ ἐάν», ἢ καταφατικῶς: «κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον... καθὼς ἐάν».— 51. dimovit] «ἀπῆλθε διωθούμενος τοὺς ἐπιπροσθοῦντας οἰκείους».—52. reditus] ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ reditum, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς μονοτονίας ἐκ τῆς καταλήξεως um: populum reditum morantum.

53. longa negotia] «τὰς ἀτελευτήτους» ὑποθέσεις καὶ ἑπομένως ἀνιαράς. — 54. diiudicata lite] «μετὰ τὴν διάγνωσιν τῆς δίκης», διότι ὁ προστάτης ἢ πάτρων παρίστατο ἐπὶ δικαστηρίου καὶ συνηγόρει ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ πελατῶν».— 55—56. Venafranos in agros... Tarentum]. Σπεύδει ἐκεῖ ὁ πάτρων, ἵνα ἀναζωογονηθῇ ἀπηλλαγμένος ἤδη ἀπὸ τῶν ἀνιαρῶν δικῶν. Τὸ Οὐέναφρον ἐπὶ τῆς Λατίνης ὁδοῦ ἐν Καμπανίᾳ καὶ ὁ Τάρας, ἀποικία τῶν Λακεδαιμονίων, ἐθεωροῦντο τόποι ἀναψυχῆς καὶ ἀνέσεως. Ἀλλαχοῦ δ' ὁ Ὁράτιος ἐκδηλοῖ τὴν ἐπιθυμίαν φεύγων τὰς ἐκ τῆς στρατείας ταλαιπωρίας νὰ ἐγκαταβιώσῃ ἥσυχος ἐγγὺς τοῦ Τάραντος. Τὸ Οὐέναφρον ἐφημίζετο διὰ τοὺς πλουσίους αὐτοῦ ἐλαιῶνας.

11. (III, 6)

Ἡ ᾠδὴ αὕτη ἔχει ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ Ὀκταβιανοῦ ἐπιχειρηθείσας μεταρρυθμίσεις. Τῷ 28 π. Χ. διώκει οὗτος τὴν ἕκτην ὑπατείαν μετὰ τοῦ Ἀγρίππου καὶ ὡς ἔκτακτον ἀρχὴν τὴν τιμητείαν, καθ' ἣν αὐστηρότατος γενόμενος ἐπηύξησε τὸ βουλευτικὸν τίμημα καὶ οὕτως ἐξέβαλε τῆς Συγκλήτου πολλοὺς ἀναξίους, ἀνῳκοδόμησε δύο καὶ ὀγδοήκοντα ἱερὰ κατεστραμμένα, τὸ δὲ κυριώτατον, ἐφρόντισε περὶ τῆς τῶν ἠθῶν διορθώσεως καὶ μάλιστα περὶ τῆς ἠθικῆς ἀνυψώσεως τῆς οἰκογενείας διὰ τῆς μείζονος καθιερώσεως τοῦ γάμου.

Τοῦ ἀνορθωτικοῦ τούτου ἔργου τοῦ ἡγεμόνος εὐπρόθυμος ὑποστηρικτὴς προσέρχεται ὁ Ὁράτιος κηρύττων διὰ τῆς προκειμένης ᾠδῆς πρὸς τὴν νέαν γενεὰν τὴν ***εὐσέβειαν***. Ἀπὸ δύο ἤδη γενεῶν ἐκλιπούσης τῆς ἀρετῆς ταύτης, ἤτις ἦτο χαρακτηριστικὴ τῶν παλαιῶν Ρωμαίων, ἐπεπόλασαν παντοῖα κακά, ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ ἠθῶν διαφθορά. Διὰ δὲ τὰ ἁμαρτήματα τῶν πατέρων τιμωρούμεθα ἡμεῖς οἱ ἀναίτιοι καὶ ἀθῷοι ἀπόγονοι. Παρημέλουν ἐκεῖνοι τῶν ναῶν, ὥστε νὰ κατακρημνισθῶσι, καὶ ὠλιγώρουν τῆς ἱερότητος τοῦ γάμου. Ἐπακολούθημα λοιπὸν τῆς περὶ τὰ θεῖα ὀλιγωρίας ὑπῆρξεν ἡ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἠθικὴ παράλυσις τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς κοινωνίας. Ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τοιούτων πατέρων ἐγεννήθη ἡ νεότης

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐκείνη ἡ κατατροπώσασα τὸν Πύρρον, τὸν Ἀντίοχον καὶ τὸν Ἀννίβαν. Ἡ γενεὰ ἐκείνων διῆγεν ἐν σωφροσύνῃ, βίου ἁπλότητι καὶ ἠθῶν αὐστηρότητι. Τὰ πάντα μαραίνει ὁ μέγας καὶ πανδαμάτωρ χρόνος· καὶ τῶν Ρωμαίων ἡ ἀρχὴ ἀφεύκτως θὰ καταπέσῃ, ἐὰν μὴ ἐπέλθῃ ἔγκαιρος ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ. Τρεῖς γενεαὶ παρῆλθον ἡ μία χείρων τῆς ἄλλης καὶ ἡ μέλλουσα ἔτι χείρων.

(*Μέτρον—Ἀλκαϊκὴ στροφὴ*)

1. delicta] ἤτοι ἐμφυλίους πολέμους, ὀλιγωρίαν περὶ τὰ θεῖα, ἠθῶν παράλυσιν, ἅτινα ἁμαρτήματα ἤρξαντο νὰ ἐπιπολάζωσι κατὰ τὰς δύο προηγουμένας γενεὰς (maiorum), ἤτοι ἀπὸ τῶν χρόνων περίπου τοῦ Σύλλα (88 π. Χ.).—immeritus] ἐναντιωματικὴ ἡ σχέσις πρὸς τὴν πρότασιν delicta lues : «καίπερ ἀναίτιος ὢν θ' ἀποτίσῃς τὰ ἁμαρτήματα τῶν προγόνων». Πρβλ. Σολ. ἀπ. 13 : ***ἀναίτιοι ἔργα τίνουσιν ἢ παῖδες τούτων ἢ γένος ὦν ὀπίσω***. Εὐριπ. ἀποσπ. Ἀλκμ. 7 : ***τὰ τῶν τεκόντων σφάλματ' εἰς τοὺς ἐκγόνους θεοὶ τρέπουσιν.***

2. donec templa refeceris] «ἕως οὗ ἀνακαινίσῃς», τ. ἔ. ἐφ' ὅσον δὲν ἀνακαινίζεις τοὺς ναούς· templum κυρίως εἶναι τετράγωνος χῶρος γῆς (***τέμενος***, πλινθίον) περιοριζόμενος ὑπὸ τοῦ οἰωνοσκόπου καὶ διά τινων τυπικῶν τελετῶν καθιερούμενος· aedes εἶναι οἰκοδόμημα χρησιμεῦον εἰς λατρείαν θεοῦ τινος. Κατὰ ταῦτα χῶροί τινες, ὡς τὰ rostra καὶ ἡ Curia, ἦσαν templa, καὶ ἂν μὴ ἦσαν πρὸς λατρείαν προωρισμένα. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν ἥρμοζε πρός τινας aedes, οἷον πρὸς τὰς κυκλοτερεῖς τῆς Vestae. Ἀλλ' ὕστερον τὰ δύο ὀνόματα κατέστησαν συνώνυμα, ἰδίᾳ δὲ τὰ μὲν templa ἐδήλουν τοὺς νεωτέρους καὶ μεγαλοπρεπεῖς ναούς, αἱ δὲ aedes τοὺς ἀρχαιοτέρους καὶ μικροτέρους.—3. labentes] ἀνήκει καὶ εἰς τὸ templa (labentia).—4. foeda . . . fumo] αἱ εἰκόνες τῶν θεῶν παρεμορφώθησαν ὑπὸ τοῦ καπνοῦ τῶν θυσιῶν ἢ καὶ ἐκ πυρκαϊᾶς τῶν ναῶν χωρὶς ν' ἀνακαινισθῶσι. Περὶ δὲ τοῦ ἔργου τοῦ Αὐγούστου λέγει ὁ Σουητώνιος (Aug. 30) aedes sacras vetustate collapsas aut incendio absumptas refecit.

5. dis te minorem κτλ.] «ὑποτασσόμενος τοῖς θεοῖς ἄρχεις». —6. hinc] κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ ἑπόμενον refer νοητέον τὸ ρ. repete : «ἀπὸ τούτων λάμβανε πᾶσαν ἀρχήν, εἰς τούτους ἀνά-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φερε τὴν ἔκβασιν». Τὸ principium ἐν τῷ μέτρῳ ληπτέον ὡς τρισύλλαβον.—7. neglecti] «ἐπειδὴ ὠλιγωρήθησαν».

8. luctuosae] κατὰ πρόληψιν διορισμός: ut luctuosa sit, «ὥστε βαρέως νὰ πενθῇ ἐπὶ τοῖς κακοῖς τούτοις». Τὰ ἐκ τῆς ἀσεβείας κακὰ καταδεικνύονται ἐφεξῆς διὰ διαφόρων ἱστορικῶν γεγονότων, καθ' ἃ ἡττήθησαν ἢ ἐκινδύνευσαν οἱ Ρωμαῖοι.

9. Monaeses] ὁ ***Μοναίσης*** ἤτο ἐπιφανὴς Πάρθος, ὅστις καταφυγὼν τῷ 37 π. Χ. παρὰ τῷ Ἀντωνίῳ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ὑπόσχεσιν ὅτι θ' ἀναβῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν Ἀρσακειδῶν. Ἀλλὰ τῷ ἐπιόντι ἔτει ὑποστρέψας πρὸ τῆς ἐκστρατείας οἴκαδε διηλλάγη πρὸς τὸν βασιλέα Φραάτην καὶ κατενίκησε δύο λεγεῶνας τοῦ Ἀντωνίου, ὧν ἡγεῖτο ὁ Ὄππιος Στατιανός. —Pacori manus] «ἡ στρατιὰ τοῦ Πακωροῦ». Ὁ Πακωρός, υἱὸς τοῦ Ὀρόδου βασιλέως τῶν Πάρθων, κατετρόπωσε τῷ 40 π. Χ. τὸν ὕπαρχον (legatum) τοῦ Ἀντωνίου Δεκίδιον Σάξαν.

10. non auspicatos impetus] «τὰς οὐχὶ ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς γενομένας ἡμετέρας ἐφόδους».—contudit] = κατέθραυσεν.—11. praedam] δηλ. nostram, ἐκ τοῦ προηγουμένου nostros «τὴν ἀφ' ἡμῶν ἁρπαγεῖσαν λείαν».— 12. renidet] «ἀπαστράπτει», «λάμπει ἐκ χαρᾶς, ὅτι προσέθηκε (adiecisse) τὴν ἀφ' ἡμῶν λείαν εἰς τὰ λεπτὰ αὐτοῦ περιδέραια». Οἱ μεγιστᾶνες τῶν Περσῶν ἔφερον λεπτὰ περιδέραια ὡς σημεῖον τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν.

13—14. paene] σύναπτε μετὰ τοῦ delevit: «τὴν πόλιν κατεχομένην ὑπὸ ἐμφυλίων πολέμων μικροῦ δεῖν κατέστρεψαν οἱ βάρβαροι τοῦ βορρᾶ (Dacus) καὶ τοῦ νότου (Aethiops).—seditionibus] ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων πολέμων τοῦ Ἀντωνίου καὶ Ὀκταβιανοῦ. Μετὰ τοῦ Ἀντωνίου συνεμάχησαν οἱ Δακοὶ καὶ οἱ Αἰθίοπες, ἤτοι ὁ Αἰγυπτιακὸς στόλος τῆς Κλεοπάτρας.— 15. classe formidatus] «διὰ τοῦ στόλου ἐπίφοβος»· ὑπονοοῦνται αἱ 200 νῆες τῆς Κλεοπάτρας.—16 melior] «κρείττων», «ὑπέρτερος».

17. fecunda culpae saecula] τὸ culpae ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ fecunda: «αἱ ἁμαρτωλαὶ γενεαί».— 18. Τῆς ἀσεβείας ἐπακολούθημα ὑπῆρξεν ἡ ἀνηθικότης, ἥτις πρῶτον μὲν ἐμόλυνε τὸν γάμον, τὴν ἁγνότητα τοῦ γένους καὶ τὸν οἰκογενειακὸν βίον (domos), εἶτα δὲ ἐντεῦθεν, ὡς ἀπὸ πηγῆς, ἐκρέουσα οἱονεὶ λοιμώδης τις

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νόσος ἐπεξετάθη ἐπὶ πάντα τὸν δῆμον. Εἰς τὰς ἐφεξεῖς τρεῖς στροφὰς περιγράφεται ὁ ἐκφυλισμὸς τῆς νεωτέρας οἰκογενείας.

21. motus Ionicos] ὀρχηστικὰς κινήσεις ἀκολάστους, εἰς ἃς ἠρέσκοντο οἱ ἡδυπαθεῖς Ἴωνες.—22. matura] ἐνταῦθα οὐχὶ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ nubilis (ὡραία γάμου), ἀλλὰ κατηγορηματικῶς ἀντὶ ἐπιρρήματος mature=προώρως, πρωίμως, ὡς δεικνύει καὶ τὸ ἑπόμενον iam nunc. — fingitur] «διαπλάσσεται», «διαμορφοῦται» (=eruditur, formatur).—artibus] δηλ. amatoriis ἢ meretriciis : «διὰ τῶν ἐρωτικῶν τεχνασμάτων».—23. iam nunc] «εὐθὺς ἀπὸ τοῦδε», τ. ἔ. ἐν πρωίμῳ ἡλικίᾳ.— 24. de tenero . . . ungui] «ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων», πρβλ. Κικερ. ad famil. I, 6, mihi a teneris, ut Graeci dicunt, unguiculis est cognitus. Ἐν τῇ ὅλῃ στροφῇ ὁ Ὁράτιος ἐμφανίζει τὴν Ρωμαίαν κόρην ἀπὸ τῆς τρυφερᾶς ἡλικίας μέχρι τοῦ χρόνου, καθ᾽ ὃν γίνεται ὡραία γάμου, λαμβάνουσαν διαρκῶς ἀπαίσια διδάγματα ἠθικῆς διαφθορᾶς.

25. mox] «εὐθὺς κατόπιν» δηλ. τοῦ γάμου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν πρόσθεν ἄγαμον βίον.—iuniores] δηλ. τῆς συζύγου.—26. inter mariti vina] ἐν συμποσίοις ὑπὸ τοῦ συζύγου παρατιθεμένοις, ἔνθα οὐδόλως ὤφειλεν αὕτη νὰ εἶναι παροῦσα.— neque eligit cui donet] καὶ δὲν παρέχει κατ᾽ ἐκλογὴν τὰς ἀπηγορευμένας ἡδονὰς ἐν τῇ σπουδῇ καὶ ἐν τῷ σκότει, ἀλλὰ δημοσίᾳ καὶ ἐν τῷ φανερῷ συνειδότος τοῦ συζύγου ὑπακούει εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ τυχόντος, εἴτε οὗτος εἶναι μεταπράτης εἴτε πλούσιος ἔμπορος.— 29. iussa δηλ. surgit, ἐκ τοῦ ἑπομένου surgere.—coram] «δημοσίᾳ», διορίζει τὸ iussa.—non sine conscio] διορίζει τὸ surgit καὶ ἀντιτίθεται πρὸς τὸ impermissa gaudia.—31. navis Hispanae] «κύριος Ἱσπανικῆς νεώς», τ. ἔ. ἀσχολούμενος περὶ τὸ ἱσπανικὸν ἐμπόριον, ἤτοι περὶ τὰ μέταλλα, μόλυβδον, χρυσόν, χαλκὸν κτλ., ἅτινα ἐξήγοντο ἐκ τῆς χώρας ἐκείνης. — 32. pretiosus emptor] «ἀγοραστὴς δίδων μεγάλας τιμὰς (pretiosus=qui dat magna pretia) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ cui donet (στ. 27). Ὁ δὲ πληθυντικὸς dedecorum ἕνεκα τῆς ἐν τῷ οὐσιαστικῷ emptor περιεχομένης ἐννοίας τῆς ἐπαναλήψεως.

33. Ἐν ταῖς ἐφεξῆς τρισὶ στροφαῖς ἀντιτίθεται πρὸς τὴν σύγχρονον οἰκογένειαν (his parentibus) ἡ ἄλλοτε ἐπὶ τῶν Λιβυκῶν πολέμων ὑπάρξασα. Ἰδιαίτατα δὲ ἀντιτίθενται οἱ στ. 33—36 πρὸς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοὺς 9—16.—34. sanguine Punico] ἀφαιρετ. ὀργανική : «διὰ λυβικοῦ αἵματος», τ. ἔ. κατὰ τὸν πρῶτον Λυβικὸν ἢ Καρχηδονικὸν πόλεμον.—35. cecidit] «πλήξασα κατέρριψεν», ἡ εἰκὼν ἀπὸ τοῦ πίπτοντος δένδρου εἰλημμένη, πρβλ. Ὁμ. Ἰλ. Β, 482 : *ὁ δ' ἤριπεν, ὡς ὅτε τις δρῦς ἤριπεν.* Ὁ Ἀντίοχος, βασιλεὺς τῆς Συρίας (223—187 π. Χ.), ἡττήθη ἐν Μαγνησίᾳ ὑπὸ τοῦ Σκιπίωνος (τῷ 190 π. Χ.). Καλεῖ ὁ Ὁράτιος τὸν Ἀντίοχον ingentem οὐχὶ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ (Magnus) ἀλλ' ἔχων ἐν νῷ τὰς μεγάλας δυνάμεις, ἃς οὗτος διέθετεν, ὅπως τὸν Ἀννίβαν καλεῖ dirum «δεινόν».—36. Hannibalemque] ὁ Ἀννίβας, ὡς γνωστόν, κατέφυγε πρὸς τὸν Ἀντίοχον.

37. rusticorum militum] «ἀγροίκων (τ. ἔ. ἀγροδιαίτων) στρατιωτῶν», οἷοι ἦσαν κυρίως οἱ Σαβῖνοι.—mascula proles] «ἀρρενωπὸς γόνος», τ. ἔ. μὴ ἐκθηλυνθείς.—39. versare] «ν' ἀναπολῇ», «ν' ἀναστρέφῃ». Τὸ δὲ Sabellis συνεφώνησε πρὸς τὸ ligonibus καθ' ὑπαλλαγὴν ἀντὶ νὰ συμφωνήσῃ πρὸς τὸ glaebas (=βώλους). —40. ad arbitrium matris] ἡ μήτηρ διῴκει τὴν ἐργασίαν ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῷ ἀγρῷ ἐπιμελῶς καὶ μετ' αὐστηρότητος, ὥστε τὰ τέκνα εἰς πᾶν αὐτῆς νεῦμα νὰ ὑπηρετῶσι προθύμως καὶ εὐπειθῶς.—41. fustes] «ξύλα πρὸς παρασκευὴν πυρᾶς».— ubi mutaret... demeret] χρονικὴ πρότασις καθ' ὑποτακτικὴν πρὸς δήλωσιν ἐπαναλήψεως τῆς πράξεως, ἥτις σύνταξις εἶναι συνήθης μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κικέρωνος.—42. mutaret umbras] «μετήλλασε τὰς σκιάς», ποιητικὴ παράστασις τῆς προσεγγιζούσης ἑσπέρας. Ἐν ᾧ δηλ. ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου τὰ ὄρη ρίπτουσι τὴν σκιάν των πρὸς τὴν δυτικὴν πλευράν, δυομένου ρίπτουσιν αὐτὴν πρὸς τὴν ἀνατολικήν.—iuga demeret] «ἀφῄρει τοὺς ζυγοὺς ἀπὸ τῶν κατεπεπονημένων βοῶν». Διὰ τούτων συνεχίζεται ἡ περιγραφὴ τῆς ἑσπέρας, πρβλ. τὸ Ὁμηρ. *βουλυτός*.

43—44. amicum tempus] «φέρων τὸν εὐάρεστον χρόνον», τ. ἔ. τὴν ἑσπέραν καθ' ἣν οἱ γεωργοὶ ἀναπαύονται.—abeunte] «διὰ τοῦ ἀποχωροῦντος ἅρματος». Παρατήρει τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ agens.

45. damnosus dies] «ὁ πανδαμάτωρ χρόνος».—imminuit] πρβλ. Σοφ. Αἴαν. 714 : *πάνθ' ὁ μέγας χρόνος μαραίνει.*—46. avis] ἀφαιρετ. συγκρ. βραχυολογικῶς ἀντὶ avorum aetate.—

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

mox daturos] «οἵτινες μέλλομεν νὰ γεννήσωμεν μετ' ὀλίγον γενεὰν χείρονα», ἐὰν δηλ. μὴ φροντίσωμεν περὶ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ἡμῶν διορθώσεως.

12. (I, 21)

Εὐχαριστῶν τῷ Ἀπόλλωνι ὁ Ὀκταβιανὸς ἐπὶ ταῖς νίκαις, κατέστησε πρὸς τιμὴν αὐτοῦ καὶ ἐτέλεσε τῷ 28 π. Χ. τοὺς Ludos Actiacos καὶ καθιέρωσεν ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου τὸν μεγαλοπρεπῆ ναὸν τοῦ θεοῦ τούτου. Ὁ Ἀπόλλων ἐγένετο τοῦ λοιποῦ ὁ προστάτης τοῦ νέου κράτους. Πρὸς τιμὴν δ' αὐτοῦ καὶ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς τούτων μητρὸς Λητοῦς ἤγετο κατ' ἔτος ἑορτή, καθ' ἣν εὐγενεῖς παῖδες καὶ κόραι ᾖδον καὶ ὠρχοῦντο. Ἐκ τοιαύτης τινὸς ἀφορμῆς ἐποιήθη πιθανῶς ἡ προκειμένη ᾠδή, ἥτις εἶναι ὕμνος εἰς τοὺς εἰρημένους θεοὺς καὶ εὐχὴ πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα, ὅπως σώζῃ τὴν πόλιν καὶ τὸν ***πρῶτον πολίτην***, τὸν Καίσαρα.

Ἔχει δὲ ἡ ᾠδὴ τύπον χορικοῦ ἄσματος. Ὁ πρῶτος στίχος τῆς πρώτης στροφῆς ᾄδεται ὑπὸ τῶν παίδων, ὡς πρώτου ἡμιχορίου, ὁ δεύτερος ὑπὸ τῶν παρθένων ὡς δευτέρου ἡμιχορίου καὶ ὁ τρίτος καὶ τέταρτος ᾄδονται ὁμοῦ ὑφ' ὅλου τοῦ χοροῦ. Εὐρυνομένου δ' ἐφεξῆς τοῦ σχήματος τούτου, ἡ δευτέρα στροφὴ ᾄδεται ὑπὸ τῶν παίδων, ἡ τρίτη ὑπὸ τῶν παρθένων καὶ ἡ τετάρτη ὑφ' ὅλου τοῦ χοροῦ.

(*Μέτρον—τρίτη Ἀσκληπιάδειος στροφὴ*)

1. Dianam] ἡ πρώτη συλλαβὴ μακρά, ὅπως καὶ παρὰ Βεργιλίῳ Αἰν. I, 499.—dicite]=ὑμνεῖτε. Τὸ dicere συνώνυμον τῷ canere.— 2. intonsum] πρβλ. Ὁμ. Ἰλιάδ.: ***Φοῖβος ἀκερσεκόμης,*** ὅπερ ἦτο σύμβολον τῆς αἰωνίας νεότητος. Καλεῖται Κύνθιος ὁ Ἀπόλλων ἀπὸ τοῦ ἐν Δήλῳ ὄρους, ἔνθα ἐπιστεύετο ὅτι ἐγεννήθη. Παρατήρει δ' ὅτι αἱ μὲν τρυφεραὶ παρθένοι προτρέπονται ὑπὸ τῶν παίδων νὰ ὑμνῶσι τὴν Ἄρτεμιν, τ. ἔ. ***τὴν κόρην τὴν ἀεὶ ἀδμήταν*** (Σοφ. Ἠλ. 1239), οἱ δὲ παῖδες ὑπὸ τῶν παρθένων τὸν Ἀπόλλωνα τὸν αἰωνίως νέον.— 3. Latonam] ἡ Λητὼ ὀφείλει νὰ ὑμνηθῇ ὡς οὖσα μήτηρ τῶν δύο θεῶν, πρβλ. Ὁμ. Ὕμν. εἰς Ἀπόλλ. 14: ***χαῖρε, μάκαιρ', ὦ Λητοῖ, ἐπεὶ τέκες ἀγλαὰ τέκνα.***

3—4. supremo Iovi] δοτικὴ ἐν σημασίᾳ ποιητικοῦ αἰτίου διορίζουσα τὸ dilectam, πρβλ. τὸ Ὁμηρ. ***κηρόθει φιλέειν*** (Ὀδυσ. Ο, 370).

5. laetam fluviis] «τὴν ἐπὶ τοῖς ποταμοῖς τερπομένην». Ἡ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἄρτεμις ἐκαλεῖτο ***ποταμία***. — nemorum coma] «ἐπὶ τῇ κόμῃ τῶν ἀλσῶν», τ. ἔ. ἐπὶ τῷ φυλλώματι, εἰς τὰ φυλλώδη ἄλση. Περὶ τῆς ἐννοίας τῆς λ. coma πρβλ. Ὅμ. Ὀδ. Ψ, 192 ***ἀπέκοψα κόμην τανυφύλλου ἐλαίης.*** Φυσικὸν ἦτο ἡ θεὰ τοῦ κυνηγίου ν' ἀγαπᾷ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰ δάση, οὗ ἕνεκα ἐκαλεῖτο καὶ Nemorensis.—6. gelido Alcido] «ἐπὶ τοῦ παγεροῦ Ἀλγίδου», ὄρους ἐγγὺς τοῦ Τουσκούλου, ὁρατοῦ ἀπὸ τῆς Ρώμης, ὅπερ ἀλλαχοῦ καλεῖται ὑπὸ τοῦ Ὁρατίου (III, 83, 9) nivalis.

7. Τὰ δάση τοῦ Ἀρκαδικοῦ ὄρους Ἐρυμάνθου καλοῦνται nigrae ἕνεκα τοῦ ὑπομέλανος χρώματος τῶν φύλλων τῆς πίτυος καὶ τῆς ἐλάτης, τὰ δὲ τοῦ Κράγου, ὄρους τῆς Λυκίας (ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις ***Λύκι' ὄρεα διάσσει,*** Σοφ. Οἰδ. Τύρ. 208) ἕνεκα τοῦ καθαρωτέρου πρασίνου χρώματος τῶν ἐπ' αὐτοῦ φυομένων φηγῶν, λαρίκων καὶ ἄλλων τοιούτων δένδρων καλοῦνται virides.

9. Φονεύσας ὁ Ἀπόλλων τὸν ὄφιν Πύθωνα κατῆλθεν εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Θεσσαλικῶν Τεμπῶν, ἔνθα ἐκαθαρίσθη ἐν τῷ Πηνειῷ ποταμῷ καὶ ἀπέκοψε τὸν ἱερὸν κλάδον τῆς δάφνης, δι' οὗ ἐστεφάνωσε τὸ μέτωπόν του. — tollite laudibus] «ἐγκωμιάσατε», «ὑμνήσατε».—11—12. insignem umerum] ὁ διὰ τὴν φαρέτραν καὶ τὴν λύραν ἀριπρεπὴς τοῦ θεοῦ ὦμος, ὡς ὧν τὸ μέρος τοῦ σώματος τὸ φέρον ταῦτα (κυρίως ἡ μὲν φαρέτρα ἐφέρετο ὄπισθεν τῶν ὤμων, ἡ δὲ λύρα ἐστηρίζετο πρὸ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου), κεῖται ἀντὶ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, ὅστις εἶναι ***ἀργυρότοξος, μουσηγέτης, κιθαρῳδός.*** Ἡ δὲ λύρα καλεῖται fraterna ὡς εὑρεθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἑρμοῦ, ὅστις ἐδώρησεν αὐτὴν τῷ Ἀπόλλωνι.

13. Hic] ὁ Ἀπόλλων ὡς ***ἀποτρόπαιος,*** ἢ ***ἀλεξίκακος*** (averruncus).—bellum lacrimosum] τὸν ***πολύδακρυν, δακρυόεντα*** πόλεμον (Ὅμηρος). Ἱκετεύουσι τὸν θεὸν οὐχὶ ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, ἀλλ' ὅπως τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου ἐπιπέσωσιν ἐπὶ τοὺς Πάρθους καὶ τοὺς Βρεταννούς, οὐχὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τῶν Ρωμαίων.—14. principe] ἡ προσηγορία princeps ἡ τῷ Ὀκταβιανῷ δοθεῖσα ἦτο βραχύτερος τύπος οὐχὶ τοῦ «princeps senatus», εἰ καὶ ἔλαβεν οὗτος καὶ τὴν προσηγορίαν ταύτην, ἀλλὰ τοῦ princeps in re publica ἢ τοῦ princeps civitatis, ὥστε princeps=***ὁ πρῶτος πολίτης.***

15. Persas] ἤτοι τοὺς Πάρθους, παρ' οἷς ἐξερράγη στάσις

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἕνεκα τῆς περὶ τοῦ θρόνου ἔριδος Φραάτου καὶ Τιριδάτου. Καὶ ἐν Βρεταννίᾳ ἐπεκράτουν ἐσωτερικαὶ ταραχαί. Κατὰ τούτων παρεσκευάζετο νὰ στρατεύσῃ ὁ Ὀκταβιανὸς (πρβλ. ᾠδ. 10).—vestra prece] τὰ ἡμιχόρια ἀπευθύνονται πρὸς ἄλληλα.

13. (I, 31)

Προσευχὴ τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα, οὗ ὁ ναὸς καθιερώθη ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου τῷ 28 π. Χ. (πρβλ. ᾠδ. 12) ἐπὶ τοῦ Παλατίνου λόφου. Τὸν ναὸν ἐκόσμει καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Σκόπα πεποιημένον ἄγαλμα τοῦ «κιθαρῳδοῦ Ἀπόλλωνος». Τί δ' αἰτεῖται ὁ ποιητὴς παρὰ τοῦ προστάτου αὐτοῦ θεοῦ ; Οὐχὶ ἄφθονα σπαρτά, παχείας ἀγέλας, χρυσὸν καὶ ἐλέφαντα, οὐχὶ εὐκάρπους ἀμπελῶνας, ἐφήμερα ταῦτα πάντα ἀγαθὰ καὶ τῶν πολλῶν ἴδια. Οὔτε τοὺς εὐτυχήσαντας νὰ παρασκευάζωσι καλλίστους οἴνους ζηλεύει, οὔτε τὸν ἔμπορον τὸν ἀντὶ πολλῶν καὶ δεινῶν κινδύνων ἀγοράζοντα καὶ πίνοντα τούτους φθονεῖ. «Μακρὰν ἀπ' ἐμοῦ ἡ τοιαύτη εὐτυχία· ἐλαῖαι καὶ χόρτα, ἰδοὺ ἡ εὐάρεστος τροφή μου. Δός μοι, υἱὲ τῆς Λητοῦς, ν' ἀπολαύσω ἐν ὑγείᾳ τῆς μικρᾶς μου περιουσίας, ἥτις μοὶ ὑπεραρκεῖ, καὶ νὰ περάσω γῆρας ὡραῖον καὶ εὐθαλές, ἀκμαῖος τὸν νοῦν καὶ ἀσκῶν τὴν ποιητικήν μου τέχνην».

(*Μέτρον—Ἀλκαϊκὴ στροφὴ*)

1. dedicatum] λέγεται dedicare deum (Apollinem), ὅπως λέγεται καὶ dedicare aedem. Ἴσως δὲ μετεχειρίσθη ὁ ποιητὴς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος σύνταξιν, διότι ἐν τῷ ναῷ ὑπῆρχε καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ.—poscit] ἐντονώτερον τοῦ ἑπομένου orat.—2. vates] ἐμφαντικὴ ἡ ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου θέσις τῆς λέξεως. Ὁ λυρικὸς ποιητὴς ἔχει ἰδιαιτέραν ἀξίωσιν παρὰ τοῦ προστάτου Ἀπόλλωνος τοῦ ἐμπνέοντος τὴν τέχνην αὐτοῦ.— novum liquorem] «νέον οἶνον», ὡς ἀπαρχὴν δηλ. ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ ἔτους, ὅπως ἦτο σύνηθες ἐν ταῖς θυσίαις. Ἄλλως δὲ καὶ ἡ σπονδὴ νέου οἴνου ἥρμοζε πρὸς τὸν νέον ναόν.—3. opimae] «τῆς πλουσίας».—4. segetes feraces] «τὰ εὔκαρπα λήια». Γνωστὴ ἦτο ἡ Σαρδὼ διὰ τὴν ἄφθονον παραγωγὴν σίτου (πρβλ. Στράβωνα V κεφ. 7 : ***ἐστὶ δὲ αὐτῆς*** (τῆς Σαρδόνος) ***τὸ πολὺ μέρος τραχὺ καὶ οὐκ εἰρηναῖον, πολὺ δὲ καὶ χώραν ἔχον εὐδαίμονα τοῖς πᾶσι, σίτῳ δὲ καὶ διαφερόντως***).

5. aestuosae] «τῆς καυστικῆς». Διὰ τὸ θερμὸν τοῦ κλίμα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τος ἐν Καλαβρίᾳ διεχείμαζον τὰ ποίμνια.—grata] «τὰ εὐάρεστα εἰς τὴν ὄψιν». Κατ' ἄλλους ἧττον πιθανῶς τὰ ποίμνια λέγονται grata ὡς εὐγνώμονα πρὸς τοὺς κυρίους των, οἵτινες ἐκ τοῦ πολυτίμου τούτων ἐρίου ἀπελάμβανον ἄφθονον κέρδος.— 6. non aurum aut efur Indicum] συνήθης ποιητικὴ παράστασις τοῦ ἐξ Ἀνατολῆς πλούτου.—7. Liris] ὁ ποταμὸς Λεῖρις (νῦν Garigliano) διαρρέει τὰς οἰνοφόρους πεδιάδας (rura) τῆς Καμπανίας. Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ ἐγγὺς τῆς θαλάσσης εἶναι ὁ ager Falernus καὶ οὐχὶ μακρὰν ὁ mons Massicus.—7—8. quieta aqua taciturnus] «ὁ διὰ τοῦ ἠρέμου ροῦ σιωπηλός», τ.ἔ. ὁ ἀθόρυβος ποταμός.—mordet] κυρίως «δάκνει», τ. ἔ. ἐπιψαύει, παραρρέει (perstringit, lambit).

9. premant... falce] «ἃς κλαδεύωσι διὰ Καληνοῦ κλαδευτηρίου», ποιητικὴ παράστασις τῆς πλουσίας κτήσεως: ἃς τρυγῶσι τοὺς πλουσίους ἀμπελῶνάς των, δὲν τοὺς ζηλεύω. Τὸ premant =reprimant, ὅπερ σημαίνει περιστέλλειν διὰ τῆς κλαδεύσεως τὴν ἀκόλαστον βλάστησιν τοῦ κλήματος. Τὸ ἐπίθετον Calena διορίζει κατά τινα ὑπαλλαγὴν τὸ falce, ἐν ᾧ ἔπρεπε φυσικώτερον νὰ διορίζῃ τὸ vitem. Τὸ δὲ vitem ἀντικείμενον τοῦ premant καὶ τοῦ dedit.—11. exsiccet] «ἃς ξηραίνῃ», τ. ἔ. «ἃς ἐκπίνῃ», ὅπερ δηλωτικὸν τῆς ἀπληστίας τοῦ πίνοντος.—culillis] «διὰ κυλίκων». Οὕτως ἐκαλοῦντο κυρίως τὰ πήλινα ποτήρια, ὧν ἐποιοῦντο χρῆσιν ἐν ταῖς σπονδαῖς οἱ ποντίφικες καὶ αἱ Ἑστιάδες. Ἀλλ' ὁ πλούσιος ἔμπορος πίνων ἀπλήστως μεταχειρίζεται οὐχὶ πήλινα τοιαῦτα ποτήρια, ἀλλὰ χρυσᾶ. Παρὰ τὸν προμνημονευθέντα πλούσιον κάτοχον τῶν ἀμπελώνων παρατίθεται ὁ πλούσιος ἔμπορος.

12. vina reparata] «οἶνοι ἀνταλλαγέντες ἀντὶ Συριακῶν ἐμπορευμάτων», τ. ἔ. ἀγορασθέντες ἐκ τῆς προσόδου τῆς ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ἀπὸ τῆς Συρίας καὶ τῆς ἄλλης Ἀνατολῆς κομιζομένων ἐμπορευμάτων (τ. ἔ. μύρων, πορφύρας κτλ.). Τὸ reparare ***(ἀντικτήσασθαί τι, ἀντιλαβεῖν)*** σημαίνει κυρίως κτᾶσθαί τι εἰς ἀναπλήρωσιν προσγενομένης βλάβης (πρβλ. ᾠδ. 8, στ. 24).

13—14. dis carus ipsis] εἰρωνικῶς, ὅπως δεικνύει καὶ τὸ μεθ' ὑπερβολῆς εἰρημένον ter et quater anno. Ὁ νοῦς: ἃς πίνῃ μὲ χρυσᾶ ποτήρια τὸν πολύτιμον οἶνόν του ὁ πλούσιος ἔμπορος· δὲν τὸν ζηλεύω διὰ τὴν τοσαύτην εὐδαιμονίαν του· καὶ φυσικὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φαντάζεται ὅτι εἶναι καὶ φίλτατος (οὐχὶ τῆς τύχης, ὅπως ὁ πλούσιος ἀμπελοκτήμων, ἀλλὰ) αὐτῶν τῶν θεῶν, ἀφ᾽ οὗ τόσον συχνὰ ἐντὸς τοῦ ἔτους διαπλέει τὸν Ὠκεανὸν χωρὶς νὰ ναυαγήσῃ.—quippe revisens] «ἅτε δὴ ἐπαναβλέπων». Ἡ μετὰ μετοχῆς σύνταξις τοῦ quippe (ἀντὶ τῆς παρὰ τοῖς δοκίμοις πεζογράφοις συνήθους quippe qui μεθ᾽ ὑποτακτ.) ἐπιδίδει κυρίως ἀπὸ τῶν Αὐγουστείων χρόνων.—16. me pascunt] ἡ ὁριστικὴ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς προηγουμένας ὑποτακτικὰς τὰς δηλούσας παραχώρησιν : «ἄλλοι ἃς ζῶσιν ἄλλως, ἐμὲ τρέφουσι κτλ.».

16. cichorea] «τὰ κιχώρια». Μεταχειρίζεται ὁ ποιητὴς τὴν ἑλληνικὴν λέξιν, ἡ δὲ λατινικὴ εἶναι intubum ἢ intubus.—leves] «ἐλαφραί», εὔπεπτοι· ἀλλαχοῦ καλεῖ ὁ Ὁράτιος τὰς μαλάχας salubres gravi corpori (Ἐπῳδ. 2, 58). Ἡ λιτὴ δίαιτα τοῦ ποιητοῦ ἀντίκειται ζωηρῶς πρὸς τὴν ἀνωτέρω παρασταθεῖσαν πολυτελῆ εὐωχίαν τοῦ πλουσίου.

18. Latoe] ὁ Ἀπόλλων ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ***Λητῷος, Λητοΐδας, Λητοΐδης.***—at] «ἀλλὰ πρὸ πάντων». Τρία αἰτεῖται παρὰ τοῦ υἱοῦ τῆς Λητοῦς ὁ ποιητής: at dones precor mihi, 1) frui paratis (ν᾽ ἀρκῶμαι ἀπολαύων τῶν κεκτημένων), 2) valido δηλ. frui) ν᾽ ἀπολαύω ὢν ὑγιής, 3) integra cum mente degere senectutem nec turpem nec cithara carentem (σώας ἔχων τὰς φρένας νὰ περάσω γῆρας μήτε αἰσχρὸν μήτε ἄνευ κιθάρας).

14. (III, 13)

Τῇ προτεραίᾳ τῆς 13 Ὀκτωβρίου, ὅτε οἱ ποιμένες τῆς κώμης Βανδουσίας τελοῦντες τὴν ἑορτὴν τὰ Fontanalia ἔμελλον νὰ προσφέρωσι τὴν νενομισμένην θυσίαν εἰς τὴν ὁμώνυμον πηγήν, λαμβάνει ἀφορμὴν ὁ ποιητὴς διὰ τῆςδε τῆς ᾠδῆς νὰ ὑμνήσῃ αὐτήν. Τὰ κρυσταλλώδη καὶ διαυγῆ αὐτῆς ὕδατα καταπηδῶσιν ἀπὸ τοῦ ἀποκρήμνου πρινοσκεποῦς βράχου φλύαρα καὶ κελαρύζοντα. Ὁ δὲ ποιητὴς λατρεύει καὶ ἀγαπᾷ αὐτὴν εὐγνώμων ἐπὶ τῇ δροσερότητι καὶ τῇ ἀναψυχῇ, ἣν διὰ τῆς πυκνῆς σκιᾶς τῶν ὑπερθεν δένδρων παρέχει εἰς τοὺς πεπονημένους βόας καὶ τὰ πλανώμενα πρόβατα καὶ εἰς αὐτὸν τοῦτον. Διὰ τοῦτο μέλλει ἀῦριον νὰ ἐγχυθῇ εἰς αὐτὴν οἶνος γλυκύς, νὰ ριφθῶσιν ἄνθη καὶ νὰ προσενεχθῇ θυσία νεαρὸς κριός, ὃν χάριν τῆς θελκτικῆς πηγῆς μετ᾽ ἐνδιαφέροντος περιγράφει. Τὴν λατρείαν καὶ εὐγνωμοσύνην του θέλει ὁ Ὁράτιος διὰ τοῦ ᾄσματος αὐτοῦ νὰ ἐκδηλώσῃ πρὸς τὴν ἱερὰν πηγὴν καὶ ν᾽ ἀπαθανατίσῃ αὐτήν : fies nobilium tu quoque fontium.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

(Μέτρον—τρίτη Ἀσκληπιάδειος στροφὴ)

1. fons Bandusiae] γενικὴ ἐπεξηγ., ὡς urbs Romae, flumen Galaesi. Φαίνεται ὅτι ἡ πηγὴ δὲν ἔκειτο, ὡς πολλοὶ νομίζουσιν, ἐν τῇ Σαβινικῇ ἐπαύλει, ἀλλ᾽ ἔν τινι κώμῃ τῆς ἰδίας τοῦ ποιητοῦ πατρίδος, Bandusia καλουμένῃ, ὡς δεικνύουσι καὶ ἄλλα ὁμοιοκατάληκτα τοπωνύμια τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, οἷον Genusia, Venusia κτλ. Ἀπὸ τοῦ τόπου λοιπὸν ὠνομάζετο ἡ πηγή, ἣν ἐξ ἀναμνήσεων ὁ ποιητὴς ἢ καὶ ἐκ νέας ἐπισκέψεως ὑμνεῖ ἐνταῦθα.— splendidior vitro] «διαυγεστέρα τοῦ κρυστάλλου», πρβλ. Βεργιλ. Αἰν. VII 759 vitrea Fucinus unda. — 2. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τὰ Fontanalia ἢ Fontinalia ἐχύνετο εἰς τὰς πηγὰς οἶνος καὶ ἐρρίπτοντο ἄνθη.— 3. cras] αὔριον δηλ. τῇ 13 Ὀκτωβρίου, καθ᾽ ἣν θὰ τελεσθῇ ἡ ἑορτή. — donaberis haedo] «θά σοι προσενεχθῇ δῶρον (τ. ἔ. θυσία) ἐρίφιον», δηλ. ὑπὸ τῶν ποιμενικῶν κατοίκων τῆς κώμης τῶν ἀγόντων τὴν ἑορτήν. Ἐκ τοῦ Ὁμήρου ἤδη (Ἰλ Ψ, 148) μανθάνομεν, ὅτι ἐθύοντο κριοὶ εἰς πηγάς.

4—5. cui frons . . . primis] «εἰς ὃ τὸ μέτωπον τὸ οἰδαινόμενον ἅμα τῇ πρώτῃ ἐκφύσει τῶν κεράτων»· ποιητικὴ περιγραφὴ τῆς νεαρᾶς ἡλικίας τοῦ κριοῦ.— venerem et proelia] «ἔρωτα καὶ μάχας», δηλ. πρὸς τοὺς ἀντιζήλους κριούς.— destinat] «προορίζει», προμηνύει. Τὸ αὐτὸ ῥῆμα ἐννοεῖται καὶ ἐπὶ τοῦ ἑπομένου frustra, οὕτινος ἐμφαντικὴ εἶναι ἡ ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου θέσις.— 6—7. nam] αἰτιολογικὸν τοῦ frustra. — inficiet] «θὰ βάψῃ».— gelidos . . . rubro] ἐκμὲν τῆς ἀντιθέσεως τοῦ rubro προσποιεῖται εἰς τὸ ἐπίθετον gelidos πρὸς τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ψυχροῦ καὶ ἡ τοῦ ***διαυγοῦς***, ἐκ δὲ τῆς ἀντιθέσεως τοῦ gelidos παράγεται ἐν τῷ ἐπιθέτῳ rubro πρὸς τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἐρυθροῦ καὶ ἡ τοῦ ***θερμοῦ***.

9. hora] «ἡ ὥρα τοῦ ἔτους».—Caniculae] τ. ἔ. τοῦ Σειρίου, τοῦ λαμπροτάτου ἀστέρος ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Κυνός, ἐξ οὗ καὶ τὰ κυνικὰ καύματα, dies caniculares.— 10. nescit]=nequit «δὲν δύναται νὰ ἅπτηται». Ἡ πηγὴ ἦτο ἐσκεπασμένη ὑπ᾽ εὐσκίων δένδρων.— 12. vago] οὕτω καλεῖται τὸ πλανώμενον καὶ σποράδην νεμόμενον ποίμνιον τῶν προβάτων ἐν ἀντιθέσει τινὶ πρὸς τοὺς κεκμηκότας βοῦς, οἵτινες ἐπανέρχονται ὑπεζυγωμέ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νοι. Πρὸς τὸ ἐπίθετον vagus πρβλ. τὸ ὁμηρ. ***πλατέ' αἰπόλια*** (Ἰλ. VII, 86).

13. nobilium . . . fontium] γενικὴ τοῦ ὅλου, «θὰ γίνῃς μία τῶν περιφήμων πηγῶν», θὰ καταλεχθῇς εἰς τὰς περιφήμους πηγάς.— tu quoque] ὅπως δηλ. ἡ Κασταλία, ἡ Δίρκη, ἡ Ἀρέθουσα, ἡ Ἱπποκρήνη κτλ.—14. me dicente] αἰτιολογικὴ μετοχὴ «διότι ἐγὼ ὑμνῶ».—ilicem] ὁ ἑνικὸς ἀριθμὸς περιληπτικῶς «τοὺς πρίνους». Τὰ σκιερὰ δένδρα ὑψοῦντο ἐπὶ τοῦ βραχώδους σπηλαίου, ἐξ οὗ καταπηδῶσι κελαρύζοντα τὰ ὕδατα τῆς πηγῆς. Ἐν ταῖς λέξεσι loquaces lymphae desiliunt παρατήρει τὴν ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ γράμματος l παραγομένην παρήχησιν πρὸς παράστασιν τοῦ ἤχου τῶν καταπιπτόντων ὑδάτων.

15. (III, 25)

Διθύραμβος. Εἰς τὰς δεινὰς στάσεις καὶ τοὺς ἐμφυλίους σπαραγμοὺς ἐν Ρώμῃ ἐπηκολούθησε διὰ τῆς ἀρίστης τοῦ Ὀκταβιανοῦ διοικήσεως περίοδος εἰρήνης, τάξεως καὶ εὐκοσμίας. Εὐγνωμονοῦντες δ' οἱ Ρωμαῖοι προσηγόρευσαν αὐτὸν Αὔγουστον, δι' ἧς προσηγορίας ὁ Καῖσαρ ὑψοῦτο ὑπὲρ τοὺς ἀνθρώπους θεωρούμενος ὡς θεόπεμπτος, ὡς τις ἀντιπρόσωπος τοῦ Διὸς ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπὶ τούτῳ ἐνθουσιῶν ὁ Ὁράτιος ἐποίησε τὴν προκειμένην ᾠδήν, ἔχουσαν διθυραμβικὸν χαρακτῆρα, ἐν ᾗ ἐμφανίζεται ἐμπεφορημένος μανίας καὶ ἐκστάσεως βακχικῆς: Ἀφαρπάζεται ὑπὸ τοῦ Βάκχου δὲν γνωρίζει ποῦ, οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀτενίζουσι παράδοξα σπήλαια καὶ ἄγνωστα ἄντρα, ὄχθας ποταμῶν καὶ ἄλση· μέλλει νὰ ψάλῃ οὐχὶ μικρόν τι οὐδὲ κατὰ τρόπον ταπεινόν, τὴν αἰωνίαν δόξαν τοῦ Καίσαρος· ἀκολουθεῖ τὸν θεόν, διότι ὀφείλει· καὶ εἶναι μὲν τοῦτο γλυκύ, ἀλλὰ καὶ φοβερόν. Παρατηρητέον δὲ καὶ τοῦτο: ἐνῷ ὁ ποιητὴς λέγει ὅτι ὑποκείμενον τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ ᾄσματος ἔσται ὁ ὕμνος τῆς δόξης τοῦ ἀποθεωθέντος Καίσαρος, διὰ τῆς εἰς τὸ ὑποκείμενον τοῦτο προσδιδομένης ἐξάρσεως ὁ ὑπεσχημένος ὕμνος εἶναι ἕτοιμος.

(Μέτρον—πρώτη Ἀσκληπιάδειος στροφὴ)

1. Quo] «ποῦ», ἐρωτᾷ οὕτως ὁ ποιητὴς φανταζόμενος ὅτι ἀφαρπάζεται ὑπὸ τοῦ Βάκχου εἰς χώρας ἀγνώστους, ἔνθα ποὺς ἀνθρώπου ἀδυνατεῖ νὰ πατήσῃ.— 2. tui plenum] «σοῦ ἔμπλεων», σοῦ ἐμπεφορημένον, ***ἔνθεον.***— quae nemora] ἐννοεῖται ἐκ τῶν ἑπομένων ἡ πρόθεσις in (σχῆμα ***ἀπὸ κοινοῦ***).—3. velox] ἀντὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐπιρρήματος: «ταχέως», «ὁρμητικῶς». Ἡ ἔμπνευσις καθιστᾷ τὸν ποιητὴν ὑπόπτερον καὶ ταχὺν εἰς τὰς συλλήψεις τῶν ἑαυτοῦ ἰνδαλμάτων. — mente nova] ἀφαιρετ. τῆς ἰδιότητος «ἔχων νέον πνεῦμα». Ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν θεὸν δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ψυχήν του ὡς τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ, αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἐμπεφορημένον νέων καὶ ἀγνώστων συναισθημάτων καὶ διανοημάτων.

3—4. quibus antris] δοτικὴ (dativus auctoris) «ὑπὸ τίνων ἄντρων θ' ἀκουσθῶ». Τὰ ἄντρα θεωρεῖ ὁ ποιητὴς ὡς τοὺς ἀκροατὰς τῆς ᾠδῆς αὐτοῦ. Τὰ ἄλση, τὰ σπήλαια καὶ τὰ ἄντρα εἶναι αἱ θελκτικαὶ ἐρημίαι, ἐν αἷς ὁ ποιητὴς ἐπινοεῖ καὶ συλλαμβάνει τὰς ἑαυτοῦ παραστάσεις καὶ εἰκόνας. — egregii Caesaris] ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ aeternum decus: «τὸν ὑπέροχον Καίσαρα ἐν τῇ αἰωνίᾳ αὐτοῦ λάμψει».

5. meditans] «μελετῶν». Τὸ ῥῆμα λέγεται κυρίως περὶ τῆς καλλιτεχνικῆς ἐξεργασίας τῆς προηγουμένης τοῦ ᾄσματος, ὅπερ πρόκειται νὰ ποιήσῃ ὁ ποιητής, εἶτα δὲ καὶ περὶ τῆς κατὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ ποιήματος μεγαλοφώνου ἀπαγγελίας.

6. stellis inserere et consilio Jovis] τὸ ἀπαρέμφ. ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ meditans «μελετῶν τὸν ὑπέροχον Καίσαρα ἐν τῇ αἰωνίᾳ αὐτοῦ λάμψει νὰ καταλέξω μεταξὺ τῶν ἀστέρων κτλ.» Ὁ νοῦς: ἀσχολούμενος ἤδη περὶ τὴν σύνθεσιν ᾄσματος ἀναφερομένου εἰς τὴν ἀποθέωσιν τοῦ Καίσαρος, ὅστις μέλλει ν' αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀστέρων καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν θεῶν, ὑπὸ τίνων ἄντρων θ' ἀκουσθῶ;

7. insigne] «ὑψηλόν», τ. ἔ. ὑποκείμενον τοῦ ᾄσματός μου μέλλει νὰ εἶναί τι ὑψηλόν, νέον καὶ ἄγνωστον (recens), ὅπερ ὑπ' οὐδενὸς ἀνθρωπίνου στόματος μέχρι τοῦδε ὑμνήθη. — 8. non secus] «οὐχὶ ἄλλως», τ. ἔ. «κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον», τὸ δεύτερον μέρος τῆς συγκρίσεως ἀκολουθεῖ ἀνωμάλως πως ἐν στ. 12: ut mihi devio κτλ.

9—11. Euhias] ἐν Θράκῃ κατ' ἀρχὰς ἐπεχωρίαζεν ἡ λατρεία τοῦ θεοῦ Βάκχου. Ἐκεῖ λοιπὸν παρίσταται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἡ Εὐιὰς ***(Βακχίς, Μαινὰς)*** παρακολουθοῦσα τὸν Βάκχον ὀχούμενον ἐφ' ἅρματος. — exsomnis] = insomnis: «ἄϋπνος», «ἀκοίμητος», «νυκτιπόλος», ὡς παρακολουθοῦσα τὸ ἅρμα τοῦ θεοῦ. Τὸ ἐπίθετον δηλωτικὸν τῆς ἐξεγέρσεως τῆς Βάκχης, πρβλ. Σοφ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

³Αντιγ. ***αἵ σε μαινόμεναι πάννυχοι χορεύουσιν***.— 10. ³Αναβαίνουσα ἡ Βάκχη ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν θεᾶται μακρὰν ἐν ἐκστάσει τὰ ἑξῆς τρία: τὸν ποταμὸν Ἕβρον, τὴν χιονοσκεπῆ Θράκην καὶ τὴν ὑπὸ βαρβαρικοῦ μόνον ποδὸς πατουμένην Ροδόπην. Διὰ τοῦ barbaro pede κτλ. παρίσταται ἡ ἐρημία καὶ τὸ ἄγριον τῆς θέας.

12. devio] = devertenti a via hominum, «ἐκτρεπομένῳ ἀπὸ τῆς κοινῆς ὁδοῦ», τ. ἔ. ἀπομακρυνομένῳ ἀπὸ τῆς μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἀναστροφῆς καὶ πλανωμένῳ εἰς ἀγνώστους χώρας.— 13. vacuum nemus] τὸ vacuum ἀπὸ κοινοῦ καὶ εἰς τὸ ripas «τὰς ἐρήμους ὄχθας καὶ τὸ ἔρημον ἄλσος».— 14. libet] = iuvat, «ἥδομαι», πρβλ. Εὐριπ. Βακχ. 874: ***θρώσκει*** (ἡ Μαινὰς) ***πεδίον παραποτάμιον ἡδομένα βροτῶν ἐρημίας σκιαροκόμου τ' ἐν ἔρνεσιν ὕλας.*** Τὸ κοινὸν σημεῖον τῆς τοῦ ποιητοῦ πρὸς Βάκχην παρομοιώσεως εἶναι ἡ ἐκ τῆς ἀπροσδοκήτου καὶ μαγικῆς θέας τῶν ἀγρίων καὶ ἐρήμων τόπων παραγομένη ἔκστασις, ἧς ἐπακολούθημα ἡ ἐξέγερσις ***βακχικοῦ ἢ ποιητικοῦ ἐνθουσιασμοῦ***. — Naïadum potens] περὶ τῆς συντάξεως πρβλ. ᾠδ. 2 στ. 1. Ὁ δεσπότης τῶν Ναϊάδων, ἤτοι τῶν νυμφῶν τῶν ὑδάτων εἶναι ὁ Βάκχος.

16. vertere] «ν' ἀνασπῶσιν ἐκ ρίζης». Παρ' Εὐριπίδῃ αἱ Βάκχαι (στ. 1092), ἵνα φονεύσωσι τὸν Πενθέα, ἐξακοντίζουσι κατ' αὐτοῦ ***ὄζους ἐλατίνους συγκεραυνοῦσι δρυΐνους κλάδους καὶ ἐξανασπῶσι τὴν ἐλάτην***, ἐφ' ἧς ἐκεῖνος ἐκάθητο. ³Επικαλούμενος ὁ Ὁράτιος τὸν δεσπότην τῶν Βακχῶν τῶν τηλικαύτην δύναμιν ἐχουσῶν, ἐπιζητεῖ νὰ ἐξάρῃ τὴν ὁμοιότητα τῆς ὑπερφυοῦς δυνάμεως τῆς ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς τὰς Βάκχας παρεχομένης πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ ποιητοῦ, ὅστις ἐμπνεόμενος ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ θεοῦ μέλλει νὰ ψάλλῃ ᾆσμα οὐχὶ ταπεινόν. — 18. mortale] «προωρισμένον ν' ἀποθάνῃ», διότι θεοῦ ἔμπλεως εἶναι ὁ ποιητὴς καὶ εἰς θεὸν (τὸν Καίσαρα) ἀναφέρεται τὸ ᾆσμα αὐτοῦ.— dulce periculum] ὀξύμωρον, «γλυκὺς κίνδυνος», τ. ἔ. κίνδυνος πλήρης ἡδονῶν. Πρὸς τὸν θεὸν πλησιάζει τις οὐχὶ ἄνευ φρίκης, ἀλλ' ἡ φρίκη εἶναι γλυκεῖά τις.

19. deum] ἐντονώτερον τοῦ te. — Lenaee] ἐπίθετον τοῦ Διονύσου, «Ληναῖε», παρὰ τὸ ληνός.—20. cingentem] ἐπὶ τοῦ παρα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κολουθοῦντός τὸν θεόν : εἶναι γλυκὺς κίνδυνος νὰ παρακολουθῇ τις τὸν θεὸν στεφανῶν τοὺς κροτάφους του δι' οἰναρίδος. Τὸν κόσμον τοῦτον θέλει καὶ αὐτὸς ὁ Βάκχος ornatus viridi tempora pampino (ᾠδ. III, 8, 33).

16. (I, 22)

Ἡ ᾠδὴ αὕτη ἀπευθύνεται πρὸς παλαιὸν τοῦ Ὁρατίου φίλον, τὸν γραμματικὸν Ἀρίστιον Φύσκον, ἄνδρα εὐπαίδευτον καὶ φιλόμουσον. «Ὁ ἁγνὸς καὶ ἀθῷος, ὅπου καὶ ἂν εἶναι, πανταχοῦ εἶναι ἀσφαλής. Τούτου πεῖραν ἔλαβον ἐγὼ αὐτός· ἐν ᾧ ἀμέριμνος περιεπλανώμην ἐν τῷ Σαβινικῷ δάσει ψάλλων τὴν Λαλάγην μου, ἐπεφάνη λύκος πελώριος, ὅστις ἅμα ἰδών με, καίπερ ἄοπλον ὄντα, ἔφυγε. Βάλε με λοιπὸν ὅπου θέλεις, εἴτε ἐπὶ τῆς κατεψυγμένης ζώνης, ὅπου οὐδεμία βλάστησις γίνεται, εἴτε ἐπὶ τῆς διακεκαυμένης, ὅπου δὲν δύναται νὰ κατοικῇ ἄνθρωπος, πάντοτε θὰ ἀγαπῶ τὴν Λαλάγην μου».

(Μέτρον – Σαπφικὴ στροφὴ)

1. integer] ἡ γενικὴ vitae δηλωτικὴ περιορισμοῦ ἢ ἄλλως λεγομένη γενικὴ τῆς ἀναφορᾶς κατ' ἀναλογίαν τοῦ integer animi, incertus animi κτλ., (ἔνθα τὸ animi εἶναι κυρίως τοπικὴ πτῶσις, ἀλλ' οἱ λαλοῦντες ᾐσθάνοντο αὐτὴν ὡς γενικήν), καὶ κατὰ συμμετρίαν πρὸς τὸ sceleris purus, ἔνθα ὅμως τὸ sceleris εἶναι γενικὴ ἀφαιρετικὴ (ἀλλαχοῦ τὸ purus εὕρηται μετ' ἀφαιρετικῆς). Μετάφραζε ἀμφότερα : «ὁ ἁγνὸς καὶ ἀθῶος».— 2. Mauris] Mauricis «Μαυρουσιακῶν», ὅπως Poenus ἀντὶ Punicus, Marsus ἀντὶ Marsicus κτλ. Διὰ τοῦ Mauris iaculis, ἅπερ ὅπλα ἁρμόζουσι κυρίως εἰς τοὺς διὰ τῶν καυστικῶν Σύρτεων πορευομένους (στ. 5), εἰδικεύεται ποιητικῶς ἡ ἔκφρασις, ὡς δεικνύουσιν οἱ στ. 6—8.— 3. gravida] συντάσσεται μετ' ἀφαιρετικῆς sagittis ὡς πληρώσεως σημαντικόν.

6—7. per inhospitalem Caucasum] «διὰ τοῦ ἀξένου Καυκάσου».—lambit] «λείχει», τ. ἔ. παραρρέει.—8. Hydaspes] ὁ Ὑδάσπης (νῦν Jelum) εἶναι παραπόταμος τοῦ Ἰνδοῦ. Παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος κατετρόπωσε τὸν Πῶρον. Τὸ ἐπίθετον fabulosus (=μυθώδης) ἀναμιμνήσκει ἡμᾶς τὰ θαυμαστὰ διηγήματα περὶ Ἰνδιῶν, περὶ τῶν ἐν αὐταῖς δασῶν καὶ τῶν παραδόξων θηρίων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

9. namque] ὡς αἰτιολογία τῆς ἐν ταῖς δυσὶ πρώταις στροφαῖς διατυπωθείσης ἐννοίας τῆς ἀπὸ παντὸς κινδύνου ἀσφαλείας τοῦ χρηστοῦ ἀνδρὸς ἐπιφέρεται ἡ διήγησις θαυμαστοῦ τινος πράγματος, ὅπερ συνέβη εἰς τὸν Ὁράτιον αὐτόν.—10. Lalagen] πιθανῶς ὄνομα πεπλασμένον ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ **λαλαγή**. Ἰδιότητες τῆς ἐρωμένης Λαλάγης εἶναι τὸ dulce loqui καὶ dulce ridere (στ. 24).—10—11. ultra terminum] «ἐπέκεινα τῶν ὁρίων» δηλ. τοῦ κτήματος αὐτοῦ, εἰς ὃ ἦτο προσηρτημένον δάσος.— 11. curis expeditis] «ἀπολύσας τὰς φροντίδας», τ. ἔ. ἄφροντις.

13. portentum] δηλ. ὁ λύκος, τέρας, **πέλωρον** (Ὁμ. Ὀδυσσ. κ, 219). Μετ' ἀστειότητος ὑπερβολικὴ διατύπωσις τῆς ὅλης στροφῆς.—14 Daunias] οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ Ἀπουλία ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ ἐγκαθιδρυθέντος Ἰλλυριοῦ βασιλέως Δαύνου (πρβλ. ᾠδ. 20). Οἱ Μάρσοι καὶ οἱ Ἀπουλοὶ ἐθεωροῦντο οἱ ἄριστοι Ρωμαῖοι στρατιῶται (militaris), πρβλ. ᾠδ. 10 στ. 9.— 15. Jubae tellus] ἡ Νομαδική. Ὁ Ἰόβας II ἦτο υἱὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος παρὰ τὴν Θάψον ἡττηθέντος Ἰόβα, βασιλέως τῆς Μαυριτανίας ἀπὸ τοῦ 25 π. Χ.—16. arida nutrix] «ἡ ξηρὰ τροφός», ὀξύμωρον.

17. pigris campis] «ἐπὶ τῶν ἀργῶν πεδιάδων», τ. ἔ. ἐπὶ τῶν ἀγόνων πεδιάδων τῆς κατεψυγμένης ζώνης, ἔνθα οὔτε θέρος γίνεται οὔτε δένδρον βλαστάνει.— 19 — 20. quod latus]= in eo latere mundi puod κτλ., latus mundi=plaga, «κλῖμα», «χώρα».—malus Juppiter] «ὁ κακὸς» ἤτοι σκοτεινὸς οὐρανός, πρβλ. ᾠδ. I στ. 25.—urget]= πιέζει, πρβλ. Ἡροδ. I, 142: «τὰ μὲν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ ὑγροῦ πιεζόμενα, τὰ δὲ ὑπὸ θερμοῦ καὶ αὐχμώδους».

21—22. sub curru . . . solis] ὑπὸ τὸ ἅρμα τοῦ πλησιεστάτου ἡλίου», τ. ἔ. ἐπὶ τῆς διακεκαυμένης ζώνης.— in terra domibus negata] «ἐπὶ γῆς ἀπηγορευμένης εἰς ἀνθρωπίνην οἴκησιν», ἀκατοικήτου, **οὗ διὰ καῦμα οὐ δύνανται οἰκεῖν ἄνθρωποι** (Ξενοφ. Ἀναβ. 1, 7, 6).—23—24. dulce ridentem . . . dulce loquentem] πρβλ. τὸ τῆς Σαπφοῦς: **ὅστις ἐναντίον τοι ἰζάνει καὶ πλάσιον ἆδυ φωνεύσας ὑπακούει καὶ γελαίσας ἱμερόεν**. Dulce ridere =dulcem risum ridere.— amabo] ἡ πρότασις μετὰ τὰ pone . . . pone=sive me posueris pigris campis . . . sive posueris sub curru κτλ., Lalagen amabo.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

17. (II 13)

Ἐν προηγουμένῃ ᾠδῇ (ᾠδ. 6) ὁ ποιητὴς προσεκάλεσε τὸν Μαικήναν εἰς εὐωχίαν ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς σωτηρίας του ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ ἐπαύλει καταπεσόντος δένδρου, ἐν δὲ τῇ προκειμένῃ ᾠδῇ λαμβάνει ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ἀφορμὴν νὰ διατυπώσῃ ὑψηλὰς σκέψεις. Ἐν ἀρχῇ μετά τινος εὐτραπελίας ἐκδηλοῖ τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ κατά τε τοῦ κατηραμένου δένδρου, ὅπερ ὀλίγον ἔλειψε νὰ καταπέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀθῴου κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ ἀθλίου ἐκείνου καὶ ἀσεβοῦς, ὅστις ἐφύτευσεν αὐτό. Πρὸς ταῦτα συνάπτεται λογικῶς ἡ σκέψις περὶ τῆς ἀπροσμαχήτου δυνάμεως τοῦ ἀδοκήτου θανάτου. Πᾶς ἕκαστος νομίζει ὅτι διαφυγὼν μετὰ προνοίας τοὺς κινδύνους, οἵτινες ἐπέκειντο κατ' αὐτοῦ, ἀπηλλάγη τοῦ θανάτου· ἀλλ' ὁ θάνατος καραδοκῶν ἐπισκήπτει ἐκεῖθεν, ὁπόθεν οὐδόλως περιμένεις αὐτόν. Ἐντεῦθεν δὲ ἀνερχόμενος ὁ Ὁράτιος εἰς τὴν γενικὴν ἔννοιαν: leti vis rapuit rapietque gentes, ἀναμιμνήσκεται πόσον ἐγγὺς τοῦ θανάτου ἦλθε, «πόσον ἐγγύτατα εἶδε τὴν σκοτεινὴν Περσεφόνην καὶ τὸν δικάζοντα Αἰακὸν καὶ τὰς χωριστὰς ἕδρας τῶν εὐσεβῶν», ἐν οἷς καὶ ἐκείνους, οὓς μάλιστα ἐπόθει ὡς λυρικὸς ποιητής, τὴν Σαπφὼ καὶ τὸν Ἀλκαῖον. «Ἐκεῖ αἱ σκιαὶ συνωστιζόμεναι ἀκροῶνται ἐν θαυμασμῷ τῶν θεσπεσίων ᾀσμάτων ἀμφοτέρων, μάλιστα δὲ τοῦ Ἀλκαίου. Τί δὲ θαυμαστόν, ἐὰν αὗται ἀκροῶνται, ἀφ' οὗ ὁ Κέρβερος αὐτὸς ἐκ τοῦ ᾄσματος ἐκείνου κατακηλεῖται, ὁ Προμηθεὺς καὶ ὁ Τάνταλος λησμονοῦσι τὰς ὀδύνας των καὶ ὁ Ὠρίων ὀλιγωρεῖ τοῦ κυνηγίου του, ἵνα ἀκούσῃ;»

(Μέτρον — Ἀλκαϊκὴ στροφή)

1. ille] ἐμφαντικῶς προτάσσεται, ὅπως καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς β' στροφῆς τὸ illum καὶ ἐν τῷ τέλει αὐτῆς τὸ ille (στ. 8). Ἡ ἐπανάληψις τῆς ἀντωνυμίας ἐμφανίζει ζωηρῶς τὴν οὔπω κατευνασθεῖσαν ταραχὴν τοῦ ποιητοῦ μόλις διαφυγόντος τὸν κίνδυνον. — nefasto] «ἐν ἀποφράδι ἡμέρᾳ». Nefasti (ἀντίθετον fasti) dies ἐλέγοντο κυρίως αἱ ἡμέραι, καθ' ἃς ὁ πραίτωρ δὲν ἐδίκαζε. Πᾶσαι λοιπὸν αἱ ἡμέραι, καθ' ἃς ἤργουν τὰ δικαστήρια, ἦσαν nefasti (ἄπρακτοι), ἀλλ' ὕστερον τὸ ἐπίθετον περιωρίσθη εἰς ἐκείνας τὰς ἡμέρας, καθ' ἃς ἀπηγορεύετο πᾶσα ἐργασία ὡς tristi omine infames (δυσοιωνίστους). Παρὰ ποιηταῖς καὶ τοῖς μετὰ τοὺς Αὐγουστείους χρόνους πεζοῖς τὸ nefastus κατήντησε συνώνυμον πρὸς τὸ nefarius.—2. quicumque] δηλ. posuit (=ἐφύτευσε).—sacrilega] κυρίως «ἱεροσύλῳ», εἶτα δὲ καθ' ὅλου ἀσεβεῖ, μιαρᾷ, ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν ἐφεξῆς μνημονευομένων κακουρ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γημάτων.— 3. produxit] «ἀνέθρεψεν», ἐκαλλιέργησεν».— nepotum] «τῶν ἐγγόνων αὐτοῦ» ἐὰν δηλ. ἐξηκολούθουν οὗτοι νὰ κατέχωσι τὴν ἔπαυλιν. — 4. in.. opprobrium pagi] «πρὸς αἶσχος τοῦ χωρίου», ἀφ' οὗ δηλ. μικροῦ δεῖν ἐφονεύθη ὁ ἐν αὐτῷ οἰκῶν ποιητής.

5. crediderim]=***πιστεύσαιμι ἄν***.—6—8. penetralia κτλ.] παρατήρει πῶς ἐξαίρονται τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ φρικώδους ἐγκλήματος. Ὁ τὸ δένδρον φυτεύσας ἦτο οὐ μόνον πατροκτόνος, ἀλλὰ καὶ ξενοκτόνος. Ὁ φονευθεὶς ἦτο φιλοξενούμενος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐσφάγη ἐν καιρῷ νυκτός, ἐν ᾧ ἐκοιμᾶτο ἐν τῷ μυχῷ τῆς οἰκίας, ὃν προστατεύουσιν οἱ dii penates.— Colcha]=Colchica «Κολχικὰ φάρμακα», οἷα δηλ. μετεχειρίσθη ἡ Μήδεια.

9. quicquid usquam... nefas] «ὁτιδήποτέ που (ἐκτὸς δηλ. τῆς Κολχίδος) ἀνοσιούργημα δύναταί τις νὰ συλλάβῃ». Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ concipitur ἐπακολουθεῖ τὸ tractavit. Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι πάντες εἶναι μόλις ἱκανοὶ διὰ τῆς διανοίας νὰ συλλάβωσιν ὅ,τι ὁ μιαρὸς ἐκεῖνος ὑπῆρξεν ἱκανὸς καὶ νὰ ἐπιτελέσῃ. Παρατήρει δὲ τὴν προϊοῦσαν δείνωσιν· ἐν ᾧ δηλ. ὁ ποιητὴς ὡμίλει μέχρι τοῦδε μετά τινος δισταγμοῦ (crediderim) περὶ τῶν κακουργημάτων τοῦ φυτεύσαντος τὸ δένδρον, νῦν ὁμιλεῖ ὡς περὶ γεγονότος (tractavit).— 11. triste] «ἀπαίσιον».— caducum] = quod casurum eras, «ὅπερ ἦτο πεπρωμένον νὰ πέσῃς».

13. quid quisque vitet] «οἱονδήποτέ τις ἀποφύγῃ κίνδυνον». —homini] δοτικὴ ἀντὶ ἀφαιρετ. ποιητικοῦ αἰτίου (dat. auctoris) διορίζουσα τὸ cautum est, ὅπερ κεῖται ἀπροσώπως: «οἱονδήποτε κίνδυνον καὶ ἂν ἀποφύγῃ ὁ ἄνθρωπος, οὐδέποτε εἶναι ἱκανῶς ἠσφαλισμένος καθ' ἑκάστην στιγμήν», τ. ἔ. παρὰ πᾶσαν προφύλαξιν ὁ ἄνθρωπος ἐν πάσῃ στιγμῇ κινδυνεύει.—14. Ἐφεξῆς παρατίθενται παραδείγματα ἀνθρώπων διαφόρων ἐθνῶν, νομιζόντων ὅτι ἀπέφυγον τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, ἀλλ' οὓς ἀπροόπτως ἀφαρπάζει παρὰ πᾶσαν αὐτῶν τὴν πρόνοιαν ὁ ἀνίκητος θάνατος.—navita Poenus] «ὁ Καρχηδόνιος ναύτης», τὸ ἀτομικὸν ἐπίθετον ἀντὶ τοῦ γενικοῦ «ὁ τολμηρὸς ναύτης».— ultra] «ἐπέκεινα», δηλ. τοῦ Βοσπόρου.—16. caeca fata] παθητικῶς «τὴν σκοτεινὴν μοῖραν»· κατωτέρω ἡ δύναμις τοῦ θανάτου λέγεται improvisa (στ. 19). Διαβὰς ὁ ναύτης τὸ θυελλῶδες

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στενὸν τοῦ Βοσπόρου οὐδαμόθεν ἄλλοθεν φοβεῖται κινδύνους, ὡς μὴ βλέπων αὐτούς, ἐν ᾧ οὗτοι δὲν παύουσιν ἐπικείμενοι.

17. miles] δηλ. ὁ Ρωμαῖος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Πάρθον. —sagitas et celerem fugam] δηλ. perhorrescit. Οἱ Πάρθοι φεύγοντες ἦσαν ἐπικινδυνότατοι, διότι στρεφόμενοι ἐξαπίνης ἐπέπιπτον τοξεύοντες ἐπὶ τοὺς καταδιώκοντας αὐτοὺς πολεμίους. —18. catenas et robur Italum] «τὰς ἁλύσεις καὶ τὴν Ἰταλικὴν ῥώμην», διότι robur ἐκαλεῖτο τὸ Tullianum ἢ ἡ ὑπόγειος εἱρκτὴ τοῦ Μαμερτίνου δεσμωτηρίου ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου, ἔνθα κατεκλείοντο οἱ κακουργοῦντες, προτοῦ νὰ θανατωθῶσι, καὶ ὅπου καὶ ὁ Ἰουγούρθας ἐμβληθεὶς ἀπέθανε.—19 improvisa] κατηγορούμενον. — 20. gentes] τὸ ἀνθρώπινον γένος· ἁρμόζει τὸ gentes ἐνταῦθα μάλιστα, διότι κατελέχθησαν προηγουμένως ἔθνη διαφέροντα ἀλλήλων κατὰ τοὺς φόβους, ἀλλὰ πάντα ὁμοῦ ὑποκείμενα εἰς τὴν αὐτὴν μοῖραν. — quam paene . . . vidimus] «πόσον ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἴδω». — furvae] «τῆς ***κελαινῆς***», διότι ἡ Περσεφόνη ἦτο βασίλισσα τοῦ Ἅδου. Ὁ Ὅμηρος καλεῖ αὐτὴν ***ἐπαινήν***.—23. sedes discriptas] «τὰς κεχωρισμένας ἕδρας», πρβλ. Βεργιλ. Αἰν. 8, 670 secretosque pios.

25. Sappho] τύπος ἑλληνικῆς πτώσεως. Ἡ Σαπφὼ ζηλοτυποῦσα μέμφεται τὰς συμπολίτιδάς της, διότι δὲν δεικνύουσι πρὸς ἑαυτὴν τὴν αὐτὴν συμπάθειαν, ἣν καὶ αὕτη αἰσθάνεται πρὸς αὐτάς· οὕτως ἐν σφζομένῳ ἀποσπάσματι λέγει πρὸς τὴν Ἀτθίδα : ***Ἄτθι, σοὶ δ' ἐμέθεν μὲν ἀπήχθετο φροντίσδην, ἐπὶ δ' Ἀνδρομέδαν πότῃ***.—26. te sonantem] «σὲ ᾄδοντα».— plenius]=ἐντονώτερον, δηλ. ἢ ἡ Σαπφώ.

26—27. aureo plectro] «χρυσῷ πλήκτρῳ», ὅπως ὁ Ἀπόλλων παρὰ Πινδάρῳ παρίσταται ἔχων ***χρυσέαν φόρμιγγα***, ἣν κρούει ***χρυσέῳ πλάκτρῳ***. Ἡ πρὸς τὸν Ἀλκαῖον ἀποστροφὴ ἐμφανίζει τὴν περὶ τὸν ποιητὴν τοῦτον σπουδὴν καὶ τὸν θαυμασμὸν τοῦ Ὁρατίου. — dura navis] «τὰ δεινὰ τῆς νεώς», τ. ἔ. τοὺς ἐκ τῆς θαλάσσης κινδύνους. Παρατήρει τὴν ἐπανάληψιν τοῦ dura πρὸς παράστασιν τῆς πληθύος τῶν δεινῶν. — 28. fugae] «τῆς φυγῆς», τ. ἔ. τῆς ἐξορίας, εἰς ἣν καταδικασθεὶς ὑπὸ τῶν τυράννων ὁ Ἀλκαῖος ἀπῆλθεν εἰς Αἴγυπτον. — belli] δηλ. κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν τυράννων τῆς πατρίδος του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

29. sacro silentio] οἷα δηλ. ἱερὰ σιγὴ ἐπικρατεῖ κατὰ τὰς θυσίας καὶ τὰς ἄλλας θρησκευτικὰς τελετὰς (πρβλ. ᾠδ. 4). — 30. mirantur] «ἀκούουσιν ἐν θαυμασμῷ».—31. exactos tyrannos] «τὰς ἐξορίας τῶν τυράννων», τοῦ Μυρσίλου κτλ. — 32. bibit aure] κυρίως = πίνει τῷ ὠτί, τ. ἔ. ἀκούει ἀπλήστως, ὅπως ὁ διψῶν πίνει ἀπλήστως.—33. quid mirum, ubi] «τὶ θαυμαστόν, ἀφ᾽ οὗ», τ. ἔ. οὐδόλως θαυμαστὰ τἀνωτέρω, ἀφ᾽ οὗ ὁ Κέρβερος κτλ. — illis carminibus] ἀφαιρετικὴ διορίζουσα τὸ stupens: «ἐπ᾽ ἐκείνοις τοῖς ᾄσμασιν».

34. demittit] τὰ ὦτα, ἅτινα προτοῦ ὡς φύλαξ τοῦ Ἅδου εἶχεν ὠρθωμένα, καταβάλλει νῦν κατακηλούμενος καὶ τιθασευόμενος ὑπὸ τῆς ᾠδῆς.—belua centiceps] «τὸ ἑκατοντακάρηνον θηρίον», τ. ἔ. ὁ Κέρβερος, ὃν ὁ Ἡσίοδος καλεῖ ***Ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον πεντηκοντακάρηνον,*** ὁ δὲ Σοφοκλῆς (Τραχ. 1098) ***Ἅδου τρίκρανον σκύλακα.*** Καὶ ὁ Ὁράτιος ἀλλαχοῦ παριστᾷ αὐτὸν ***τρικέφαλον*** ἢ ***τρίγλωσσον*** (trilinguis πρβλ. ᾠδ. II, 19, 31).—36. recreantur] «ἀναζωογονοῦνται». Ἐπεγειρόμενοι ὑπὸ τοῦ ᾄσματος οἱ ὄφεις ἐκ τῆς νάρκης ἀναλαμβάνουσι γλυκύ τι συναίσθημα ζωῆς. Τὰς ὀφιοπλοκάμους Ἐρινῦς καλεῖ ὁ Αἰσχύλος ***πεπλεκτανημένας πυκνοῖς δράκουσι.***

37. quin et] «καὶ δὴ καί». Ἕνεκα τῶν θελκτικῶν ᾀσμάτων οὐ μόνον τοῦ Ἅδου τὰ τέρατα λησμονοῦσι τὸ φοβερὸν αὐτῶν ἔργον, ἀλλὰ καὶ οἱ βασανιζόμενοι αὐτοὶ τὰς βασάνους των. Περὶ τοῦ Προμηθέως ἐν Ἅδου κολαζομένου ἐξ οὐδενὸς ἄλλου συγγραφέως εἶναί τι ἡμῖν γνωστόν.—Pelopis parens] ὁ Τάνταλος, περὶ οὗ πρβλ. Ὁμ. Ὀδ. β, 382. Ἡ περίφρασις ἀναμιμνήσκει τὸ ἁμάρτημα τὸ ἐπενεγκὸν τὴν ποινήν.

38. laborum decipitur] πρβλ. τὸ τῆς Ἑλληνικῆς ***τῶν πόνων κλέπτεται, λήθεται, ἀπολήγει*** (Ὁμ. Ἰλ. IX, 17). Κατὰ ζῆλον ἑλληνικὸν παρ᾽ Ὁρατίῳ συντάσσονται πρὸς γεν. ἀφαιρετικὴν τὰ ρ. decipi, solvi (operum solutis), abstinere (abstineto irarum) κτλ.—39. Orion] ὁ μυθευόμενος κυνηγός, ὅστις πειράσας τὴν Ἄρτεμιν κατεδικάσθη ἐν Ἅδου νὰ θηρεύῃ (πρβλ. Ὁμ. Ὀδ. λ, 57: ***τὸν δὲ μετ᾽ Ὠρίωνα πελώριον εἰσενόησα θῆρας ὁμοῦ εἰλεῦντα),*** δηλ. νὰ ἐπιτελῇ τὸ αὐτὸ ἔργον, ὅπερ ἐτέλει καὶ ζῶν, ὅπως ἡ Σαπφὼ καὶ ὁ Ἀλκαῖος, οἵτινες καὶ ἐν Ἅδου ᾖδον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

18. (III, 26)

Ὁ Ὁράτιος ἀποφασίζει ὡς τις παλαίμαχος τοῦ ἔρωτος στρατιώτης, νὰ παραιτήσῃ πλέον αὐτὸν καὶ τὰ ὅπλα, δι' ὧν τοσαῦτα ἔστησεν ἐρωτικὰ τρόπαια, ν' ἀναρτήσῃ εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης. Militavi non sine gloria! ἀναφωνεῖ. Ἀλλ' εὐθὺς ὕστερον παρὰ προσδοκίαν εὐτραπέλως παλινῳδῶν, ἱκετεύει τὴν Ἀφροδίτην, ὅπως δι' ἑνὸς πλήγματος τοῦ μαστιγίου της ἐξάψῃ ἐν τῇ ψυχῇ τῆς ὑπερηφάνου Χλόης φλογερὸν πρὸς αὐτὸν ἔρωτα.

(*Μέτρον—Ἀλκαϊκὴ στροφὴ*)

1. vixi] κυρίως παρακείμενος «ἔχω ζήσει», τ. ἔ. iam non sum. Τὸ nuper εἰς τὸ vixi καὶ τὸ puellis (=amoribus puellarum) εἰς τὸ idoneus: «μέχρι πρὸ ὀλίγου χρόνου ἤμην ἐπιτήδειος ἐν τῷ ἔρωτι μαχητής».—2. militavi] «ἐστράτευμαι», τ. ἔ. ἔχω τελέσει τὴν στρατιωτικὴν θητείαν μου.—3. arma] τὰ κατωτέρω μνημονευόμενα. — defunctum bello barbiton] τὸ defunctum ***ἀπὸ κοινοῦ*** καὶ εἰς τὸ arma (defuncta): «τὰ ὅπλα καὶ τὴν βάρβιτον, ἅτινα ἐξεπλήρωσαν τὰ πολεμικὰ των καθήκοντα». Ἡ φράσις defungi bello κατ' ἀναλογίαν τῆς συνήθους fungi vita.—4. hic paries] τὰ ὅπλα καὶ τὴν βάρβιτον θ' ἀναρτήσῃ ὁ ποιητὴς ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης.

5. laevum... latus] κρατῶν ὁ ποιητὴς διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὴν λύραν ἀναρτᾷ αὐτὴν ἐπὶ τοῦ πρὸς τὰριστερὰ τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀφροδίτης τοίχου τοῦ ναοῦ.—marinae] «θαλασσίας» (πρβλ. ᾠδ. 2) ὡς γεννηθείσης ἐκ τοῦ ἀφροῦ τῆς θαλάσσης (***ἀναδυομένη***).—6. ponite] «ἀναθέσατε». Οὕτω λέγων ἀποτείνεται πρὸς τοὺς παρακολουθοῦντας δούλους, οἵτινες φέρουσι τὰ ὅπλα αὐτοῦ, ἐν ᾧ αὐτὸς κρατεῖ, ὡς προείρηται, τὴν λύραν.—7. funalia] λαμπάδας κατεσκευασμένας ἐκ σχοινίου ἀληλιμμένου κηρῷ ἢ πίσσῃ, ἵνα φωτίζωσιν (lucida) ἐν καιρῷ νυκτὸς τὸν ἐραστὴν παρὰ τὴν θύραν τῆς ἐρωμένης ἢ καὶ ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς ὄργανον ἐκπορθήσεως τῆς θύρας.—vectes] «τοὺς μοχλούς», πρὸς ἀνατροπὴν τῆς κεκλεισμένης θύρας, πρβλ. Θεοκρ. (2, 118) ***εἰ δ' ἄλλα μ' ὠθεῖτε καὶ ἡ θύρα εἴχετο μοχλῷ, πάντες καὶ πελέκεις καὶ λαμπάδες ἦνθον ἐφ' ὑμέας***.—arcus...minaces] «τόξα ἀπειλητικά», ὅπως δηλ. ἐμπνέωσι φόβον εἰς τὸν θυρω-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρὸν τῆς ἐρωμένης.—8. oppositis foribus] ἐὰν δηλ. ὁ θυρωρὸς ἅμα ἰδὼν τὸν ἐραστὴν ἔκλειε τὰς θύρας.

9. beatam tenes Cyprum] «προστατεύεις τὴν μακαρίαν Κύπρον» (πρβλ. ᾠδ. 2). Ἧτο σύνηθες τοῖς προσευχομένοις νὰ προτάττωσι τῶν ἑαυτῶν δεήσεων διαφόρους προσηγορίας τῶν θεῶν, οὓς ἱκέτευον, καὶ νὰ μνημονεύωσι καὶ τοὺς τόπους, ὧν ἦσαν πολιοῦχοι. Τὸ ἐπίθετον beata ἁρμόζει εἰς τὴν Κύπρον, καλουμένην πρότερον ***Μακαρίαν***.—10. Memphin] ἐν Μέμφιδι τῆς Αἰγύπτου μνημονεύει ὁ Ἡρόδοτος (II, 112) ἱερὸν ***Ἀφροδίτης ξείνης***.—carenten Sithonia nive] «μὴ καλυπτομένην ὑπὸ Σιθωνίας χιόνος», ὁποία δηλ. πίπτει ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σιθωνίων. Σιθώνιοι κυρίως ἐκαλοῦντο οἱ κάτοικοι τῆς μεσαίας Χαλκιδικῆς χερσονήσου. Ὁ ποιητὴς Βακχυλίδης τὴν Μέμφιν καλεῖ ***ἀχείμαντον***.

11—12. sublimi flagello] «μετεώρῳ τῷ μαστιγίῳ», τ. ἔ. ὑψοῦσα τὸ μαστίγιον πρὸς βιαίαν αὐτοῦ καταφοράν. Ἡ παράστασις τῆς Ἀφροδίτης ὡς πολιούχου τῆς Μέμφιδος καὶ ἐχούσης ἐν χειρὶ μαστίγιον προῆλθεν ἐκ τῆς συγχύσεως αὐτῆς πρὸς τὴν Αἰγυπτίαν θεὰν Ἶσιν, ἧς ἡ λατρεία ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Σύλλα ἤρξατο νὰ ἐπικρατῇ ἐν Ρώμῃ. Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ ποιητοῦ ἐλατρεύετο μάλιστα παρὰ τῶν γυναικῶν ὡς regina καὶ marina (Isidis navigium). Ἡ Ἶσις παρίστατο φέρουσα ὡς σύμβολον τῆς ἐξουσίας αὐτῆς μαστίγιον· ἐν ἐπιγραφῇ δὲ τῆς νήσου Ἴου φέρεται λέγουσα: «ἀναγκάζω τὰς γυναῖκας νὰ ποιῶσιν ἑαυτὰς ἀγαπητὰς εἰς τοὺς ἄνδρας».—tange semel] «ἔγγισον ἅπαξ», τ. ἔ. πλῆξον ἅπαξ. Ὁ νοῦς: ἓν μόνον πλῆγμά σου θ' ἀρκέσῃ, ὅπως ἐξαφθῇ ὁ ἔρως ἐν τῇ ψυχῇ τῆς ὑπερηφάνου Χλόης.

19. (II, 20)

Ὁ ποιητὴς φαντάζεται ἑαυτὸν ἀποθνῄσκοντα· περὶ αὐτὸν ἵστανται θρηνοῦντες οἱ τε ἄλλοι οἰκεῖοι καὶ ὁ φίλτατος Μαικήνας. «Δὲν θὰ μείνω, λέγει ὁ Ὁράτιος, ἐπὶ τῆς γῆς· περιφρονῶν τοὺς φθονεροὺς ἀντιπάλους μου θ' ἀνέλθω ἔνδοξος εἰς τοὺς οὐρανούς· ἐγὼ ὁ ὑπὸ τῶν μικρῶν ἀνθρώπων ψεγόμενος ἐπὶ ταπεινῇ καταγωγῇ, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ μεγάλου Μαικήνου φιλούμενος, δὲν θ' ἀποθάνω τὸν κοινὸν τῶν ἀνθρώπων θάνατον». Καὶ ἤδη αἰσθάνεται ἑαυτὸν μεταμορφούμενον εἰς κύκνον: «Σύμπας ὁ κόσμος θὰ μὲ ἴδῃ πετόμενον καὶ θ' ἀκούσῃ τὸ κύκνειον ᾆσμά μου. Μακρὰν λοιπόν, Μαικήνα, οἱ γόοι καὶ οἱ ὀλοφυρμοί, περιτταὶ αἱ ἐπικήδειοι τιμαί».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

(Μέτρον—Ἀλκαϊκὴ στροφή)

1. non usitata penna] «ἐπὶ ἀήθους πτέρυγος», τ. ἔ. ἐπὶ νέας καὶ θαυμαστῆς.—non tenui]=densa «ἐπὶ πυκνῆς», «ἰσχυρᾶς». Ὑπαινίσσεται ὁ ποιητὴς εἰς τὸ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ κύριος εἰσηγητὴς παρὰ Ρωμαίοις τῆς ἀληθοῦς λυρικῆς ποιήσεως, ἥτις πρὸ αὐτοῦ ἦτο opus intemptatum, καὶ εἰς τὸ ὅτι τὰ ποιήματα αὐτοῦ παραβαλλόμενα πρὸς τῶν Ἑλλήνων λυρικῶν ἐμφανίζουσιν ἱκανὴν πρωτοτυπίαν. — 2. biformis] «δίμορφος», τ. ἔ. ἄνθρωπος ἅμα καὶ κύκνος, ἐν ἀνθρωπίνῃ μορφῇ, ἀλλὰ μετὰ πτερύγων κύκνου.—liquidum] «διαυγῆ», «λαμπρόν», οὕτω καλεῖται ὁ αἰθὴρ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς γῆς ὁμιχλώδη ἀέρα.—4. longius]=diutius.—invidiaqne maior] τὸ que κατόπιν ἀρνητικῆς προτάσεως ἀντὶ τοῦ sed, «ἀλλ' ὑπέρτερος τοῦ φθόνου», δηλ. τῶν ἀντιπάλων τοῦ Ὁρατίου, οἵτινες ἔψεγον αὐτὸν καὶ τὰ ποιήματα αὐτοῦ ὡς στερούμενα πρωτοτυπίας.

5. urbes] τ. ἔ. τοὺς στενοὺς χώρους, ἔνθα κατοικοῦσιν οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι.—6—7. pauperum sanguis parentum] «τέκνον ἐνδεῶν γονέων», ὀνειδισμός, ὃν προέφερον τῷ Ὁρατίῳ οἱ φθονεροὶ ἀντίπαλοι αὐτοῦ.—quem vocas] «ὃν καλεῖς», τ. ἔ. εἰς ὃν προσφωνεῖς τὸ ὕστατον χαῖρε. Τοῦ vocare γίνεται χρῆσις πρὸς παράστασιν τοῦ τριπλοῦ vale, ὅπερ μετὰ τὴν ταφὴν ἐφώνουν πρὸς τὴν σκιὰν τοῦ τεθνεῶτος, πρβλ. Βεργ. Αἰν. 6, 505 magna manis ter voce vocavi.—7. non... obibo]=non moriar, συνήθως μετὰ τῆς αἰτιατικῆς (supremum) diem ἢ mortem.

9. iam iam] ἐπανάληψις δηλωτικὴ τῆς ταχύτητος μεθ' ἧς συντελεῖται ἡ θαυμαστὴ μεταμόρφωσις εἰς ᾠδικὸν κύκνον (albus ales καὶ κατωτέρω ales canorus). Ἡ πρὸς κύκνους, οἵτινες ἦσαν ἱεροὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, σύγκρισις τῶν ποιητῶν (πρβλ. ᾠδ. 3) ἦτο συνήθης μάλιστα εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῆς Ἀλεξανδρείας. Κατὰ τὸν Πλάτωνα (Πολιτ. Χ, 620α) ὁ Ὀρφεὺς μετεμορφώθη εἰς κύκνον.—residunt] «ἐφιζάνουσιν ἐπὶ τοῖς σκέλεσι τραχέα δέρματα».—11. superne] «ὕπερθεν», τ. ἔ. ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου μέρους τοῦ σώματος κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ cruribus.—11—12. nascuntur leves plumae] «φύονται λεῖα πτίλα» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἀνωτέρω asperae pelles.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

13. tutior] «ἀσφαλέστερος τοῦ Δαιδαλείου Ἰκάρου», τ. ἔ. χωρὶς νὰ κινδυνεύσω νὰ πάθω τὸ τοῦ Ἰκάρου. Τὸ ἐπίθετον Daedaleo δὲν εἶναι περιττόν: «τοῦ Ἰκάρου, οὗ τὰς πτέρυγας κατεσκεύασεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δαίδαλος, ὁ περίφημος τεχνίτης».— 14. gementis] «τοῦ στένοντος Βοσπόρου», ἕνεκα δηλ. τῶν μεγάλων κυμάτων του· ἀλλαχοῦ ὁ ποιητὴς καλεῖ τὸν Βόσπορον insanientem (III, 4, 30)· πρὸς τὴν μεταφορικὴν χρῆσιν τοῦ gemere πρβλ. Ὁμ. Ἰλ. II, 391 ***μεγάλα στενάχουσι ῥέουσαι, ὁ δ' ἔστενε οἴδματι θύων***.—15—16. Syrtes . . . Hyperboreosque campos] ποιητικὴ παράστασις τῶν ἐσχατιῶν τοῦ κόσμου.

17. dissimulat metum] φοβεῖται, ἀλλὰ προσπαθεῖ ν' ἀποκρύπτῃ τὸν φόβον, προσποιεῖται ὅτι δὲν φοβεῖται τὴν Μαρσικὴν κοόρτιν. — 19. Geloni] οἱ Γελωνοί, λαὸς Σκυθικός. — peritus Hiber] «ὁ πεπειραμένος» ἤτοι ὁ πεπαιδευμένος Ἴβηρ. Οἱ Ἱσπανοὶ καὶ οἱ Γαλάται πρὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου ἤρξαντο νὰ δέχωνται τὸν ρωμαϊκὸν πολιτισμόν. Ἐνῷ δὲ περὶ αὐτῶν ὡς πεπολιτισμένων λέγει ὁ ποιητής: me discet «ἀναγιγνώσκων θὰ διδαχθῇ τὰ ποιήματά μου», περὶ τῶν Κόλχων καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων λέγει ἁπλῶς *noscent* «θὰ γνωρίσωσι».—20. Rhodani potor] «ὁ τὸ ὕδωρ τοῦ Ροδανοῦ πίνων», τ. ἔ. ὁ κατοικῶν παρὰ τὸν Ροδανόν, ἤτοι οἱ κάτοικοι τῆς Ναρβωνίτιδος Γαλατίας (νῦν Provence, ἐκ τοῦ λατιν. provincia). Περὶ τῆς φράσεως πρβλ. Ὁμ. Ἰλ. Β, 825: ***πίνοντες ὕδωρ μέλαν Αἰσήποιο.***

21. absint . . . neniae] «μακρὰν αἱ θρηνῳδίαι».—inani funere] = sine corpore funere: δὲν πρέπει νὰ γίνωνται ἐπικήδειοι θρῆνοι, διότι δὲν ἔχεις τίνα νὰ ἐνταφιάσῃς.—22. luctusque . . . et querimoniae] ἀναφέρονται εἰς τοὺς οἰκείους καὶ φίλους, ἐνῷ τὰς θρηνῳδίας ἔψαλλον συνήθως αἱ ἰαλεμίστριαι (praeficae). Τὸ ἐπιθ. turpes ἀνήκει ἀπὸ κοινοῦ καὶ εἰς τὸ querimoniae καὶ ἔχει σημασίαν ἐνεργητικήν· διὰ τῶν γόων καὶ τῶν κοπετῶν κατῃσχύνετο καὶ παρεμορφοῦτο τὸ πρόσωπον.— 24. mitte] ἀποτείνεται πρὸς τὸν Μαικήναν: «ἄφες τὰς περιττὰς τιμὰς τῆς ταφῆς». Ὡς τοιαῦται τιμαὶ ὑπονοοῦνται τὸ ὑλικὸν πρὸς κατασκευὴν τοῦ τάφου, ἡ ἐπ' αὐτοῦ χαραττομένη ἐπιγραφὴ καὶ ἡ περικόσμησις. — supervacuus] ὁ δόκιμος παρὰ Κικέρωνι τύπος εἶναι supervacaneus, ὁ δὲ τύπος supervacuus

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰσαχθεὶς παρὰ τῶν ποιητῶν, ὡς μᾶλλον εὐαρμοστῶν πρὸς τὸ μέτρον, ἐπεκράτησε καὶ παρὰ τοῖς ὕστερον πεζογράφοις.

20. (III, 30)

Ἐπίλογος. Ὅπερ συγκεκαλυμμένως πως ὁ Ὁράτιος ὑπεδήλωσεν ἐν τῇ 19 ᾠδῇ περὶ τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ δόξης, τοῦτο κηρύττει νῦν ἀναπεπταμένως καὶ μετὰ βεβαιότητος. «Τὸ ἔργον μου συνετελέσθη· ἐφιλοτέχνησα μνημεῖον, ὅπερ θ' ἀπαθανατίσῃ τὸ ὄνομά μου. Ἐφ' ὅσον ὑπάρχει Ρώμη, οἱ ἄνθρωποι θὰ λέγωσιν, ὅτι ὁ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Αὐφίδου γεννηθεὶς ὑψώθη ἐκ ταπεινοῦ μέγας καὶ ἀνεδείχθη ὁ πρῶτος Ρωμαῖος λυρικός. Εὐδόκησον λοιπόν, ὦ μοῦσα, νὰ στεφανώσῃς τὴν κόμην μου διὰ στεφάνου δελφικῆς δάφνης, οὗτινος εἶμαι ἀντάξιος».

(*Μέτρον—πρῶτον Ἀσκληπιάδειον*)

1. exegi] «ἐπετέλεσα».—aere]=aereis statuis «τῶν χαλκῶν ἀνδριάντων» τῶν νικητῶν καὶ ἡρώων.—2. regali situ] ἀφαιρετικὴ τῆς συγκρίσεως. Situs=εὐρώς, μεθ' οὗ συνάπτεται τὸ ἐπίθ. regalis κατὰ σχῆμα ὀξύμωρον=***τοῦ βασιλικοῦ εὐρῶτος***, ἤτοι τοῦ εὐρωτιῶντος μεγαλείου. Τὸ δὲ altius μεταφορικῶς=ὑπέρτερον (πρβλ. ᾠδ. 10, 40). Πρὸς τὴν ἔννοιαν πρβλ. τὸ τοῦ Σιμωνίδου (Ἀποσπ. 1): ***ἐντάφιον δὲ τοιοῦτον οὔτ' εὐρὼς*** (situs) ***οὔθ' ὁ πανδαμάτωρ ἀμαυρώσει χρόνος*** (fuga temporum).—3—4. quod non possit] ἀναφ. συμπερασματικὴ πρότασις συνεχίζουσα τὴν ἔννοιαν τοῦ situ... altior ut id non... possit.—impotens] δηλ. sui, «ἀκρατής», «μαινόμενος» (πρβλ. ᾠδ. 8 στ. 10).

6. omnis] «ὁλόκληρος».—multaque]=sed multa (πρβλ. ᾠδ. 9 στ. 4). Τὸ μέρος τοῦ ποιητοῦ τὸ μέλλον νὰ διαφύγῃ τὸν θάνατον εἶναι τὸ πνεῦμα, ὅπερ θὰ ἐξακολουθῇ ζῶν ἐν τοῖς ἀθανάτοις αὐτοῦ ἔργοις.—7. vitabit Libitinam] «δὲν θὰ ταφῇ». Libitina εἶναι ἐπίθετον τῆς Ἀφροδίτης «ἐπιτυμβία Ἀφροδίτη», ἤτοι ἡ Ἀφροδίτη ὡς θεὰ τῶν κηδειῶν καὶ καθ' ὅλου τοῦ θανάτου. Ἡ θεὰ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς σφριγώσης ζωῆς συνεχύθη πρὸς τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θεὰν τοῦ θανάτου, τὴν Περσεφόνην, ὅπως συμβαίνει συνήθως εἰς τὰς φυσικὰς θρησκείας νὰ συνάπτωσιν ἐν τῷ προσώπῳ μιᾶς θεότητος ἐναντίας ἰδιότητας. — 7. usque] «διηνεκῶς», σύναπτε μετὰ τοῦ crescam.

7—8. postera laude] ἀφαιρ. ὀργανικὴ διορίζουσα τὸ crescam ἅμα καὶ τὸ recens (= ἀεὶ νέος). Ὁ νοῦς : ὁ ἔπαινος τῶν μεταγενεστέρων θὰ διασώζῃ τὴν μνήμην μου ἀγήρω.—8. dum Capitolium κτλ.] ἐφ᾽ ὅσον δηλ. θὰ ὑπάρχῃ Ρώμη, ὅπερ διὰ τὸν ἀρχαῖον Ρωμαῖον οὐδὲν ἄλλο ἐσήμαινεν ἢ «αἰωνίως». Ἡ tacita virgo εἶναι ἡ Ἑστιάς. Ἡ δὲ ὑπονοουμένη ἑορτὴ εἶναι ἡ τελουμένη κατὰ τὰς Εἰδοὺς τοῦ Μαρτίου ἐν τῷ ναῷ τοῦ Καπετωλίου Διός, ἔνθα προσεφέρετο θυσία καὶ ἀνεπέμποντο εὐχαὶ ὑπὲρ ὑγείας καὶ σωτηρίας τῆς πόλεως κατὰ τὸν ἐπερχόμενον ἐνιαυτόν. Τῆς ἑορτῆς ταύτης προΐστατο ὁ Pontifex maximus καὶ ἡ Virgo maxima.

10. dicar . . . deduxisse] «θὰ λέγηται περὶ ἐμοῦ ὅτι κτλ.». Ἡ παρεμβαλλομένη ἀναφορ. πρότασις qua violens κτλ., ἡ ποιητικῶς παριστῶσα τὴν γενέτειραν γῆν τοῦ Ὁρατίου, διορίζει τὸ ἀπαρέμφ. deduxisse : παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Αὐφίδου . . . πρῶτον εἰσήγαγε κτλ. Τῶν ἑρμηνευτῶν τινες τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος πρότασιν ἀναφέρουσιν εἰς τὸ dicar : «ὅπου ρέει ὁρμητικὸς καὶ παταγώδης ὁ Αὔφιδος, ἐκεῖ θὰ λέγεται περὶ ἐμοῦ κτλ.». Ἀλλ᾽ ὁ Ὁράτιος ἐπιθυμεῖ μὲν ἐν τῇ περὶ αὐτοῦ φήμῃ νὰ μνημονεύηται καὶ ἡ μικρὰ πατρίς του, ἀλλ᾽ ἅμα ποθεῖ, ὅπως ἡ φήμη του ἐξελθοῦσα τῶν στενῶν ταύτης ὁρίων διαδοθῇ ἀνὰ τὴν οἰκουμένην.— Aufidus] ποταμὸς ἢ μᾶλλον χείμαρρος ἐγγὺς τῆς Οὐενουσίας.

11. pauper atquae] «λείψυδρος» καλεῖται ὁ βασιλεὺς Δαῦνος, ὡς ἄρχων χώρας αὐχμηρᾶς, τῆς Ἀπουλίας. Ὁ Δαῦνος κατὰ τὴν παράδοσιν ἦτο Ἰλλυριὸς ἐξόριστος.—12. regnavit populorum] ἑλληνίζουσα σύνταξις «ἦρξε λαῶν».—ex humili potens] δηλ. factus, «ἐκ ταπεινοῦ μέγας γενόμενος» (ᾠδ. 19, 9).

13—14. princeps deduxisse] «ὅτι πρῶτος τὸ αἰολικὸν μέλος μεθήρμοσα εἰς τοὺς Ἰταλικοὺς ρυθμούς», τ. ἔ. τὴν λυρικὴν ποίησιν τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφοῦς πρῶτος εἰσήγαγον εἰς τοὺς Ρωμαίους. Τὸ deducere carmen εἴρηται κατὰ τὸ deducere coloniam.—sume superbiam] τὸ sumere ἐνταῦθα ἔχει μέσην

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σημασίαν (= sumere sibi, ἀντίθετον τὸ ponere = ἀποτίθεσθαι : deponere superbiam), ὥστε sume superbiam=ἀνάλαβε εἰς ἑαυτὴν τὴν ὑπερηφάνειαν, ἀποδέχθητι τὴν ὑπερήφανον τιμήν.— 15. quaesitam meritis]= quam meritis quaesivisti «ἣν (ὑπερηφάνειαν) διὰ τῶν ἐπαξίων ἔργων σου ἀπέκτησας». Τὰ ἔργα εἶναι αὐτὰ τοῦ Ὁρατίου τὰ ποιήματα, ἅτινα οὗτος δὲν θεωρεῖ ἴδια, ἀλλ' ὀφείλει εἰς τὴν ἔμπνευσιν τῆς μούσης Μελπομένης. Λέγων δὲ ταῦτα ὁ ποιητὴς μετριάζει πως τὴν ἐν τῇ ὅλῃ ᾠδῇ ἐκδηλουμένην ὑπερηφάνειαν.

15. Delphica] = Apollinari. — 16. volens] «θέλουσα», «ἑκοῦσα». Συνήθως ἐν ταῖς εὐχαῖς ἡ φράσις volens propitiusque. Ὁ νοῦς τῶν τριῶν τελευταίων στίχων : «δικαίως ὑπερηφανευομένη, ὦ μοῦσα, ἐπ' ἐμοί, ὅστις εἰς σὲ ὀφείλω τὰς ᾠδάς μου, εὐδόκησον νὰ στεφανώσῃς τὴν κόμην μου διὰ δελφικῆς δάφνης».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΤΡΙΚΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πλὴν τῶν στίχων τῶν συγκειμένων ἐκ καθαρῶν δακτυλικῶν (δακτυλικὸν ἑξάμετρον) ἢ ἰαμβικῶν (ἰαμβικὸν τρίμετρον) ἢ τροχαϊκῶν (τροχαϊκὸν τετράμετρον) ποδῶν ὑπάρχουσι καὶ στίχοι ἀποτελούμενοι ἀναμὶξ ἐκ δακτυλικῶν καὶ τροχαϊκῶν ποδῶν οἵτινες καλοῦνται ***λογαοιδικοί***. Οἱ στίχοι οὗτοι δύνανται νὰ εἶναι καταληκτικοὶ καὶ ἀκατάληκτοι.

Οἱ παρ᾽ Ὁρατίῳ συνήθεις λογαοιδικοὶ στίχοι εἶναι :

1) Ὁ ***Ἀδώνειος***, ἀκατάληκτος λογαοιδικὴ διποδία ⏑̄ ⏑ ⏑̄ ⏑̆

2) Ὁ ***Φερεκράτειος***, ἀκατάληκτος λογαοιδικὴ τριποδία κατὰ τὴν θέσιν τοῦ δακτύλου ***πρῶτος*** (⏑̄ ⏑̆ ⏑̄ ⏑ ⏑̄ ⏑̆) ἢ ***δεύτερος*** Φερεκρ. (⏑̄ — ⏑̄ ⏑ ⏑ ⏑̄ ⏑̆) καλούμενος. Ἀμφότεροι οἱ τύποι ἀπαντῶσι καὶ καταληκτικοί : ⏑̄ ⏑ ⏑ ⏑̄ ⏑ ⏑̆ καὶ ⏑̄ — ⏑̄ ⏑ ⏑ ⏑̆.

3) Ὁ ***Γλυκώνειος***, καταληκτικὴ λογαοιδικὴ τετραποδία κατὰ τὴν θέσιν τοῦ δακτύλου ***δεύτερος*** (⏑̄ — ⏑̄ ⏑ ⏑̄ ⏑ ⏑̆) ἢ ***τρίτος*** Γλυκώνειος (⏑̄ ⏑ ⏑̄ — ⏑̄ ⏑ ⏑ ⏑̆) καλούμενος.

Τὰ τῶν ἀνωτέρω ἑρμηνευθεισῶν εἴκοσιν ᾠδῶν μέτρα εἶναι τάδε :

Α΄) ***Τὸ πρῶτον Ἀσκληπιάδειον,*** ἐν ᾧ ἐπαναλαμβάνεται κατὰ στίχον ὁ καλούμενος ***μικρὸς Ἀσκληπιάδειος*** ἔχων ᾧδε :

⏑̄ — ⏑̄ ⏑ ⏑ ⏑̄	⏑̄ ⏑ ⏑ ⏑̄ ⏑ ⏑̆
Mae ce nas a ta vis	e di te re gi bus

Ὁ μικρὸς Ἀσκληπιάδειος σύγκειται ἐξ ἑνὸς Φερεκρατείου δευτέρου καὶ ἑνὸς Φερεκρατείου πρώτου. Ἡ τομὴ πίπτει κανονικῶς μετὰ τὴν ἕκτην συλλαβήν. Κατὰ τὸ πρῶτον Ἀσκληπιάδειον εἶναι πεποιημέναι αἱ ᾠδαὶ 1. 20. Διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων αἱ δύο αὗται ᾠδαί, διότι κατὰ τὰς ἐν αὐταῖς διατυπουμένας ἐννοίας ἡ μὲν 1 διαιρεῖται εἰς στροφὰς τετραστίχους, ἡ δὲ 20 οὐχί. Ἐν μὲν τῇ 1 παρίστανται αἱ ποικίλαι κλίσεις τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, πρὸς ἃς ἀντιτίθεται ὁ εὐγενὴς πόθος τοῦ Ὁρατίου, ἐν δὲ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῇ 20 ἐξαγγέλλεται μόνον ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ πόθου τούτου, ἡ κτῆσις ἀθανάτου ποιητικοῦ κλέους.

Β') ***Ἡ πρώτη Ἀσκληπιάδειος στροφή,*** ἐν ᾗ ἐναλλάσσεται ὁ δεύτερος Γλυκώνειος πρὸς τὸν μικρὸν Ἀσκληπιάδειον στίχον, ὥστε ἡ ὅλη δίστιχος στροφὴ ἔχει ᾧδε:

– ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑
sic te di va po tens Cy pri

– ⏑ – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑
sic fra tres He le nae | lu ci da si de ra

Κατὰ τὴν στροφὴν ταύτην εἶναι πεποιημέναι αἱ ᾠδαὶ 2. 15.

Γ') ***Ἡ δευτέρα Ἀσκληπιάδειος στροφή,*** ἐν ᾗ μετὰ τριπλῆν ἐπανάληψιν τοῦ μικροῦ Ἀσκληπιαδείου στίχου κεῖται ὡς τέταρτος στίχος ὁ Γλυκώνειος κατὰ τόδε τὸ σχῆμα:

– ⏑ – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑
– ⏑ – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑
– ⏑ – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑

– ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑

Κατὰ τὴν στροφὴν ταύτην εἶναι πεποιημέναι αἱ ᾠδαὶ 3, 4.

Δ') ***Ἡ τρίτη Ἀσκληπιάδειος στροφή,*** ἐν ᾗ μετὰ δύο μικροὺς Ἀσκληπιαδείους ἐπακολουθεῖ τρίτος ὁ Φερεκράτειος καὶ τέταρτος ὁ Γλυκώνειος κατὰ τόδε τὸ σχῆμα:

– ⏑ – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑
– ⏑ – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑

– ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑
– ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑

Κατὰ τὴν στροφὴν ταύτην εἶναι πεποιημέναι αἱ ᾠδαὶ 7.12.14,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ε΄) ***Ἡ Ἀλκαϊκὴ στροφή***, ἧς τὸ σχῆμα εἶναι τόδε:

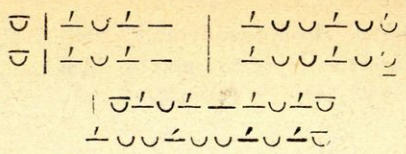

Ἡ στροφὴ αὕτη σύγκειται ἐκ διπλοῦ ἑνδεκασυλλάβου, ἑνὸς ἐννεασυλλάβου καὶ ἑνὸς δεκασυλλάβου Ἀλκαϊκοῦ στίχου. Καὶ ὁ μὲν ἑνδεκασύλλαβος Ἀλκ. στίχος εἶναι καταληκτικὴ λογαοιδικὴ πενταποδία μετὰ τοῦ δακτύλου ἐν τῇ τρίτῃ χώρᾳ καὶ μετ᾽ ἀνακρούσεως· ὁ δ᾽ ἐννεασύλλαβος τροχαϊκὴ διποδία μετ᾽ ἀνακρούσεως· ὁ δὲ δεκασύλλαβος λογαοιδικὴ τετραποδία μετὰ δακτύλων εἰς τὰς δύο πρώτας χώρας. Τὸ μέτρον τοῦτο, κεκινημένον καὶ πλῆρες διάρματος, εἶναι συνηθέστατον παρ᾽ Ὁρατίῳ. Κατ᾽ αὐτὸ εἶναι πεποιημέναι αἱ ᾠδαὶ 5. 8. 9. 10. 11. 13. 17. 18. 19.

Ζ΄) ***Ἡ Σαπφικὴ στροφή***, ἧς τὸ σχῆμα εἶναι τόδε:

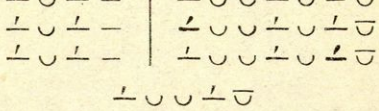

Ἡ στροφὴ αὕτη σύγκειται ἐκ τριπλοῦ ἐλάσσονος Σαπφικοῦ στίχου καὶ ἐξ ἑνὸς Ἀδωνείου. Ὁ ἐλάσσων Σαπφικὸς στίχος εἶναι λογαοιδικὴ πενταποδία μετὰ τοῦ δακτύλου ἐν τῇ τρίτῃ χώρᾳ, ὅπως ὁ ἑνδεκασύλλαβος Ἀλκαϊκὸς στίχος, ἀλλ᾽ εἶναι ἀκατάληκτος καὶ δὲν ἔχει τὴν ἀνάκρουσιν τοῦ ἑνδεκασυλλάβου Ἀλκαϊκοῦ. Κατὰ τὴν στροφὴν ταύτην, ἔχουσαν ἦθος ἀνειμένον, εἶναι πεποιημέναι αἱ ἀστεῖον χαρακτῆρα ἔχουσαι ᾠδαὶ 6. 16.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΡΜΗΝΕΥΟΜΕΝΩΝ ΩΙΔΩΝ

Α') Ὠδαὶ εἰς φίλους τοῦ Ὁρατίου ἢ εἰς πολιτικοὺς ἄνδρας :

1. Maecenas atavis ..... σελ. 3—4
2. Sic te diva potens..... » 4—5
3. Scriberis Vario. ..... » 5—6
4. Quis desiderio..... » 6—7
5. O saepe mecum ..... » 7—8
6. Martiis caelebs ..... » 8—9

Β') Ὠδαὶ πολιτικαί :

7. O navis, referent ..... » 9
8. Nunc est bibendum ..... » 10—11
9. Odi profanum volgus..... » 11—12
10. Caelo tonantem..... » 12—14
11. Delicta maiorum..... » 14—16

Γ') Ὠδαὶ εἰς τοὺς θεούς :

12. Dianam tenerae ..... » 16
13. Quid dedicatum ..... » 17
14. O fons Bandusiae ..... » 17—18
15. Quo me, Bacche..... » 18—19

Δ') Ὠδαὶ ἀναφερόμεναι εἰς περιστατικὰ τοῦ ποιητοῦ :

16. Integer vitae ..... » 19
17. Ille et nefasto ..... » 20—21
18. Vixi puellis ..... » 21

Ε') Ὠδαὶ ὑμνοῦσαι τὴν ἀθανασίαν τοῦ ποιητοῦ :

19. Non usitata ..... » 22
20. Exegi monumentum ..... » 22

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. Κείμενον ..... σελ. 3— 22
2. Βίος καὶ ἔργα Ὁρατίου ..... » 27— 31
3. Ἐξηγητικὸν ὑπόμνημα ..... » 32— 99
4. Μετρικὸν παράρτημα ..... » 100—102
5. Κατάλογος τῶν ἑρμηνευομένων ᾠδῶν ..... » 103

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΥΠΟΙΣ ΣΕΡΓΙΑΔΟΥ, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ 10

Τιμᾶται Δρχ. 18

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής